

DOUĂ sau TREI GRAȚII

Cuvântul „pisălog” are o etimologie îndoielnică. Unii oameni, care sunt cunoscători în materie, afirmă că acest cuvânt ar deriva de la verbul care exprimă noțiunea de a zdrobi, de a pătrunde — prin stăruința loviturilor continue. Un pisălog este individul care încearcă să pătrundă dincolo prin gândurile cuiva, ca prin ceva materializat, cel care-ți răscolește neostenit îndelunga răbdare, căutând să răzbească prin straturile de voită surzenie, lipsă de atenție și căutată indiferență politicoasă, cu care zadarnic încerci să te aperi, căci el te pisează mereu și neostenit, până când reușește să pătrundă în intimitatea ființei tale. Sunt însă și alți cunoscători în materie care afirmă că acest cuvânt derivă de la franțuzescul *bourrer*, a înfunda, a îndopa, a satura. Dacă această derivație ar fi corectă, atunci pisălogul este cel care te îndoapă cu perorațiile lui greoaie și plicticoase, care caută să-ți bage cu sila pe gât personalitatea lui, ca pe niște bulgări de seu pe care esofagul refuză să le înghită. Cu alte cuvinte te îndoapă, iar tu — ca să întrebuițăm o metaforă intrată în domeniul public, ”începi să te saturi de el”. Sunt gata să primesc ambele aceste explicații ca fiind corecte, deoarece pisălogii nu numai că te pisează, dar te și îndoapă. Sunt exact ca burghiile dentiștilor, dar în același timp și ca baliga de grajd. Aceștia însă pot fi caracterizați și cu o a treia definiție pe care nu s-ar putea să o aplici unui plicticos sau ursuz: se țin scai. Tocmai din pricina asta, cu toate că eu nu sumt filolog, îmi voi permite să propun și a treia derivație a acestui cuvânt: de la noțiunea de a se lipi de cineva, a se ține scai, a nu-l slăbi. Prin urmare a se lipi, a îndopa, a plictisi sunt calități pe care implicit le are un pisălog, câteștrei aceste presupuse derivațiuni etimologice. Deci s-ar putea admite că fiecare dintre ele este corectă.

Herbert Comfrey era înainte de toate și de orice un pisălog de care nu puteai scăpa. Se lipea de oricine avea nenorocul să aibă de-a face cu el. Se lipea atât de bine, încât ar fi fost peste putință să mai scapi de el. Era un pisălog de natură vegetală și pasivă, nu un pisălog activ și coroziv. Din fericire Herbert nu era un om prea vorbăreț, căci prea era un tip leneș și limfatic pentru așa ceva. Era o fire extrem de sociabilă, întocmai ca un uriaș câine sentimental pe care nu-l poți lăsa niciodată singur. Se ținea de oameni exact cum se ține un câine, și dacă pot întrebuița o metaforă, exact ca și un câine se făcea și el covrig la picioarele lor, în fața vetrei. Și exact ca și câinele, nici el nu scotea nici o vorbă. Se simțea fericit în tovărășia ta și atâta tot, se simțea mulțumit că poate merge alături de tine pe același drum, sau că poate moțâi sub fotoliul în care te-ai așezat. Nu cerea nici să-i dai prea multă atenție; tot ce cerea, era să-l lași să se bucure de mulțumirea pe care o vedea reflectată pe obrazul tău și să se încălzească de plăcerea că te știe aproape de el. Dacă se întâmpla ca o dată pe săptămână să-l mângâi pe cap și să-i spui ceva similar, cu ceea ce ai spune unui câine: „Bravo, Herbert, ești un cățel cuminte”, începea să dea din coadă — la figurat — și se simțea pe deplin fericit.

Pentru unii dintre prietenii mei — cei repeziți, nerăbdători și mai ales nervoși — prezența bietului Herbert era ceva ce-i scotea din sărite. Chiar calitățile lui — caracterul său admirabil, liniștea și credința lui neștrămutată — îi făceau să se înfurie. Până și felul în care arăta omul

acesta îi făcea să-și piardă cumpătul. Vederea feței lui bucălate și zâmbitoare, trupul îndesat și membrele lui cu mișcări încete îi enervau și începeau să dea din mâini, ca un coteț de găini speriate. Am cunoscut oameni care după ce au petrecut trei zile la rând în aceeași casă cu Herbert și-au făcut bagajele pe furiș și s-au repezit la gară, ca să ia primul tren, spre o direcție necunoscută, la depărtare de sute de kilometri, numai ca să poată scăpa de el.

Întrucât mă privește pe mine, bietul Herbert mă pisa nu-i vorbă, dar nu atât de îngrozitor și de insuportabil. Eu sunt un temperament îndelung răbdător și am niște nervi care nu cedează cu una cu două. Aș putea chiar să afirm că într-o anumită măsură omul acesta îmi plăcea; era un dulău atât de credincios, de cumsecade și de blând. De față cu el, prezența lui mută mă făcea foarte curând să-l consider ca inexistent sau ca pe o simplă mobilă, așa că de multe ori mă surprindeam făcând un gest, ca și când aș fi vrut să-mi așez ceașca goală de cafea pe capul lui, în timp ce el sta așezat la picioarele mele pe parchet (când avea posibilitatea, el se așeza întotdeauna pe parchet), sau să-mi scutur cenușa țigării pe gulerul hainei lui care părea că-mi face cu ochiul.

Pe vremea când eram copii, Herbert și cu mine am fost la școală împreună. Dar de vreme ce fiecare dintre noi era în gazdă la alt profesor, și cum el era mai mare decât mine (pe vremea aceea doi ani de vârstă erau o mare deosebire), cred că n-am stat niciodată de vorbă împreună. Cu toate acestea, Herbert a intrat în viața mea de mai târziu numai datorită împrejurării că am fost la școală împreună. Întoarcerea lui în viața mea a fost un îndoit dezastru. În existența mea își făcea loc un pisălog, a cărui prezență însemna că alungă, fie chiar pentru un timp trecător, o altă ființă care, indiferent de celelalte calități pe care le avea, era tocmai contrariul însușirii care s-ar putea numi pisălogeală.

Întâmplarea despre care vreau să vă povestesc s-a petrecut în cafeneaua din *Passage du Panorama* din Paris. Trecuse mai bine de un ceas de când eu și Kingham ne așezasem împreună la o masă și stam de vorbă, sorbind vermut. Caracteristic pentru Kingham era că el le făcea pe amândouă: vorbea și bea vermuturi fără întrerupere. Un alt amănunt tot atât de caracteristic pentru el era faptul că-mi reproșa tocmai mie, între altele, că-mi pierd timpul și-mi întelenesc spiritul, îndeletnicindu-mă cu aceste două ocupații.

— Stai în cafenea pe scaun, spunea el, și începi să înșiri la vorbe fără nici un rost, despre tot ce-ți trece prin minte. Asta nu pentru că ai avea nu știu ce idei, care să te frământă, căci tu nu îndrăznești să te gândești la nimic. Dimpotrivă, faci totul numai să nu trebuiască să te gândești la ceva. Cauți să te afli în treabă, alergând de colo până colo, ca să vizitezi oameni pe care nu-i poți suporta și care nu te interesează câtuși de puțin; bați cârciumă după cârciumă și cauți să te otrăvești singur — și toate acestea numai din cauză că nu ai îndrăzneala să faci și tu un efort pentru a îndeplini ceva serios și folositor. În oarecare măsură acesta este rezultatul trândăviei, dar și al lipsei unui crez — indiferent la ce se referă acest crez. *Gargan* își mai comandă un vermut. Aceasta este una dintre metehnele moderne, continuă el, marea ispită a oricărui tânăr și a oricărei femei tinere și inteligente, care-și dau seama de ceea ce văd în jurul lor. Tot ce este ușuratic și în aparență distractiv, și amețitor îi ispitește — societatea, conversația, băutura, neastâmpărul. Tot ceea ce este dificil și important, tot ceea ce necesită cumpănire și efort li se pare nesuferit. Aceasta este consecința războiului, fără să mai vorbim de consecințele păcii. Dar, în orice caz, fenomenul acesta s-ar fi manifestat în mod treptat, chiar dacă n-ar fi fost simplă consecință a altor

fenomene. Viața modernă a contribuit ca această stare de spirit să devină inevitabilă. N-ai decât să te uiți la tinerii care n-au avut nici un fel de legătură cu războiul — pe vremea războiului ei nu erau decât niște copii —, sunt mai răi decât ceilalți. A sosit timpul să ne oprim, să facem ceva. Tu nu-ți dai seama că nu mai poți continua în felul acesta? Nu vezi realitatea din fața ta?

Îl văzui că se apleacă peste masă și se uită supărat la mine. Prietenul meu detesta aceste vicii pe care mi le atribuia mie, și le detesta cu o violență neobișnuită, tocmai din cauză că aceste vicii erau în realitate ale lui. Vorbea despre slăbiciunile pe care nu le putea suferi, dar pe care le știa că mocnesc întrânsul — și, cu toată sila pe care i-o pricinuiau, îi era peste putință să scape de ele.

Kingham era băiat frumos când se întâmpla să se supere. Avea niște ochi negri, minunați și foarte strălucitori, părul lui era castaniu, cu fir subțire și bogat, o bărbuță tăiată scurt și ceva mai deschisă decât culoarea părului îi acoperea partea de jos a obrazului și nu se potrivea deloc cu tinerețea și paloarea înfățișării lui. În toată ființa lui era ceva de extaz și de entuziasm. Dacă n-aș fi fost o fire atât de calmă cred că m-aș fi aprins la fiecare izbucnire a lui. Dar fiind așa cum sunt cu adevărat, nu-mi era deloc greu să-mi păstrez calmul și judecata limpede în fața oricărei impetuozități de-a lui. Cred că într-o anumită măsură liniștea mea îl fascina. Prezența mea îl scotea din fire, dar cu toate acestea continua să suporte tovarășia mea, (pentru că aceasta îi dădea ocazia să-mi facă reproșuri, susținând sus și tare că în cazul meu nu mai este nici o nădejde de a mă putea îndrepta. Firește, nici eu nu suportam cu plăcere aceste scene, căci, deși îmi vorbea adeseori fără nici un fel de alegere sau sfială (acuzându-mă, ca și în cazul de față, de slăbiciuni care erau, de fapt, ale lui și care-l făceau să se revolte), această disecție era de multe ori dureros de minuțioasă. Nu puteam să rămân indiferent, dar cu toate acestea îmi făcea plăceresă stăm amândoi de vorbă. Ne enervam unul pe altul în mod reciproc, dar totuși eram prieteni.

Cred că de astă dată, auzind pe Kingham despre ce vorbește, am început să zâmbesc. Sfinte Doamne, eu nu sunt deloc un adept al regimului *sec* și nu mi se întâmplă niciodată să-mi fie silă sau să-mi pară rău de timpul pierdut într-o conversație plăcută, chiar despre nimicuri. Dar în raport cu Kingham — și mai ales cu Kingham cel de la 1920 — eu sunt un model de bărbat sânguitor, de exactitate la datorie și de sobrietate. Nu vreau să mă laud, dar eu sunt din fire burghez și nimic altceva. Sunt tot atât de incapabil să duc o viață dezordonată pe cât sunt — hai să zicem — de incapabil să scriu și eu o carte bună. Kingham însă avea din naștere amândouă aceste talente și tocmai din cauza aceasta perorația lui, întrucât mă privea pe mine, mi se părea absurdă. Nici prin gând nu mi-ar fi trecut să zâmbesc din cauza cuvintelor lui, dar se vede că ilaritatea pricinuită de atitudinea lui se oglindea destul de limpede pe obrazul meu, căci îl văzui numaidecât că este apucat de o furie violentă.

— Poate-ți închipui că-mi arde de glume? țipă el și lovi cu pumnul în masa de marmură. Ascultă-mă ce-ți spun, ceea ce faci tu acum este un păcat săvârșit împotriva Duhului Sfânt. Ceva de neiertat. Auzi, să-ți înțelegi talentul în băutură. Lua-o-ar... s-o ia de Biblie, adăugă el din ce în ce mai violent. Cum se face că nu poți vorbi niciodată despre ceva serios fără să pomeni de ea.

— Probabil din cauză că Biblia este o carte serioasă, îndrăznii eu să răspund.

— Vorbești de parcă tu ai fi în stare să înțelegi așa ceva, răspunse Kingham. Ascultă ce-ți spun eu, continuă el, pe un ton impresionant...

Dar exact în clipa aceasta Herbert își făcu intrarea pentru a doua oară în viața mea.

Simții că o mână mi s-a așezat pe umeri și ridicând ochii văzui în fața mea un om străin.

— Ce faci, Wilkes, zise străinul. Nu mă mai recunoști!

Mă uitai cu mai multă atenție la el și trebui să admit că nu se înșela deloc. Eu nu-l cunoșteam.

— Eu sunt Comfrey, declară străinul. Herbert Comfrey. Eu am fost la Dunhill, nu-ți mai aduci aminte? Tu erai la Struther, nu-i așa? Adică s-ar putea să-l fi chemat și Lane?

Auzind numele acestor pedagogi care jucaseră un rol atât de important în copilăria mea, câteva compartimente ascunse ale creierului meu, care stăteau de mult închise, se deschiseseră dintr-o dată, ca la un gest magic. În fața mea începură să se profileze tulburi sălile de studii, cu pupitrele pătate de cerneală, terenurile de fotbal și de cricket, cele cinci terenuri de tenis, capela școlii, și din ceața acestor amintiri ale vieții mele de școlar începea să se desprindă statura greoaie a lui Comfrey, băiatul acela dolofan care sta la Dunhill.

— O, sigur că-mi aduc aminte, răspunsei eu, strângându-i mâna.

Cu coada ochiului văzui pe Kingham că începe să se încrunte.

— Cum de ți-ai mai adus aminte de mine?

— Dragul meu, eu îmi aduc aminte de toată lumea, îmi răspunse el.

Am constatat ceva mai târziu că vorbele acestea ale lui nu erau deloc aruncate așa la întâmplare; își aducea de fapt aminte, își aducea aminte de toți oamenii pe care i-a cunoscut și de cele mai mărunte incidente din viața lui. Avea o miraculoasă facultate de a ține minte numele tuturor regilor și capilor de familie — memoria oamenilor care nu citesc niciodată nimic, nu judecă și nici nu se gândesc și a căror minte este, prin urmare, pe deplin liberă să se poată ocupa de viziuni retrospective.

— Mie nu mi se întâmplă niciodată să uit înfățișarea unui om pe care l-am văzut o dată, adăugă el și, fără să mai aștepte invitația, se așeză la masă.

Kingham se lăsă indignat pe spătarul scaunului. Pe urmă, îmi trânti o lovitură de picior pe sub masă. Mă uitai la el și făcui o ușoară strâmbătură, ca să-i dau să înțeleagă că eu nu port nici o vină pentru cele ce se întâmplă.

Încerci să îngân câteva cuvinte de prezentare, mai mult de formă. Kingham nu zise nimic, ci se mulțumi să se întunece și mai mult la față, în timp ce dădu mâna cu Herbert. Cât despre Herbert, nici el nu părea cu nimic mai cordial. Este adevărat că zâmbi, cu același zâmbet amabil și vag, dar cu toate acestea nu zise nimic și aproape nici nu se uită la Kingham. Părea grăbit să se întoarcă spre mine cât mai repede, ca să înceapă să-mi vorbească despre vechea noastră școală. Amintirile din timpul școlii erau singurul subiect care-l făcea pe Herbert să fie mai vorbăreț. Din simplu pisălog inofensiv, amintirile acestea aveau facultatea să-l transforme într-un pisălog incisiv, întocmai ca burghiul unui dentist care-ți perforează măselele. Ținea la școala la care învățase și era de părere că toți foștii elevi să fie unul cu altul în relații de constantă prietenie. Am băgat de seamă că în general oamenii care au o individualitate a lor proprie numai rareori se întâmplă să păstreze și pentru restul vieții prietenii legate pe băncile școlii. Faptul este cât se poate de firesc. Probabil e foarte greu ca pe băncile școlii să poți lega prietenii pe care ai dori să le păstrezi și în anii bărbăției, după ce vârsta te-a despărțit de colegii tăi, și ar fi aproape peste putință ca întâlnindu-i

mai târziu să-i mai poți recunoaște. Micile asociații, ale căror membri sunt legați unul de altul numai datorită faptului că aceștia au fost odinioară colegi de școală, sunt de obicei cele mai șterse și mai lipsite de personalitate. Ar fi foarte greu să se întâmple altfel, căci oamenii care nu găsesc un motiv mai temeinic, decât acesta, pentru a strânge raporturile dintre ei sunt de obicei persoane lipsite de valoare și de importanță. Bietul Herbert, care își închipuia că singur faptul că am purtat chipiul și tunică vărgată ale aceleiași școli este un motiv destul de puternic pentru o prietenie intimă, era un specimen caracteristic al oamenilor din soiul acesta.

Luai o atitudine cât se poate de rece și de respingătoare. Dar fu în zadar, Herbert începu să vorbească și vorbea... vorbea... fără să se mai oprească, îți mai aduci aminte de meciul pasionant din 1910 cu școala din Winchester? De felul în care a fost tăvălit bietul domn Cutler? De întâmplarea aceea memorabilă când Pye s-a urcat în timpul nopții pe acoperișul capelei de la școală și a spânzurat o oală de noapte pe unul dintre turnulețele clădirii? Mă uitai înspăimântat la Kingham. Furia înțipărită la început pe obrazul lui făcuse loc unei expresii de dispreț; cu ochii închiși se lăsase pe spătarul scaunului pe care îl proptise numai pe picioarele dinapoi.

Kingham nu frecventase niciodată o școală publică. Avusese norocul (sau chiar nenorocul) să nu se nască gentleman de profesie. Era mândru de acest amănunt și uneori chiar făcea paradă de asta. Faptul acesta însă nu-l împiedica deloc să fie de o sensibilitate morbidă de câte ori se vorbea ceva ce ar fi putut să fie interpretat drept o aluzie la originea lui. Era mereu terorizat de eventualitatea unei insulte ce i-ar fi putut veni din partea „gentlemen”-ilor. Insulte aruncate în treacăt, fie în mod chiar neintenționat sau nevoit, în perfectă necunoaștere de cauză — în sfârșit, orice fel de insultă posibilă era de ajuns pentru a-l face să tremure de furie și de durere. Nu o dată îl văzusem pierzându-și firea din cauza unor cuvinte spuse cu totul fără rea intenție. Te pomenești că va considera drept insultă până și amintirile inocente ale lui Herbert despre vechea noastră școală? Ar fi fost capabil și de o astfel de atitudine. Mă așteptam dintr-un moment într-altul la o erupție sau ieșire violentă din partea lui. Dar, de astă dată, scena care a urmat nu se desfășură de față cu altă lume. După ce ascultă câteva minute la anecdotele debitate de Herbert, Kingham se ridică de la masă și, după ce se scuză cu ironică politețe, ne spuse la amândoi bună seara. Pusei mâna pe brațul lui și încercai să-l opresc.

— Mai stai puțin, te rog!

— Mii de scuze! Zâmbi și ducându-și o mână la inimă, se înclină în fața noastră și dispăru, lăsându-mă (în paranteză fie zis, acesta la el era un obicei nelipsit), să-i plătesc eu consumația.

Noi, vechii camarazi de școală, rămaserăm singuri.

Dimineața următoare trândăvii multă vreme în pat. Cam pe la unsprezece mă pomenii cu Kingham că dă buzna în cameră. Scena la care mă așteptasem seara trecută mi-o desfășură de astă dată cu îndoită violență. Un altul în locul lui, după ce ar fi dormit o noapte, după pretinsa insultă, a doua zi s-ar fi trezit liniștit și și-ar fi dat seama că incidentul nu merită atenție. Cu Kingham însă se întâmplase tocmai invers. Toată noaptea se zvârcolise în așternut, așa că amănuntele, la început aproape imperceptibile, luaseră acum proporții uriașe. Adevărul era că lui Kingham îi plăceau scenele. Îi plăcea să simtă emoțiile, fie că acestea erau ale lui proprii fie că asista la emoțiile altora. Îi făcea plăcere să se bălăcească în acest gen de pasiuni, căci în astfel de împrejurări simțea

că trăiește și el cu adevărat, că este un fel de supraom, când poate împrășia pe toți cei din jurul lui. Scenele pe care le provoca îl îmbătau și i se păreau atât de delicioase încât era incapabil să-și mai dea seama de urmările pe care ar putea să le aibă — dar poate ar fi mult mai aproape de adevăr dacă aş spune că el prevedea aceste consecințe (căci, vorbind din punct de vedere intelectual, n-am întâlnit încă om care să aibă o viziune atât de limpede ca amicul meu Kingham), dar căuta anume să nu țină seama de ele.

Când afirm că avea o mare ușurință de a improviza astfel de scene nu am câtuși de puțin intenția să afirm că ar fi simulat vreodată o emoție. Sentimentele lui erau sincere — sincere și violente, dar stimulate cu prea multă ușurință. Afară de asta, îi făcea plăcere să-și cultive și să-și stimuleze aceste emoții. De pildă, ceea ce la altul ar fi fost o simplă nemulțumire trecătoare, ascunsă grație stăpânirii de sine și care mai târziu ar fi fost susceptibilă de o modificare, datorită impresiilor ulterioare la Kingham devenea adevărată furie pe care nimic nu o mai putea calma. De multe ori, aceste scene furioase erau pricinuite de greșelile celor care le provocau. Dar greșeala odată comisă, Kingham n-ar fi admis pentru nimic în lume că ar putea să fie vorba despre o greșeală — afară bineînțeles de cazul când pornirea lui instinctivă de a se umili, ar fi fost mult mai puternică decât dorința de a se afirma.. De asemenea, avea uneori momente, de emotivitate imuabilă în fața altora. O simplă impresie mai violentă era suficientă pentru a-l duce în mod irezistibil și fără să mai țină socoteală de celelalte impresii, oare astfel rămâneau în umbră. Calitățile lui intelectuale parcă ar fi fost lovite de orbire și-ți făcea impresia că anume caută să nu țină seamă de alte amănunte mai evidente, astfel că până la o nouă reculegere cel vizat nu mai producea asupra lui Kingham decât o serie de reacții dinainte determinate.

În timp ce se apropia de patul meu, mi-am dat seama, după lividitatea feței lui, că voi avea de petrecut un penibil sfert de ceas.

— Ce mai faci? Întrebai eu, căutând să fiu de o cordialitate cât mai indiferentă.

— Am știut despre tine întotdeauna că nu ești decât un snob intelectual, începu Kingham, cu glasul încet și solemn, în timp ce-și apropie un scaun de patul meu. Nu mi-aș fi închipuit însă niciodată că ai putea să fii un snob vulgar, din clasa cetățenilor de periferie.

Făcui o strâmbătură, care în romanele franțuzești este exprimată cu un semn de întrebare.

— Eu știu că tatăl meu a fost tinichigiu, continuă el, și că eu mi-am făcut educația pe cheltuiala statului și cu ajutorul burselor pentru ajutorarea minorilor săraci, dar merituoși. Știu că eu vorbesc cu accent de mahala și nu cu accentul celor de la Eton și Oxford. Știu că am maniere proaste, că nu mă pricep să mănânc la masă cu eleganță și că nu mă spăl îndeajuns pe dinți. (Nici una dintre afirmațiile acestea nu erau adevărate, dar în aceste clipe lui Kingham îi convenea să-și închipuie contrariul. Dorea să se simtă înjosit, pentru a putea reacționa cu și mai multă violență. Se insulta pe sine însuși, pentru a putea să-mi atribuie mie aceste insulte, din cauza cărora suferea, și pentru ca astfel să aibă o scuză pentru supărarea pe care mi-o arăta. Știu foarte bine că eu sunt un mitocan și un pierde-vară. (Cuvintele acestea le pronunța cu o savoare extraordinară, ca și când ar fi simțit mulțumirea pe care i-o pricinaia tortura la care se supunea). Știu că eu sunt un intrus și că sunt tolerat numai din cauză că sunt inteligent. Un fel de paiață sau de maimuță dresată, pentru a distra pe gentilomi. Știu toate acestea și știu

de asemenea că le știi și tu. Mi-am închipuit, însă, că tu nu ai nimic împotriva ca noi să fim în relații, ca doi oameni pur și simplu, nu ca specimene ale claselor superioare și ale celor inferioare. Am fost destul de prost pentru ca să-mi pot închipui că tu ții la mine cu toate acestea. Îmi închipuisem că tu mă preferi chiar oamenilor din categoria ta. Aceasta dovedește încă o dată cât sunt eu de găgăuță. Nici nu apare bine un gentleman, un fost camarad de școală, nu-i așa (începu să vorbească pe tonul obișnuit în comedii care ridiculizează felul de a vorbi al studenților de la universitățile de elită), și te-ai și repezit în calea lui, ca să-l iei în brațe, fără să-ți mai pese de prietenul tău care este un simplu intrus și' pe care-l uiți definitiv. După ce termină, începu să râdă cu ferocitate.

— Dragă Kingham, zic eu, ce te determină să faci pe imbecilul de față cu mine?

Dar Kingham, care probabil știa tot atât de bine ca și mine că el face pe imbecilul, continuă pe un ton și mai violent. Începuse să facă pe imbecilul și era încântat de rolul pe care și-l asumase. Schimbând puțin tactica, începu să debiteze câteva adevăruri relative la mine — de astă dată însă afirmațiile lui erau reale. La urmă începui și eu să mă supăr.

— Te poftesc să-ți dai osteneala și să ieși afară.

— O, stai că n-am terminat încă.

— Și să nu mai intri până când îți va trece accesul acesta de isterie. Te porți exact ca o fată bătrână când își dă seama că ar avea nevoie de un bărbat.

— Cum îți spuneam, continuă Kingham cu glasul ceva mai blând și mai mios de otrăvit, în raport invers cu violența și supărarea care se puteau ghici din cuvintele mele, marele tău defect este incapacitatea spirituală de care suferi. Morala ta, arta ta, nu este altceva decât un fel de incapacitate organizată pe sisteme. Concepția ta despre viață — este și ea o dovadă de incapacitate. Forța ta însăși, așa cum se prezintă — oribila ta rezistență pasivă — este întemeiată și ea tot pe incapacitate.

— Ceea ce nu mă va împiedica să te iau de guler și să te arunc pe scări, dacă n-o ștergi imediat din camera mea. Una este când omul își formulează o părere despre sine însuși, dar cu totul altceva este să auzi această părere spusă de altul. Eu știam despre mine că sunt din fire burghez, dar, când l-am auzit pe Kingham că-mi spune acest lucru și vorbele pe care le întrebuița, aveam senzația că iau cunoștință de un adevăr cu totul nou și îngrozitor de neplăcut.

— Stai, răspunse Kingham cu glasul domol și cu o liniște care te scotea din fire, stai o clipă, încă o vorbă, înainte de plecare.

— Ieși! strigai eu. Ieși numaidecât!

Se auzi o bătaie în ușă. Pe urmă se deschise. Chipul dolofan și uriaș al lui Herbert Comfrey apăru în prag și-și roti privirea în largul camerei.

— Cred că nu vă deranjez, zise Herbert și rânji la noi.

— O, nu, deloc, nune deranjezi deloc, ripostă Kingham.

Sări în picioare și, cu un gest de excesivă politețe, îi oferă scaunul său.

— Eu tocmai mă pregăteam să plec. Ia loc, te rog, ia loc.

Pe urmă încercă să-l împingă pe Herbert spre scaun.

— Serios, n-aș vrea..., protestă Herbert politicos.

Kingham însă i-o tăie scurt:

— Acum vă las să stați amândoi de vorbă, căci sunteți vechi prieteni, zise el. La revedere, la revedere! Îmi pare foarte rău că n-am putut să-ți mai spun cel din urmă cuvânt pe care l-aș mai fi avut de spus înainte de plecare...

Herbert făcu o mișcare greoaie, pentru a se ridica de pe scaun:

— În cazul acesta cred că va fi mai bine să plec. Eu nu bănuiam... vă rog să mă iertați... Îmi pare rău.

Kingham însă îi puse amândouă mâinile pe umeri și-l sili să se așeze din nou.

— Nu, te rog, stai! stăruiește el. Nu te mișca, deoarece eu și așa plec

Apoi se repezi la pălărie și ieși din cameră.

— Ce om ciudat, se miră Herbert. Cine este?

— Un prieten, răspund eu.

Supărarea îmi trecuse și începui să mă gândesc dacă spusesem adevărul numindu-l prieten. Dar gândul că Kingham ar putea să nu-mi fie prieten se datora numai prezenței acestui imbecil dolofan care se așezase alături de patul meu. Mă uitai îngândurat la Herbert. Îl văzui că-mi zâmbește cu toată bunătatea. Ar fi fost peste putință să te superi pe un astfel de om.

În orice caz, pentru moment ruptura între mine și Kingham fu definitivă, căci trebuia să treacă mai bine de doi ani până când ne întâlnirăm din nou. Pierzând însă pe Kingham, câștigasem pe Herbert Comfrey — și-l câștigasem definitiv. Din clipa aceea viața mea la Paris nu mai fu numai a mea, ci trebui să o împart cu amicul meu Comfrey. Se întâmplase ca tocmai pe vremea aceea să nu fie legat de nimeni, exact ca și un câine rămas fără stăpân. În naivitatea lui era sincer convins că eu mă simt tot atât de mulțumit în tovărășia lui, pe cât se simțea și el într-a mea. Se instalează în hotelul unde stăteam eu, așa că tot timpul cât l-am petrecut după aceea la Paris aproape n-am avut ocazia să rămân niciodată singur. Știu că ar fi trebuit să fiu față de Herbert cât se poate de categoric, ar fi trebuit să fiu brutal cu el, să-i spun să se ducă dracului și să-l azvârl cu o lovitură de picior pe scară. Dar nu mă lăsa inima să fac așa ceva. (Și acesta este un simptom al incapacității mele' spirituale. Concepția mea morală — incapacitate organizată pe sisteme... Știu, știu). Herbert abuza de mine, devenisem prada lui, iar eu ca un Brahman care lasă ca toate existențele parazitare să-i sugă sângele, de la țânțari până la tigrul care-l sfâșie, îl suportam să mi-l sugă și el pe al meu. Singurul gest mai îndrăzneț pe care-l făceam era că uneori fugeam din calea lui. Din fericire, Herbert era un om căruia nu-i plăcea să se scoale de dimineață. Cred că nici glasul Trâmbițelor de Apoi nu ar fi putut să-l determine să se dea jos din pat înainte de orele zece. Când simțeam nevoia să mă bucur și eu de o zi de libertate, dădeam ordin să mi se aducă de mâncare la orele opt de dimineață și părăseam imediat hotelul, lăsând pe Herbert dormind. Seara, când mă întorceam acasă dintr-o astfel de vacanță, îl găseam că mă așteaptă la mine în cameră, ca un câine credincios. Îmi făcea de fiecare dată impresia că m-a așteptat toată ziua, din zori (adică ceea ce pentru el reprezenta zorile era exact ora amiezii) până la miezul nopții. Era întotdeauna atât de mulțumit că mă vede acasă, încât mă simțeam aproape copleșit de rușine, ca și când purtarea mea față de el ar fi fost un act de perfidie. Începeam să-i cer iertare și să-i explic. Trebuise să plec foarte devreme de acasă, pentru a discuta cu cineva despre o anumită chestiune, pe urmă a trebuit să mă întâlnesc cu un alt cunoscut care mă invitase la masă, în timpul după-amiezii a trebuit să mă duc la vechea mea prietenă, doamna Dubois, ca să luăm ceaiul împreună. Când am ieșit de la ea, m-am întâlnit cu Langlois și-am luat masa împreună, ca pe urmă să ne ducem la un concert. În sfârșit, după cum vedea și el, mi-ar fi fost peste putință să mă întorc acasă cu un minut mai devreme.

Explicațiile acestea i le dădeam drept răspuns la remușcările pe

care le simțeam în adâncul conștiinței mele. Bietul Herbert nu se plângea niciodată, ci era foarte mulțumit să mă vadă că m-am întors. Îmi era peste putință să nu-mi dau seama că tenacitatea credinței care-l lega de mine sfârșise prin a-i acorda anumite drepturi asupra mea și că, într-o anumită măsură, eu eram responsabil față de el. Evident, așa ceva era absurd, era lipsit de orice măsură și chiar ridicol. Care să fie motivul care să mă poată determina pe mine, victima, să-mi fie milă de persecutorul meu? Mi se părea ridicol și cu toate acestea eram sigur că eu simt pentru el un fel de milă. Eu am fost întotdeauna un om cu inimă bună și incapabil să mă port rău față de cineva.

Sosi și vremea când trebui să mă întorc la Londra. Herbert, care avea avere tocmai de ajuns pentru ca să se poată dispensa de obligația de a lucra ceva sau de a fi undeva la o oră precisă din zi, își făcu și el bagajele și se urcă în același tren. Fu un drum cât se poate de neplăcut. Trenul era plin de călători și marea destul de furioasă, ca să-mi vină greață. Când mă urcai pe puntea vaporului, după ce intrară în portul Dover, înfățișarea trandafirică a lui Herbert mă făcu să-mi ies din fire. Dacă nu m-aș fi simțit atât de rău, aș fi inventat vreun pretext ca să mă cert cu el. Dar nu aveam energia necesară pentru așa ceva. În același timp însă trebuie să recunosc fără înconjur că Herbert se dovedi de mare folos, în timp ce se ocupa de bagaje.

Faptele îmi dovediră foarte curând că, în loc să mă revolt împotriva bietului Herbert, ar fi trebuit să-i fiu recunoscător că nu este cu ceva mai rău decât era cu adevărat. La urma urmelor, Herbert nu era altceva decât un pisălog care se ținea scai, unul care nu te slăbea deloc. S-ar fi putut tot atât de bine să cad pe mâna unui pisălog care să mă ciocănească fără încetare, nu numai să se țină scai de pulpana hainei mele. Ar fi putut să fie, de pildă, cum este cumnatul său, John Peddley; în cazul acesta nu-mi mai rămâneau decât trei alternative: asasinatul, sinuciderea sau exilul! Eram nemulțumit de prezența lui Herbert, în timp ce traversam portul Dover. Peste câteva ceasuri însă văzui că ar fi trebuit să-i fiu recunoscător, din cauză că nu era mai rău decât era în realitate. Pe cheiul din Dover ne întâlnirăm cu John Peddley.

Peddley era un pisălog activ, cred că unul dintre cei mai activi pisălogi pe care i-am cunoscut. Era un pisălog neostenit care căuta să-ți bage pe gât cu sila toată personalitatea lui. Vorbea fără încetare și cunoștințele pe care le avea despre subiecte cu totul lipsite de orice interes mi se păreau cu adevărat fabuloase. Toate cunoștințele mele în legătură cu sistemul bancar din Elveția, despre îngrășămintele artificiale, despre legea asigurărilor sociale, despre creșterea porcilor, despre fostul Sultan al Turciei, despre raționalizarea producției zahărului în timpul războiului se, datorează informațiilor primite de la Peddley. Era înspăimântător, cu adevărat înspăimântător; ar fi peste putință să găsești o altă expresie pentru a-l caracteriza. Mi-e peste putință să-mi închipui un al doilea om pe pământ, cu care aș fi mai puțin dispus să petrec un ceas împreună.

Și cu toate acestea, Peddley era un om extrem de amabil și plin de toate calitățile. Avea o inimă foarte bună. Era energic și capabil. Era chiar inteligent. Ar fi fost peste putință să-l ascuți vorbind despre asigurările sociale sau despre îngrășămintele artificiale, fără să-ți dai seama că este complet stăpân pe subiectul despre care-ți vorbește. Dar, afară de asta, un avocat atât de strălucit ca Peddley ar fi peste putință să fie un prost. Cel puțin aceasta era părerea noastră a celor care nu făceam parte din corpul avocaților. Ceea ce-l făcea pe omul acesta să fie atât de insuportabil era tocmai geniul lui atât de neobișnuit, de a se

ocupa numai de banalități, pedanteria lui gata întotdeauna să se afirme, glasul lui, instinctul lui social extrem de dezvoltat și, la urmă de tot, insensibilitatea lui. Geniul lui de a se preocupa de lucruri banale îl condamna să se gândească la subiecte care nu puteau interesa pe nimeni, chiar dacă se întâmpla să discute din când în când despre câte o problemă mult mai interesantă decât sistemul bancar elvețian, avea totuși calitatea de a o expune în așa fel, încât subiectul să pară cât se poate de banal. Grație unui proces de alchimie inversată, era în stare să transforme în plumb până și aurul Pur. Slăbiciunea lui de a se afirma, dublată de un anumit instinct pedagogic, îl făcea să aspire la ambiția de a deveni pentru semenii lui un fel de profesor. Îi plăcea să se audă pe sine însuși vorbind. Și ce glas avea! Nu era lipsit de muzicalitate, dar era un glas sonor, puternic și persistent. Răsunetul glasului său te făcea să tresari și provoca o învălmășeală de unde în creierul tău. Îmi era peste putință să ascult la ce spune mai mult de câteva minute, fără să simt că-mi vine amețea și să mă simt zăpăcit. Dacă aș fi fost determinat să-mi trăiesc viața alături de omul acesta și să-l aud mereu vorbind, cred că la un moment dat aș fi început și eu să mă învățesc pe loc — fără să mă mai pot opri — cum fac șoarecii dansatori din Japonia. Glasul lui Peddley acționa asupra simțurilor semicirculare.

La asta se mai adăuga și sociabilitatea lui. Era un fel de pasiune, un fel de viciu; nu era în stare să trăiască altfel decât în tovărășia semenilor săi. Pentru el era o adevărată tortură să fie condamnat să stea singur. Adulmeca de departe tovărășia cuiva, exact cum fiara își adulmecă prada. Dar, amănunt destul de straniu, omul acesta nu urmărea și nici nu ținea să aibă o prietenie sau să fie în relații intime cu cineva. După cât știu eu, el n-avea prieteni, în strictul înțeles al cuvântului. El nu urmărea decât să facă cunoștințe și să aibă auditori. Tot ce avea omul acesta în viața socială erau cunoștințe și ascultători, împotriva voinței lor. La începutul cunoștinței mele cu Peddley, mă întrebam de multe ori ce face omul acesta când simte nevoia să-și mărturisească preocupările și gândurile intime cuiva care să-l poată înțelege. Nu mult după aceea însă am început să mă îndoiesc de faptul că Peddley ar avea o viață intimă care să merite să vorbești despre ea. Numai rareori se întâmpla, când datorită unei explozii catastrofale învelișul existenței lui publice era înlăturat, să ducă și el o viață strict intimă. Când evenimentele se desfășurau normal, urmându-și drumul lor obișnuit, viața lui se limita să se manifeste numai la suprafață, în birou, la club, la masă și se simțea cât se poate de mulțumit dacă se întâmpla să aibă pe cineva care să fie dispus să-l asculte. Puțin îl interesa dacă auditorii lui îl ascultau cu vădită și extremă indiferență. Exact ca și Herbert — și ca majoritatea pisălogilor — nu da decât o relativă atenție celor pe care-i obliga să-i suporte prezența. Vedea că sunt în fața lui, că fizicește stau alături de el, și atât îi era de ajuns. Sentimentele și gândurile lor nu-l interesau câtuși de puțin. Această indiferență, dublată de arzătoarea lui sociabilitate, reprezentau însăși puterea lui. Era astfel în stare să-și adulmece victimele și să le tortureze, fără nici un fel de remușcare. În fond, dacă s-ar întâmpla ca lupul să țină seama de sentimentele mielului, ar fi peste putință să nu devină vegetarian. Lupul însă nu ține seamă de nimic. Se gândește numai la foamea lui și la gustul pe care-l are carnea de miel. Tot așa se întâmpla și cu John Peddley. Incapabil să-și dea seama de groaza pe care o inspira victimelor lui, de chinurile morale prin care trebuiau să treacă, își vedea de drumul lui, fără să se oprească și fără să simtă nici un fel de remușcare.

Prima impresie pe care mi-a făcut-o John Peddley n-a fost în

defavoarea lui. E adevărat că chiotul lui de bunăvenire cu care salută pe Herbert în timp ce-l aștepta în marginea cheiului și noi ne făceam loc prin mijlocul mulțimii de oameni care se înghesuiau spre pasarelă, ca să poată ajunge cât mai curând la țărm, mi se păru de o cordialitate exagerată. Chiar înfățișarea lui de om care se bucura de o robustă sănătate, când mi-l arătă Herbert de la distanță, mi se păruse jignitoare. Nici după ce Herbert făcu prezentările nu am fost în stare să apreciez strângerea vehementă de mână și volubilitatea cu care încerca să-și manifeste simpatia. Pe de altă parte, se dovedi un om foarte atent și cât se poate de bun. Scoase din buzunar un clondir de argint și mă obligă să trag un gât zdravăn de coniac vechi. Văzând că sunt degerat de frig și că-mi clănțane dinții în gură, a stăruit să îmbrac haina lui de blană. Pe urmă s-a repezit la oficiul vamal, ca să se întoarcă mai curând decât aș fi putut să-mi închipui cu hieroglifele oficiale ale vizei, marcate cu tibișir pe bagajele noastre. La câteva minute după aceea, eram cu toții așezați în mașina lui și ieșirăm din portul Dover, ca să apucăm cu toată viteza pe drumul ce ducea spre Canterbury.

Mă simțeam prea indispus pentru ca să mai fiu în stare să mă gândesc la ceva, așa că nici prin gând nu mi-ar fi trecut că situația în care mă găseam era destul de stranie. Peddley aștepta pe cheiul debarcaderului, dar nu ne aștepta pe noi, căci sosirea noastră nu fusese anunțată dinainte. Prin urmare el așteptase, dar pe cine oare? Întrebarea aceasta stăruie tot timpul în mintea mea, dar fără prea multă persistență. Deocamdată nu puteam să mă gândesc la altceva în afară de răul de mare. Uitai cu totul să mă mai mir de ceea ce vedeam și mă urcai în mașină ca să-mi iau locul, părându-mi-se cât se poate de natural să fiu așteptat pe chei de către cineva care nici nu bănuia că noi venim. Aparența oarecum firească a acestei situații mi se părea confirmată și de atitudinea tovarășilor mei de drum. Peddley considerase chiar de la început ca de la sine înțeles ca noi să ne ducem să stăm în casa lui de la țară. Herbert, pentru care era indiferent dacă stă într-un loc sau în celălalt, primise invitația fără să mai ezite. Eu începusem să protestez, dar fără prea multă convingere și mai mult din politețe decât în mod serios. Motivul era că nu trebuia să mă întorc numaidecât, în aceeași seară, la Londra, iar gândul drumului de la Dover, traversarea Londrei cu o mașină de piață, pe timp de noapte și frig, sosirea acasă și camerele pustii și fără foc erau perspective care, în aceste clipe, nu mă ademeneau deloc. Primind invitația lui Peddley, însemna să intru în mai puțin de jumătate de ceas într-o cameră confortabilă, unde să mă pot odihni, fără să mă sinchisesc de nimic. Ispita aceasta era prea puternică pentru ca un călător care suferea de rău de mare să-i poată rezista, așa că am cedat.

— Ei, dragii mei, începu Peddley cu glasul lui de trombon și cât se poate de cordial, am noroc. Și ridicând palma, mă lovi cu putere peste genunchi de parcă ar fi vrut să mângâie un cal. Un noroc neașteptat. Ia gândește-te: să dau peste dumneata și peste Herbert tocmai la puntea vaporului. Ca apoi să v-aduc aici, așa dintr-o răsuflare. Mi se pare extraordinar! Ceva nemaipomenit.

Mă simții încălzit de mulțumirea lui, care mi se părea sinceră. Era chiar sincer cu adevărat — mulțumirea sinceră a căpcăunului care dă peste un copilăș dolofan, răătăcit singur în adâncul pădurilor.

— Mi se pare extraordinar, continuă Peddley, ce de cunoștințe poți întâlni pe cheiurile din Dover. Mă duc în fiecare zi, de când stau la țară, și aștept sosirea vaporului de după amiază. Este un mijloc neașteptat de variație, pentru a mai scăpa de singurătate. Te simți exact ca într-un club

din Londra, datorită variațiilor pe care ți le poate oferi o astfel de surpriză. Afară de asta, de fiecare dată înainte de plecarea trenului, ai posibilitatea să începi câte o plăcută conversație cu cineva. Tocmai acesta este amănuntul care mă determină să țin atât de mult la acest district din Kent. Sunt în tratative cu proprietarul, ca să-mi vândă casa. Am reușit aproape să-l conving.

— Ca pe urmă — interveni Herbert care din când în când avea darul să întrerupă tăcerea cu care se înconjura, cu câte o declarație simplă dar catastrofal de judicioasă, din acelea care fac atât de primejdioasă prezența copiilor în societatea oamenilor mai în vârstă și plini de tact — să constăți că toată lumea a început să umble numai cu aeroplanul. Va trebui să vinzi casa și să te muți în apropierea aeroportului din Croydon.

Peddley însă nu era omul care să poată fi demontat nici de cel mai teribil dintre așa-zii *enfants terribles*. Datorită lipsei lui de sensibilitate, aproape nu era în stare să-și dea seama de temperamentul teribil al acestui copil.

— Ah, ripostă el. Eu nu cred în avioane. Acestea nu vor ajunge niciodată să fie destul de sigure și nici destul de ieftine sau destul de confortabile, pentru a putea rivaliza cu vapoarele. În orice caz, noi nu vom ajunge să le putem vedea rivalizând cu acestea. Imediat după aceea începu un lung discurs despre elicoptere, giroscopice, despre golurile de aer și despre costul benzinei.

În timpul acesta eu începusem să mă gândesc cu oarecare neliniște ce fel de om ar putea fi gazda noastră, care părea să fie amabil, util și ospitalier. Un om care, după cum spunea singur, se ducea în fiecare zi la Dover, pentru a aștepta sosirea vaporului de după-amiază, care se repezea în calea cunoștințelor pe care întâmplarea i le scotea în cale și care sufereau de rău de mare, pentru a începe o conversație, înainte de plecarea trenului și care se bucura atât de intens de aceste distracții postmeridiene pe cheiul portului, încât se simțea îndemnat să facă profeții, întemeiate pe serioase dovezi tehnice, împotriva viitorului aviației... Incontestabil, trebuia să fie un om straniu și primejdios. În timpul acesta ecoul glasului său îmi vâjâia în urechi cu atâta stăruință, încât simțeam că mă apucă amețeala. Acum era prea târziu, dar mă gândeam că ar fi fost mult mai bine dacă aș fi încercat să înfrunt drumul plicticos până la Londra și întoarcerea în apartamentul rece, inospitalier și pustiu, de acasă. Acum însă era prea târziu.

Am constatat după aceea că Peddley își petrecea întotdeauna vacanțele în apropierea nodurilor de cale ferată, în orașele din apropierea frontierei sau stațiunile internaționale, unde avea ocazia să dea peste un număr respectabil de victime. Pentru week-end, vacanțele de Paști și de Rusalii întrebuița casa lui de la țară pe care o avea în apropiere de Dover. De Crăciun se ducea întotdeauna să petreacă o săptămână sau zece zile pe Riviera. În timpul verii își satisfăcea pasiunea socială și preferințele pentru regiunile muntoase ducându-se în munți, unde ocupa câte o poziție strategică în apropiere de frontiera franco-elvețiană, italo-franceză, eventual italo-elvețiană, așa că-și putea permite să facă lungi plimbări prin munți și se putea duce în gări, ca să aștepte trecerea trenurilor transcontinentale. Un an familia lui era instalată la Pontarlier, anul următor la Vallorbe, pe urmă la Modena, la Brigue și după aceea la Chiasso. În timp de câțiva ani vizită toate orașele mai principale de la frontieră din regiunea muntoasă a Europei central-meridionale. Cunoștea pentru fiecare dintre ele sezonul cel mai indicat. De pildă, Vallorbe trebuia vizitat chiar la începutul sezonului. În luna iulie și pe la începutul lui august treceau un număr respectabil de

englezi ca să-și petreacă vacanța în Elveția. Când vedea că pe la sfârșitul lui august încep să se întoarcă acasă, Peddley pleca imediat și el, ca să petreacă două săptămâni, într-un orașel de la frontiera italiană, pentru a prinde turiștii care, în luna septembrie începeau să coboare spre Florența sau Veneția. Punctul lui strategic cel mai preferat în acest sezon era Modena. În apropierea acestei localități sunt o mulțime de regiuni unde se pot face plimbări, iar în gara acestui orașel trenurile se opresc pentru două ore și jumătate. Cu obrazul îmbujorat de plimbările lungi în aer liber, Peddley apărea exact la ora indicată pentru sosirea expresului. Victima era aleasă de departe, prinsă în laț și condusă la bufetul gării, ca apoi timp de două ore Peddley să se lanseze în ceea ce el numea o „conversație plăcută”.

Cercul cunoștințelor lui Peddley era enorm. Între cei dintâi erau clienții biroului său de avocat; datorită profesiei lui era în contact cu tot felul de oameni. Pe urmă colegii de la Club; era membru la trei sau patru Cluburi pe care le frecventa în mod regulat. La acestea se mai adăuga și casa lui întotdeauna ospitalieră: e extraordinar ce sunt în stare să înghită chiar cei mai bogați oameni, de dragul unei mese gratuite. Era în relații de conversație cu sute, chiar cu mii de semeni de-ai lui. Prin urmare, de ce să te mai miri dacă se întâmpla să-l surprinzi căutând să găsească o față cunoscută în localul oficiului vamal din Modena. Se întâmpla însă destul de des ca zile întregi să nu întâlnească nici un cunoscut care să se îndrepte spre miazăzi. În astfel de ocazii Peddley își alegea, din mulțimea de călători, câte un străin care părea că se simte zăpăcit de ceea ce vede împrejurul lui și se oferea să-l ajute. Amabilitatea, cel puțin la Peddley, era ceva cu totul sincer și spontan; ai fi fost incapabil să-ți dai seama de lupul care se ascunde sub pielea lui de oaie. El se simțea îndemnat de dorința sinceră de a face un serviciu și a schimba câteva cuvinte, în timpul cât așteptau împreună plecarea trenului. În orice caz, serviciul pe care-l făcea era incontestabil, dar, după ce se terminau formalitățile vamale și treceau la bufet, străinul începea să-și dea seama în timp ce asculta expozeul relativ la politica Suediei — cu care-l gratifica Peddley — că ar fi fost mult mai bine să înfrunte singur, și fără ajutorul nimănui, lăcomia hamalilor și insolențele funcționarilor vamali.

În timpul cât ne trebui ca să ajungem la destinație, Peddley încă nu terminase cu expunerea motivelor pentru care el considera peste putință ca avioanele să ia definitiv locul vapoarelor la traversarea Canalului Mânecii.

— Iată c-am ajuns, declară el și deschise ușa mașinii, ca să pot coborî. Dar cum vă spuneam, adăugă el întorcându-se spre Herbert, marele defect al giroscopelor este greutatea lor și rigiditatea pe care o opun funcționării motoarelor. În orice caz, te asigur dragă băiete...

Dar am uitat cu totul ce fel de asigurări i-a dat. Singurul amănunt de care-mi aduc aminte este că el îl asigură mereu, chiar în clipa când intram în salon, unde aștepta doamna Peddley cu copiii.

Chiar de la început doamna Grace Peddley mi s-a părut o femeie încântătoare. Pozitiv și hotărât fermecătoare. Totuși femeia aceasta era chiar sora lui Herbert și în oarecare măsură semăna cu el. Ceea ce dovedește încă o dată (amănunt de altfel destul de evident) că suntem dispuși ca la sexul advers să tolerăm și să admirăm calitățile care ne scot din sărite, când se întâmplă să le constatăm la indivizi de același sex cu noi. Pe Herbert îl consideram pisălog; din pricină că spiritualicește era șters, fără nici o suprafață, pentru că nu avea nici un fel de inițiativă și pentru că se lipea de mine și nu mă mai slăbea deloc. Doamna Grace însă, al cărei caracter în multe privințe se asemăna foarte de aproape cu

al lui Herbert, mi se părea încântătoare, cu toate că, sau mai bine zis probabil tocmai din cauza acestor calități care mă determinaseră să clasez pe fratele ei printre măruntele calamități ale existenței mele.

Dar cred că dragostea și ura noastră nu este inspirată numai de calitățile morale și spirituale ale semenilor noștri. Sunt sigur că Herbert nu mi s-ar fi părut nici pe departe atât de plicticos, dacă ar fi fost un om mai mic de statură, mai puțin greoi și fizicește n-ar fi fost matahala care era în realitate. Omul acesta prea mi se părea o sfidare a concepției mele despre ceea ce trebuie să fie un bărbat. Din punct de vedere fizic, doamna Grace semăna foarte puțin cu fratele ei. Adevărat că era înaltă, dar era sveltă și avea mișcărilor ușoare. Herbert însă era gras, voinic și se mișca greu, pe picioarele grele ca de plumb. Dacă făceai abstracție de anumite proporții fizice exagerate, Herbert nu era un bărbat urât. Avea profilul frumos, nasul și bărbia lui erau de efigie romană, în linii nobile. De la distanță s-ar fi putut să-l iei din greșeală drept un mare Caesar plin de energie și gata de acțiune. Dar când te apropiai de ajuns, ca să-i poți vedea ochii și să poți descifra expresia pretențioasă a feței lui bucălate îți dădeai seama, începeai să-ți dai seama că, deși profilul lui era roman, reprezenta totuși tipul cel mai banal posibil între romani.

Grace nu era câtuși de puțin importantă sau clasică. Dar ar fi fost peste putință, fie că te uitai la ea de aproape, fie că te uitai din depărtare, să o consideri drept mama Gracchilor. Trăsăturile ei erau foarte delicate și oarecum nedefinite încă, întocmai ca trăsăturile unui copil. Avea un păr bogat de culoare castanie roșcată, pe care — pe vremea aceea moda mai admitea ca femeile să poarte și păr — îl purta strâns în formă de spirale peste fiecare ureche, ceea ce făcea ca chipul ei de copil să pară și mai palid decât era în realitate. Ochii ei rotunzi și cenușii te priveau mirați de sub coroana aceasta de păr și luau o expresie de mirare și perplexitate. Fața ei era fața unei fete urâte, dar cu toate acestea drăguțe. Când începea să zâmbească, era fermecătoare. Herbert zâmbea și el în felul acesta — un zâmbet ne-așteptat, plin de blândețe și de bunătate. Tocmai din cauza acestui zâmbet, ar fi fost peste putință — mai ales pentru mine — să-l tratez cu brutalitate, așa cum de fapt ar fi meritat. La amândoi în surâsul acesta se manifesta un fel de bunătate sfioasă și nebănuită, dar care în cazul lui Herbert era caracterizată de o rusticitate greoaie. El rămânea tot o matahală până și în accesele lui de bunătate. Zâmbetul doamnei Grace era vag, dar în același timp avea ceva de rafinament înăscut, ceea ce lui Herbert îi lipsea cu totul. Erau frate și soră, dar cu toate acestea sufletul ei era de o esență mai superioară, mai aristocratică.

Lipsa de orice calitate practică a bunătății doamnei Grace se putea vedea mai ales din raporturile care existau între ea și copiii ei. Îi iubea, dar nu știa nici ce să facă nici cum ar trebui tratați copiii. Era un mare noroc, nu numai pentru ea ci și pentru copii, că-și putea permite să țină dădace și guvernante. Ar fi fost peste putință ca să reușească să-și crească singură copiii. Fie că ar fi murit de mici, fie că dacă ar fi reușit să supraviețuiască primilor doi ani de hrană neregulată și cu totul lipsită de igienă ar fi devenit niște sălbatici. Așa cum se prezentau lucrurile însă, copiii ei erau foarte bine crescuți, datorită educației primite de la persoane de profesie, erau sănătoși și se purtau foarte frumos în lume, ceea ce nu înseamnă că se purtau frumos și față de mama lor.

Pe mama lor o considerau drept o ființă din altă specie — ființă drăguță și adorabilă — dar nici pe departe atât de serioasă ca Sara sau Miss Phillips; o ființă care nu ajunsese încă la maturitate, ceva pe jumătate copil și deci, nefiind copil complet, trebuia să fie mai mult un

fel de zână. Mama lor era pentru ei un fel de ființă supranaturală care le dădea voie și chiar le sugera uneori cele mai flagrante infracțiuni la regulile obișnuite de viață. De pildă, ea inventase sportul datorită căruia în timpul verii puteai face dușuri sub strecurătoarea stropitoare cu care udau iarba pajiștilor din grădină. Tot ea îi învățase admirabilul joc — pe care Miss Philips, sora și tatăl lor îl dezaprobaseră atât de categoric — de a-i mușca, în timp ce stăteau la masă, pâinea în formă de floare, de inimă, de pod, de o literă din alfabet, un triunghi sau o locomotivă. O adora, dar nu o lua în serios, cum s-ar fi căzut să ia o persoană care avea o autoritate asupra lor, și niciodată nu le-ar fi trecut prin gând să o asculte, când le spunea să facă ceva.

— Tu ești o fetiță, am auzit-o o dată spunându-i pe fetița ei care avea patru ani. Tu mămică ești o fetiță. Miss Philips însă este o doamnă respectabilă.

Doamna Grace s-a uitat la mine cu ochi mari și mirați:

— Poftim, zice ea cu glasul plin de deznădejde, dar în același timp mulțumită, ca și când acest amănunt ar fi dovedit în mod indiscutabil un amănunt despre care s-a vorbit până acum de nenumărate ori: Poftim! Ce-aș putea să fac cu copiii aceștia?

Nu putea să facă nimic. Dacă se întâmpla să rămână singură cu ei, copiii deveneau ca niște pui de fiară sălbatică.

— Copii, n-auziți, vă rog astâmpărați-vă! protesta ea. Nu e frumos să vă purtați în felul acesta. Dar cu toate protestele ei, își dădea destul de limpede seama că acestea ar fi avut același efect chiar asupra unui grup de ursuleți sălbatici.

Uneori, când protestele ei deveneau mai energice și mai disperate decât erau de obicei, copiii se opreau din jocurile sau nebuniile lor obișnuite și se întorceau spre ea, ca să-i răspundă zâmbind:

— Am înțeles mămică, lasă că nu fac nimic, am înțeles.

Pe urmă doamna Grace nu știa ce să le mai spună și renunța să stăruie.

Această lipsă de stăruință mi se părea insuportabilă la Herbert. Inaptitudinea sorei lui însă avea un anumit stil; până și stângăcia ei avea o anumită grație. Căci de fapt era o femeie stângace și lipsită de îndemânare. Dacă se apuca de pildă să coasă, fiecare dintre degetele ei își asuma calitatea degetului mare. Când am cunoscut-o eu, ea renunțase de mult la cusut. Totuși, considera drept o datorie de mamă din partea ei, să tricoteze șaluri călduroase de lână — altceva mai complicat decât șaluri nu îndrăznea niciodată să înceapă — pentru copiii ei. Tricota foarte încet, concentrându-și cu multă greutate atenția asupra lucrului pe care-l începuse, până când, ostenită de efortul mental pe care trebuia să-l facă, ofta din greu și lăsa lucrul din mână, ca să se odihnească puțin. Ca să poată termina un șal, îi trebuiau luni de zile, iar după ce-l termina, băgai de seamă că este ceva extraordinar: nici mai mult nici mai puțin decât o plasă de prins pește.

— Mi se pare că nu a ieșit tocmai ce ar fi trebuit să iasă, spunea doamna Grace ținând șalul cu brațul întins și uitându-se la el. Totuși, adăuga ea după aceea, lăsându-și capul pe un umăr și uitându-se cu atenție la el, cu ochii micii, ca și când ar fi examinat o pictură executată în puncte, parcă nu ar fi tocmai atât de rău.

În intimitatea sufletului ei se simțea foarte mândră de aceste șaluri pe care le făcea. Mândria ei era ca și vanitatea unui copil care a reușit să-și scrie lecția, sau a unei fetițe care a reușit să brodeze un desen pe canava, fără ajutorul dădacei. I se părea tot atât de extraordinar, să constate că este în stare să facă ceva, numai ea singură și fără ajutorul

nimănui.

Această lipsă de aptitudine plină de grație din partea ei mă înveselea și mă fermeca. Dar, evident, dacă aş fi fost obligat să mă căsătoresc cu ea, ar fi fost peste putință să o găesc atât de încântătoare, afară de cazul când aş fi putut să-mi permit luxul să țin un număr suficient de servitori și de dădace care să contrabalanseze efectul prezenței ei în viața conjugală și de toate zilele. De asemenea, nu cred că farmecul absurd al spiritului ei vag ar fi putut să persiste și după stabilirea unei intimități de lungă durată. Cât era de nehotărâtă femeia aceasta, cât era de vagă! De pildă era incapabilă și ar fi fost peste putință să o înveți să cunoască valoarea banului. Câteodată era risipitor de extravagantă și ar fi fost în stare să cheltuiască guineele, de parcă ar fi fost pence. În clipa următoare însă cădea în cealaltă extremă și supraestimând banul, întocmai cum nu se gândise înainte la adevărata lui valoare, ținea cu dinții de fiecare para, chiar atunci când trebuiau procurate articolele de primă necesitate pentru existență. Bietul Feddley venea câteodată de la birou și constata că nu au altceva de mâncare decât linte. Un alt bărbat în locul lui ar fi devenit violent și s-ar fi supărat de-a binelea. La Peddley însă pasiunea pedagogică era mult mai puternică decât supărarea, prin urmare se mulțumea să debiteze câteva argumente în formă de discurs asupra valorii banului și asupra înțelesului real al bogăției, urmate de o scurtă conferință asupra dieteticii și teoria caloriilor. Grace asculta atentă și sfioasă, dar cu toate acestea, oricât s-ar fi căznit, i-ar fi fost peste putință să-și aducă aminte de un singur cuvânt din tot ce i-a spus, sau mai bine zis, își aducea aminte de unele cuvinte, fără nici o legătură între ele și le dădea o interpretare tocmai pe dos. Frazele întrebuițate de Peddley, pentru a debita un discurs rațional, se înșirau în mintea doamnei Grace, luând o înfățișare cu totul lipsită de orice înțeles. Tot așa se întâmpla și cu ceea ce citea. Argumentele nu mai aveau nici un rost și erau înșirate în mintea ei tocmai cu fundul în sus. Amănuntele lipsite de importanță erau tocmai acelea de care-și aducea mai limpede aminte, iar pe cele care ar fi trebuit să le rețină le uita cu totul. Datele erau pentru ea cu totul lipsite de semnificație. Biata Grace, Era dureros de conștientă de lipsa ei de capacitate intelectuală și ar fi dorit mai mult decât orice să poată deveni o femeie erudită, cu autoritate și capabilă. Dar cu toate că citea numeroase cărți foarte serioase — și le citea cu sinceră plăcere, nu numai pentru a fi citite — nu reușea să profite de pe urma acestei lecturi. În capul ei totul era val vârtej. Părea că în capul ei s-a sălășluit cine știe ce spiriduș, care se distra căutând să sfâșie și să rupă în bucăți tot mozaicul de știință și geniu, adunat cu trudă, ca pe urmă să adune toate aceste fragmente laolaltă — după ce a eliminat o bună parte dintre ele — și să le prezinte într-o fantastică și ridicolă lipsă de legătură între ele.

Conștientă de aceste defecte ale ei, admira cu entuziasm pe cei care se distingeau cu aceste calități pozitive pe care ea nu le avea. Sânt sigur că tocmai această admirație o determinase să se mărite cu Peddley. Era foarte tânără când el s-a îndrăgostit de ea și a cerut-o în căsătorie — avea optsprezece ani, față de cei treizeci și patru pe care-i avea el — foarte tânără (abia ieșită din școală, cu amintirea examenelor la care căzuse și obsedată de reproșurile primite de la profesoare) deci foarte susceptibilă față de propriile ei defecte și de calitățile celor care nu erau la fel cu ea. Peddley își făcu apariția în viața ei. Siguranța cunoștințelor lui, întemeiate pe date certe, despre îngrășămintele artificiale, și sistemul bancar din Elveția, o făcu să se uite la el mirată. E

adevărat că pe ea nu o interesau prea mult aceste subiecte, dar aici se condamna numai pe ea însăși și nicidecum pe el. Pentru ea omul acesta era nici mai mult nici mai puțin decât personificarea erudiției și a înțelepciunii — un bărbat conștient, un fel de enciclopedie pe două picioare.

Se întâmplă destul de des ca fetele de școală să se îndrăgostească de profesorii lor mai în vârstă. Dragostea aceasta este tributul tinereții — tinerețea entuziastă, mereu în fierbere, dar tinerețe adevărată — față de un spirit superior. Grace însă nu avusese noroc. Spiritul cel mai strălucit cu care avusese ocazia să se întâlnească până la vârsta de optsprezece ani era al lui Peddley. Se simți înfiorată de admirație și de spaimă în fața spiritului formidabil și newtonian al acestui om. Iar când intelectul acesta newtonian îi căzu la picioare rămase în primul moment mirată — cum era posibil ca Peddley, atotștiutorul, să se înjosească în fața ei care de trei ori la rând căzuse în mod atât de rușinos la examenele de sfârșit de an la facultatea din Cambridge — pe urmă se simți măgulită și profund recunoscătoare. Dar afară de asta Peddley, tocmai contrar profesorului tradițional, nu avea nici baribă albă și nici nu era decrepit. Era în floarea vârstei, foarte activ, sănătos și plin de energie; în plus, mai era și un bărbat destul de simpatic, judecându-l după tipul caracteristic al omului priceput în afaceri pe care-l vedem reprodus în cataloage și în revistele ilustrate, ca pe un individ lat în umeri, rumen la față și cu bărbia masivă. Fiind cu totul lipsită de orice experiență în acest domeniu, își închipui că recunoștința ei și emoția de fată abia ieșită din școală nu erau altceva decât adevărata pasiune despre care se vorbea în romane. Își închipuia că este îndrăgostită de el, dar foarte probabil amănuntul acesta nu ar fi avut prea mare importanță, chiar dacă nu s-ar fi gândit la el. Atențiile neostenite ale lui Peddley față de ea ar fi sfârșit în orice caz prin a o face să accepte propunerea lui. Grace nu era un temperament energic și putea fi determinată să facă orișice. În cazul de față însă nu era nevoie decât de foarte puțină stăruință. Când îi propuse pentru a doua oară ca să o ia în căsătorie, ea se învoi. Astfel, în anul 1914, probabil cu o lună sau chiar două înainte de izbucnirea războiului, își celebrară căsătoria.

O căsătorie care începea o dată cu războiul era ceva cu totul neobișnuit și putea să devină o căsătorie catastrofală. Dar, în realitate, pentru soții Peddley războiul acesta nu avea nici o importanță și nici nu putea avea nici un fel de legătură cu viața lor. În primul an de război Peddley acceptă drept motto *Business as Usual*. Pe urmă, după ce fu respins din cadrele active ale armatei, din cauza miopiei de care suferea, se angaja în calitate de birocrat temporar. Cu această ocazie se dovedi foarte priceput în diverse însărcinări pe care le avu, iar când alegerea Consiliului de Revizie deveni mult mai severă pentru selecționarea celor care trebuiau să fie trimiși pe front, el ajunsese indispensabil la Oficiul de Raționalizare a Zahărului, și sfârși în calitate de O.B.E. (Officer of the British Empire). În timpul acesta Grace stătea foarte liniștită acasă și născu, trei ani la rând, câte un copil. Grija copiilor acestora îi era tocmai de ajuns ca să aibă o ocupație, așa că războiul aproape nu exista pentru ea. Nu luase cunoștință nici de tragediile lui și nici de farsele înfrigurate și sordide pe care le juca semenilor ei. Tot atât de puțin știa și despre temerile, așteptările, durerile pe care le pricinau, pe cât știa el despre extravagantele dezlănțuite, despre bețiile nebune, plăcerile ușoare și dezmațul feroce care se desfășurau paralel cu chinurile așteptărilor și privațiunilor de fiecare zi, aproape amestecându-se și împletindu-se cu ele. Grace încerca să-și îngrijească cei trei copii, într-un fel cu totul lipsit de orice pricepere, așa că puteai foarte bine să admiți că femeia aceasta

trăiește în secolul al optsprezecelea.

Pe vremea când eu am întâlnit-o pentru prima dată, Grace era măritată de șase ani. Copilul ei cel mai mare avea cinci ani, iar cel mai mic, doi. După cât puteam eu să-mi dau seama, Peddley era și acum îndrăgostit de ea, în felul lui bineînțeles. Pasiunea nebunească și nestăpânită care-l determinase să încheie această căsătorie nu tocmai potrivită, o pasiune de ordin fizic, înainte de orice, mai persista și acum. Nu mai era nebun de dragoste după ea, dar continua și astăzi să o dorească. În afară de asta, obișnuința contribuisese ca să devină pentru el și mai necesară, făcând-o să devină indispensabilă în viața lui. Ar fi fost foarte greu să-și închipuie că ar mai putea continua existența lui de astăzi fără ea. Dar, cu toate acestea, între ei doi nu exista nici un fel de legătură sufletească reală. Era incapabil să-și descarce sufletul în fața ei și prin urmare nici el nu se aștepta la așa ceva din partea soției lui. Nu știa nici ce să răspundă când, totuși, se întâmpla câteodată ca soția lui să-i facă câte o mărturisire. Nu știu dacă Grace a încercat vreodată să se mărturisească în fața lui, dar dacă totuși a încercat, sunt convins că foarte curând a renunțat, văzând că este o încercare care nu poate duce la nimic. Ar fi fost același lucru ca și cum ar fi încercat să-și descarce sufletul în fața unui gramofon. Oricât ai fi încercat să suflă în trompeta aparatului gândurile tănuite care te preocupă, acesta ar fi fost incapabil să-ți redea altceva decât expozeul asurzitor al politicii financiare din Suedia, restricțiile alimentare sau articolele legii asigurărilor sociale, după cum ise întâmpla să ai mai la îndemână discul pe care să-l așezi pe aparatul pus în mișcare. În căminul spiritual al soților Peddley, nu era decât un singur dormitor și o singură sală de conferințe — lipsea însă budoarul confidențelor sentimentale și biroul liniștit pentru studiu, care din când în când să fie violat de plăcuta apariție feminină, la anumite intervale. Între intimitatea fizică din dormitorul comun și legăturile dintre elev și profesorul care-și debitează conferințele sonore în sala de lectură care trepidează de ecouri nu era nici un fel de raport. Dar afară de asta, ce conferințe erau cele pe care i le debita Peddley!

Grace, care mai credea și acum în spiritul strălucitor al soțului ei, continua să se condamne pe ea însăși, din cauză că-l găsește plicticos. Conferințele pe care i le ținea, însă, o plictiseau și acesta era un amănunt pe care îl recunoștea și ea. Practica îndelungă, din timpul anilor de căsătorie, o obișnuise cu un fel de surditate spirituală. Discursurile lui Peddley nu-i mai puneau nervii la încercare, din cauză că acum nu le mai asculta.

Am văzut-o de multe ori stând pe un scaun, cu ochii mari întorși în partea unde era Peddley, pe obraz cu o expresie, în aparență, de concentrată atenție, încât îți făcea impresia că-i soarbe fiecare cuvânt pe care-l spune. Probabil tot așa stătuse și în primele luni ale căsătoriei lor, când îl ascultase cu adevărat, când își dăduse toată silința pentru a se interesa de ceea ce spune și a-și aduce aminte exact cuvintele lui. Totuși, îmi închipui că la acea epocă ar fi fost peste putință ca pe obrazul ei să se oglindească o seninătate atât de desăvârșită. Fără îndoială, încrunta din sprâncene pentru a se putea concentra și se căznea din toate puterile să-și stăpânească îndemnul de a căsca. Astăzi însă pe obrazul ei se oglindea o liniște deplină, liniștea netulburată și absolută a indiferenței.

Mi-am dat seama de taina pe care o ascundea atitudinea ei chiar din prima seară a cunoștinței noastre. John Peddley, care fără îndoială aflase (presupun că de la Herbert) că, din punct de vedere mai mult sau mai puțin profesional, m-ar interesa muzica începu să facă în cinstea

mea o lungă descriere a mecanismului pianelor. Mă simțeam aproape impresionat de efortul evident pe care-l făcea pentru a mă determina să mă simt spiritualicește la largul meu, și cu toate că mă simțeam amețit de stridența glasului său, îmi dădeam toată silința să-i dau să înțeleagă că mă interesează ceea ce-mi spune. În timpul unei pauze, până când Peddley își puse în farfurie niște legume (ce binefacere neașteptată să constați că ai putut scăpa cel puțin pentru o clipă de stridența glasului său care te scoate din minți), m-am întors spre Grace și, cu toată politețea inerentă unui om proaspăt intrat în casa ei, am întrebat-o dacă și ea se interesează de mecanismul pianelor, tot atât de mult ca și soțul ei. A tresărit, ca și când aș fi trezit-o din somn, și s-a uitat la mine cu ochii mari și speriați, apoi s-a făcut roșie ca para.

— De ce să mă interesez tot atât de mult ca și John?

— De pianole.

— Ah, pianole!

Cuvântul acesta îl pronunță atât de mirată și de zăpăcită încât se vedea destul de limpede că ea n-avea habar de faptul că pianolele formau subiectul conversației noastre de cel puțin zece minute.

— Pianole? repetă ea pe un ton de neîncredere. Totuși mi se păruse că ne urmărește cu toată atenția.

Îi admiram puterea aceasta de a se absenta, de a lipsi propriu-zis spiritualicește dintre noi. O admiram, dar în același timp o și compătimeam. Căci de fapt este o situație vrednică de plâns să trăiești într-un mediu de unde, în interesul autoconservării, este inexorabil necesar să te absentezi.

Dimineața următoare, profitând de privilegiul ce se acordă suferinșilor, mi-am luat dejunul în pat. Când am coborât din cameră, am constatat că Peddley și Herbert plecaseră, împreună să facă o plimbare. Pe Grace am găsit-o singură, aranjând florile în glastre. Ne-am urat bună dimineața. După expresia obrazului ei mi-am dat imediat seama că prezența mea o înspăimântă. Un om străin, un intelectual, un critic muzical — cum ar putea să stea de vorbă cu el și ce i-ar putea spune? Am băgat de seamă că își ia inima în dinți și în timp ce continuă să aranjeze florile, începe să-mi vorbească despre Bach. Îmi place Bach? Sunt de acord că este unul dintre cei mai mari compozitori? Mi-am dat toată silința să-i răspund, dar nu știu de ce mi se părea în dimineața aceea, că nu prea am ce-i spune despre Bach. Conversația noastră începu să lăncezească.

— Câte lucruri frumoase se găsesc în bucata *Clavecinul Temperat*, continuă ea, neștiind ce să mai spună. Ce zici de asta?

— Da, e foarte bună ca instrument de tortură pentru copiii care vor să învețe pianul, răspund eu pe același ton ca și ea, căci în astfel de împrejurări ironia este mijlocul cel mai potrivit pentru a ieși dintr-o încurcătură.

Cuvintele mele însă treziră un ecou adânc în amintirea doamnei Grace.

— Instrument de tortură, repetă ea. Acesta este cuvântul indicat. Îmi aduc aminte de timpul când eram la școală...

În sfârșit ne pomenirăm discutând un subiect interesant, căci era vorba de ceva personal.

Grace ținea tot atât de mult la vechea și bătrâna ei școală ca și fratele ei Herbert la a lui. Dar, ca toate celelalte femei cu ea de o seamă, Grace avea motive care scuza această slăbiciune. Pentru multe femei anii petrecuți în lumea puțin complicată de camaraderie și de feminitate, din timpul cât au fost la școală, reprezintă cele mai fermecătoare zile din

viața lor. Grace era și ea una dintre aceste femei. Adora școala la care învățase. Și de zilele pe care le petrecuse între colegile ei își aducea aminte ca de o epocă de aur. Evident erau și acolo nemulțumirile pricinuite de examenele de sfârșit de an și profesoarele excesiv de pretențioase, dar în orice caz nu exista un Peddley, nici nașterile care veneau cu regularitate matematică în fiecare an, nici obligațiile mondene, nici datoriile casnice, nici banii pe care uneori îi risipea din larg, alteori îi ținea prea strâns, nici slugile. Vorbea cu entuziasm și eu o ascultam cu plăcere.

La un ceas și jumătate după aceea, când cei doi pisălogi se întoarseră acasă, aprinși la față și rupți de foame, din cauza plimbării pe care o făcuseră, regretarăm amândoi că prezența lor ne-a întrerupt conversația. Aflasem o mulțime de amănunte relative la Grace, de pe vremea când era fată. Între altele că suferise din cauza unei nenorocite dragoste pe care i-o inspirase una dintre profesoarele externe care ținea lecții de muzică la școală; că una dintre prietenele ei primise o scrisoare de dragoste de la un băiat de cincisprezece ani, care începea așa: „În *Sketch* am văzut o fotografie a dumitale, plimbându-te prin parc, la braț cu mama dumitale. Voi putea oare s-o uit vreodată?”. Am aflat că a suferit de otită și că a zăcut cinci săptămâni; că pe o noapte cu lună s-a urcat pe acoperișul casei, îmbrăcată numai în pijama, și că la hochei nu-i decăt o nătăfleată.

Din când în când cei mai mulți dintre noi simt nevoia, uneori urgentă și imperioasă, de a vorbi despre ei înșiși. Simțim dorința de a ne afirma personalitatea, de a stăruia asupra unui amănunt despre care simțim că este în primejdie de a fi uitat de lumea dimprejurul nostru — asupra amănuntului că mai existăm și că suntem noi înșine. La unii oameni acest îndemn este atât de cronic și atât de puternic, încât nu sunt în stare să se oprească de a vorbi mereu despre ei. În loc să stea binișor, încep să-ți depene o mulțime de intimități dintre cele mai umiltoare și mai puțin demne de încredere pentru reputația lor. Grace nu suferea de nici unul dintre îndemnulurile acestea atât de perverse și extravagante; în firea ei nu era nimic exhibiționist. Dar îi plăcea și ei să vorbească din când în când cu cineva despre sufletul, despre trecutul și despre viitorul ei. Îi plăcea să stea de vorbă, dar numai rareori i se oferea ocazia. În mine găsisese un auditor și un comentator plin de bunăvoință. Spre sfârșitul dimineții Grace începuse să vorbească cu mine, cum ar fi vorbit cu unul dintre vechii ei prieteni. În ceea ce mă privește pe mine, eu o găseam o femeie încântătoare. Chiar atât de încântătoare, încât de dragul lui Grace aș fi fost în stare să suport până și discursul lui Peddley despre legea privitoare la Asigurările Sociale.

La câteva săptămâni după cunoștința noastră, ajunserăm să considerăm amândoi drept lucrul cel mai firesc din lume să ne întâlnim mereu. În astfel de ocazii discutăm foarte mult, despre noi înșine, despre viață, despre dragoste — subiecte care nu pot fi discutate, cu maximum de plăcere și profit, decăt de către persoane care fac parte din sexe diferite. Trebuie să recunosc și eu că Grace n-avea de spus nimic important despre nici unul dintre aceste trei subiecte. Trăise foarte puțin și nu iubise niciodată; prin urmare ar fi fost peste putință ca ea să se cunoască pe sine pe deplin. Dar, tocmai această ignoranță și felul ei inocent și plin de încredere cu care se exprima mi se păreau încântătoare.

— Am început să mă simt bătrână, spunea ea. Bătrână și uzată. Întocmai ca pălăriile acelea de paie și rochiile cu mâneci în „pulpă de berbec” pe care le vezi în volumele legate ale revistei *Illustrated London*

News, adăuga ea, pentru a exprima mai limpede gândul ce o preocupa.

— Dumneata ești o femeie absurd de tânără, i-am răspuns eu râzând, și nici nu ți-ai început propriu-zis viața.

A clătinat din cap și a oftat.

Când vorbeam despre dragoste, lua o atitudine tristă și plină de scepticismul caracteristic oamenilor ajunși la maturitate.

— Oamenii atribuie o importanță ridicol de exagerată sentimentului acestuia.

— Pe bună dreptate.

— Dar sentimentul acesta nu merită importanța ce i se acordă, stăruia Grace. În realitate nu o merită. El nu poate să o aibă, dincolo de paginile unui volum..

— Cum se poate? răspund eu. Cred că vei fi cu totul de altă părere în ziua când vei constata că aștepti de două sau trei ceasuri întoarcerea cuiva care nu vrea să se mai întoarcă și când vei constata că nu poți dormi din cauza gândurilor care te fac să te întrebi unde poate fi și cu cine — și-ți vine să plângi și începi să tremuri, de parcă te-ar scutura frigurile.

— Bine, dar asta nu înseamnă dragoste, ripostă Grace pe tonul caracteristic omului care este sigur de temeinicia afirmațiilor lui.

— Dar atunci ce este?

— Este... Grace ezită și se aprinse la față... Este... este ceva fizic.

Mi-ar fi fost peste putință să nu râd cu hohote. Grace păru jignită de atitudinea mea.

— Cum adică, îți închipui că nu e adevărat? stăruia ea cu încăpățănare.

— Este perfect adevărat, consimții eu. Dar de ce adică tocmai aceasta să nu fie iubire? adăugai eu, convins că în felul acesta voi reuși să aflu părerile lui Grace despre subiectul pe care-l discutam.

N-a ezitat deloc să mi le spună. Dar părerile ei mi s-au părut categoric dantești. Nu-mi mai rămânea decât să presupun că ardoarea lui Peddley a lăsat-o rece și chiar a dezgustat-o.

Viața și dragostea însă nu erau singurele subiecte pe care le discutam împreună. Ignoranța doamnei Grace și reticența mea firească ne împiedicau să discutăm aceste probleme destul de pe larg, pentru a putea profita ceva de fiecare dată de pe urma acestor discuții. Din timp în timp, ca și John Peddley, mă mărgineam și eu să joc rolul de pedagog. Datorită observațiilor banale pe care le făceam eu din când în când, Grace își dădu seama, cu totul pe neașteptate, de anumite lucruri a căror existență până acum nici nu o bănuise — fapte cum ar fi de pildă pictura și literatura contemporană, muzica tinerilor compozitori și noile teorii despre artă. Pentru ea toate acestea au fost o revelație. I se părea că toate eforturile și toate încercările făcute de ea, pentru a-și însuși o cultură, s-au pierdut fără folos. Încercase din toate puterile să urce spre culmea, unde în realitate nu trebuia să ajungă niciodată, pentru a-și croi drumul spre un sanctuar greșit. În vârful acestei culmi, dacă ar fi reușit să o ajungă vreodată, ce ar fi putut oare găsi în această Sfântă a Sfintelor — cel mult o colecție caraghioasă de pălării de paie mâncate de molii și niște mâneci în „pulpă de berbec” cum sunt cele din *Illustrated London News*. Era o situație îngrozitoare și plină de umilințe. De astă dată însă avea ocazia să întrezărească un alt sanctuar al cărui interior era tapetat de Martin și îmbogățit de calitățile spirituale ale lui Poiret și Lanvin; un sanctuar al modei actuale; un Olimp de ultimă oră. Era nerăbdătoare să urce această culme și să intre în sanctuar.

Asumându-mi rolul femeilor care odinioară au făcut parte din înalta

societate și care în schimbul unei recompense acceptă să introducă parvenții în lumea bună, am încercat s-o pun pe doamna Grace în contact cu tot ce este mai modern și mai distins în lumea intelectuală, îi dădeam lecții de etichetă intelectuală și încercam să o feresc de *gafele* estetice. Asculta cu toată atenția și în curând se simți destul de degajată în mijlocul acestei lumi pe care nu o cunoștea — învăță ce ar trebui să spună când se va întâmpla să asculte pe cineva citindu-i un poem dadaist, sau când se va găsi în fața unui tablou de Picasso, a unei sculpturi de Arohipenko sau când va asculta un cvartet de Schoenberg.

Pe vremea aceea lucram în calitate de critic muzical și de două sau trei ori pe săptămână o luam cu mine și pe Grace la concertele la care trebuia să mă duc. Nu mi-a trebuit mult pentru ca să pot constata că este dotată cu un simț muzical foarte redus și că din punct de vedere analitic este incapabilă să înțeleagă muzica. Totuși, în ipocrizia ei se prefăcea că o adoră. Dar de vreme ce mă plictisea îngrozitor să fiu obligat să mă duc singur ca să ascult concertele pianistilor de mâna a doua care executau aceleași eterne și vechi bucăți ale lui Liszt și Chopin, ale vioriștilor de mâna a doua care scârțâiau cu indiferență melodiile lui Tartini și Wieniawski sau ale contraltistilor cu glasul dogit care gâlgâiau în gușă cântece de Schubert și Brahms, mă prefăceam că sunt convins de sinceritatea entuziasmului doamnei Grace față de muzică și o duceam la recitalurile cele mai penibile. Dacă sala era goală — ceea ce de obicei se întâmpla întotdeauna, spre eterna cinste a publicului iubitor de muzică — ocupam și noi un scaun în fund, departe de restul puținilor ascultători răspândiți în largul sălii, și discutam foarte mulțumiți, tot timpul cât dura concertul.

La început Grace fu grozav de scandalizată, când constată că după ce ea ascultase luând o atitudine critică primele trei acte din *Du bist wie eine Blu-me* sau *Trillo del Diavolo*, eu încerc să leg un subiect de conversație. Femeia aceasta poseda o tehnică perfectă a amatorului de concert și asculta muzica executanților cu aceeași expresie de devotament ca și când ar fi fost într-o biserică și urmărea fiecare punct al programului. Conversația mea, care se desfășura pe șoptite, i se părea un sacrilegiu. Abia după ce am asigurat-o în calitate de profesionist și *ex cathedra* că scârțâielile la care venisem nu merită să fie ascultate, a consimțit, deși la începutul acestor distracții ale noastre, numai cu multă părere de rău, să ia și ea parte la conversație. După foarte puțin timp însă se obișnuie și ea cu acest ultragiu, și se obișnuie atât de mult, încât dacă se întâmpla ca muzica ce se executa să fie bună (amănunt pe care simțul puțin muzical al doamnei Grace nu-i dădea posibilitate să-l înțeleagă), trebuia să-mi asum eu rolul de paracliser și să-i domolesc vîltoarea conversației în sala care devenise cu totul pe neașteptate un fel de sanctuar. La urma urmelor s-a obișnuit să-și acomodeze purtarea după felul atitudinii mele — să se prefacă și ea că ascultă cu devotament, când mă vedea pe mine că ascult, și să înceapă să vorbească, dacă se întâmpla ca eu să vorbesc.

Într-un rând, împins de malițiozitate, m-am prefăcut că ascult cu entuziasm pe un nepriceput care scârțâia o bucată de Rabmaninov. După ce s-a uitat repede la mine cu coada ochiului, Grace a luat și ea numaidecât o atitudine de extaz și se uita la pianistul care cânta, cum s-ar fi uitat de pildă Sfânta Tereza la Sfânta Sfintelor, când preotul iese cu potirul în fața altarului. Când s-a terminat toată comedia, a întors spre mine o pereche de ochi luminoși și strălucitori.

— A fost măreț, nu-i așa? întrebă ea.

Am constatat că puterea autosugestiei este atât de mare încât

concertul îi pricinuisese o adevărată plăcere.

— A fost cel mai revoltător concert ce mi-a fost dat vreodată să-l ascult, i-am răspuns eu.

Biata Grace se făcu roșie ca para și ochii i se umplură de lacrimi. Ca să n-o văd, s-a uitat în altă parte:

— Mie mi s-a părut că a fost un concert foarte bun, stăruie ea cu îndrăzneală. Dar, evident, eu nu sunt o persoană care să poată judeca așa ceva, adăugă ea, ceva mai sfioasă.

— Firește, nu este tocmai atât de prost pe cât ți-am spus. Omul mai exagerează câteodată, mă grăbii eu s-o liniștesc.

Văzând adâncă deznădejde întipărită pe obrazul ei, simțeam o profundă părere de rău. Intenția mea fusese să fac pur și simplu o glumă, dar vedeam că o jignisem adânc. Aș fi dorit din tot sufletul să nu fi făcut o glumă atât de tâmpită, căci a trebuit să treacă multă vreme, până să mă poată ierta.

Mai târziu, după ce am reușit să o cunosc mai bine, mi-am dat seama care a fost motivul că ea a luat atât de tragic gluma făcută de mine. În mod brutal și cu totul neașteptat, gluma mea sfâșiasse una dintre încântătoarele imagini pe care Grace și le făcea despre ea însăși și după care încerca să-și modeleze felul de viață. Ceea ce pentru mine fusese o simplă glumă, pentru ea era nici mai mult nici mai puțin decât un asasinat.

Grace era din naștere un temperament *vizual*. De pildă, am constatat la ea ceea ce Galton numește o „figură numerică”. Dacă se întâmpla să aibă de făcut vreo operație aritmetică, ea vedea numaidecât cifrele aranjate în fața ei, una după alta în spațiu. Dacă cifrele acestea treceau peste sută, începeau să se tulbure, acesta era motivul, că i se părea atât de greu să facă operații cu cifre mari. Pentru ea diferența între trei mii, treizeci de mii și trei sute de mii nu era ceva ce ar fi putut să pară imediat evident, din cauză că fiind vorba de cifre atât de mari, nu era în stare să vadă nimic; cifrele acestea pluteau distincte și se amestecau între ele în figura ei numerică. Când era însă vorba de un milion, pe acesta îl vedea destul de limpede; locul acestei cifre era sus de tot, în partea stângă, deasupra capului, ei și era reprezentată de un maldăr enorm de benzi dintre acelea ce se întrebuintează de către bănci la legatul teancurilor de bancnote — mii și mii de benzi, fiecare dintre ele cu inscripția UN MILION, imprimată cu caractere mari negre. Tot procesul ei spiritual era o succesiune de imagini vizuale și aceste imagini vizuale erau atât de vii, încât puteau rivaliza în strălucire și limpezime cu imaginile recepționate cu ajutorul ochilor. Ceea ce nu era în stare să-și reprezinte în felul acesta era, pur și simplu, ceva la care era incapabilă să se gândească.

În ce mă privește pe mine, eu dispun de o facultate vizuală foarte redusă. De pildă, mi-ar veni foarte greu să vă descriu din memorie mobilierul ce se găsește în camera mea. Știu că în această cameră sunt multe scaune, multe mese, multe uși, multe rafturi cu cărți și așa mai departe, dar nu am viziunea limpede a înfățișării lor. Când fac un calcul aritmetic, mi-ar fi peste putință să văd numere colorate. Cuvântul *Africa* nu trezește în mintea mea, cum îmi spunea Grace că ei i se întâmplă întotdeauna, viziunea unei regiuni acoperite de nisipuri, de palmieri și de lei. Când fac planuri pentru viitor, eu nu mă văd ca pe scenă, jucând un rol într-o dramă imaginară. Gândurile mele se desfășoară fără imagini, în mod abstract și în gol. Tocmai acesta este motivul pentru care nu am pretenția că pot scrie cu deplină înțelegere despre funcțiunea imaginației la doamna Grace. Un surd din naștere nu poate fi judecător

în materie de muzică. Prin urmare, eu nu pot face altceva decât să bănuiesc și să reconstruiesc aceste funcțiuni din ceea ce-mi aduc aminte.

Din ceea ce mi-am putut da seama despre ea, în timpul conversațiilor pe care le-am avut împreună, îmi închipui că doamna Grace avea obiceiul să se vadă pe sine însăși în tot felul de situații. Unele dintre aceste situații nu aveau nici un fel de legătură cu viața ei reală, ci erau situațiile pur fantastice și ipotetice ale visurilor ei treze. Altele însă erau reale, sau cel puțin situații reale din punct de vedere potențial. Trăind felul ei de viață, se vedea pe sine însăși trăind cu adevărat și jucând un rol categoric și bine determinat în scenele banalei drame cotidiene. Astfel când i se întâmpla să facă din când în când câte o plimbare pe câmp, se vedea pe sine mergând drept înaintea — o femeie care face ascensiuni — clocotind de forță și de energie. Când îl însoțea pe Peddley în excursiile ce le făcea în fiecare an pe Riviera, se vedea pe sine urcându-se în *wagon-lits*, sau înotând pe Promenade des Anglais sub înfățișarea unei milady extrem de bogate, pizmuite de adunătura de *canaille*, o femeie mândră care se ridică și plutește departe deasupra lor, întocmai ca un astru. Chiar la ea acasă, cu ocazia recepțiilor mai de seamă, această notă caracteristică a caracterului ei parcă ar fi încercat să se manifeste. Am avut ocazia ca la începutul cunoștinței noastre să văd și eu pe această milady. Mai târziu însă, această milady a devenit o foarte parisiană *grand dame*, nuanță *vingtième-cum-dix-huitième siècle*. Dar despre asta vom vorbi la timpul său.

În vedeniile acestea care o reprezentau pe ea însăși, Grace era foarte mult ajutată de rochiile ei. Îmbrăcată în costumul cu care făcea o plimbare de trei kilometri prin Kerut, putea traversa chiar șirul munților Anzi. Și îmbrăcată în oricare dintre rochiile ei, indiferent de ocazie, puteai constata imediat aceeași adaptare dramatică. Păcat numai că nu era în stare să-și schimbe și trăsăturile feței, așa cum își schimba rochiile. Înfațișarea ei, fie că tândălea pe plajele din Riviera, fie că purta ghete cu talpă groasă, o fustă scurtă și un sweater ca să urce un deal din Kent, era întotdeauna aceeași — obrazul unei fete mai mult urâtă decât frumoasă, dar foarte simpatcă; un obraz care privea lumea din jurul ei cu ochii mari și mirați și care, din când în când, pe neașteptate și pentru o clipă fugară, luminat de farmecul zâmbetului plin de bunătate, putea deveni adorabil.

Vedeniile lui Grace despre ea însăși nu erau numai momentane și ocazionale. De obicei își crea un rol predominant, pe care-l juca de multe ori timp îndelungat. De pildă, în timpul primilor patru ani de căsătorie, se vedea pe sine în rolul de soție și de mamă. Dar incapacitatea ei evidentă de a juca în mod desăvârșit oricare dintre' aceste două roluri îi spulberase încet entuziasmul de la început. Intenția ei fusese să-și conducă singură casa și se vedea pe sine alergând de colo până colo, petrecută de clinchetul mănunchiului de chei pe care-l purta la brâu și dând ordine oamenilor de serviciu; în realitate însă, de câte ori se întâmpla să se amestece în treburile bătrânei lor bucătărese, totul ieșea pe dos. Îi erau dragi copiii ei și-i vedea mari, cuminți și sănătoși, datorită îngrijirilor ei, dar de câte ori încerca să-i îngrijească ea singură, copiii se îmbolnăveau și se purtau ca niște sălbatici, când încerca să-i domolească. Pentru o femeie care încerca să se vadă pe sine însăși sub înfațișarea unei matroane desăvârșite, de origine germanică, rezultatul acesta nu era deloc încurajator. În ziua când se născuse ultimul ei copil, ea renunțase de mult să mai facă astfel de încercări. Chiar de la început copilul fu lăsat, trup și suflet, în seama dădacelor. Și afară de cazurile

când se simțea încolțită de grija banilor și dădea poruncă la bucătărie să nu prepare altceva decât linte, nu se mai amesteca niciodată în treburile bătrânei bucătărese.

Pe vremea când am cunoscut-o eu, Grace nu se mai vedea pe sine în mod constant în nici unul dintre rolurile acestea predominante. Datorită înțepăturilor dureroase ale experienței, matroana se dezumflase și se fleșcăise; ori până acum această matroană nu avea încă nici o urmașă. Rămasă fără nici un rol imaginar căruia ar fi trebuit să se conformeze, Grace recăzu din nou în atitudinea ei tulbure și fără nuanțare de mai înainte, care atât la ea cât și la Herbert părea să fie o atitudine cât se poate de firească. Se mai vedea și astăzi pe sine destul de limpede, în situații deosebite pe care i le pricinuiau incidentele vieții pe care o trăia, ca alpinistă sau bogată și mândră milady. Nu mai era însă capabilă să vadă un personaj central și permanent, în viața căruia s-ar putea produce aceste incidente de alpinism sau vizitele în lux și belșug de pe Riviera. Dintr-un anumit punct de vedere, ea era un fel de succesiune de puncte, nu o linie dreaptă.

Datorită legăturilor de prietenie dintre noi, în conștiința ei își făcu apariția o nouă și permanentă imagine despre ea însăși. În tovărășia mea descoperi un rol nou, în realitate nu atât de important și nici atât de bogat în posibilități, ca cel de matroană, dar în orice caz un rol de vedetă feminină. Trăise atâta vreme fără nici un fel de personalitate, încât fu foarte bucuroasă, să poată profita de ocazie, pentru a adopta una, indiferent de faptul că aceasta ar fi incongruentă. Căci, de fapt, acest rol nou era incongruent, bizar și cu totul nepotrivit cu ea. Grace începuse să se vadă pe sine în rolul de critic muzical.

Schimbarea aceasta a caracterului ei se datora concertelor pe care le frecventam împreună — concerte la care ne duceam în calitate de profesioniști. Dacă s-ar fi întâmplat ca eu să nu fiu ziarist, dacă am fi plătit biletele de concert, în loc să fim admiși în sală gratuit, datorită biletelor mele de favoare, ei nu i s-ar fi năzărit niciodată să se vadă pe sine în rolul de critic. Simplii muritori care sunt obișnuiți să plătească pentru plăcerile ce li se oferă sunt întotdeauna impresionați când văd un bilet de favoare. Acel *jus primae noctis* al criticului li se pare ceva demn de invidiat. Beneficiind de acest minunat privilegiu, Grace începu să-și închipuie că este obligată să participe și la obligațiile de a aprecia producția, care reveneau criticului. Se vedea pe sine. Se vedea pe sine aplaudând și dezaproband — auditoare încântată, când spectacolul merita să fie ascultat cu atenție, sau una guralivă și disprețuitoare, când se întâmpla să fie tocmai dimpotrivă. Identificându-se cu mine — nu cu *eu* meu real ci cu un *eu* exaltat — se imagina pe sine în rolul de arbitru definitiv în materie de reputație muzicală. Mica mea glumă plină de malițiozitate contribuise la dărâmarea acestei încântătoare imagini pe care și-o făcuse despre sine. Criticul care începuse să se manifeste într-însa fu asasinat cu totul pe neașteptate.

În momentul acela nu mi-am dat seama care este motivul că biata Grace se simte atât de profund rănită. Abia în lumina constatărilor făcute mai târziu am fost în stare să-mi dau seama de natura sentimentelor ei de atunci. Tot așa abia mai târziu am reușit să înțeleg și semnificația curioasei pantomime pe care o juca întotdeauna când se întâmpla să intrăm împreună într-o sală de concert. Langoarea cu care traversa vestibulul, târându-și picioarele cu un fel de părere de rău, ca și când ar fi venit să-și îndeplinească o datorie neplăcută, oftatul și coborârea obosită a pleoapelor, în timp ce aștepta cu răbdare ca să ni se controleze biletele în fața intrării, atitudinea ei, după ce intram în sală, ca și când

s-ar fi simțit la ea acasă și ea ar fi fost stăpâna localului (avea obiceiul să-și pună piciorul pe scaunul din fața ei), surâsul ei de dispreț suveran, surâsul de plăcere prefăcută pe care-l afișa (după ce reușea să-și înfrângă convingerea că ar comite un sacrilegiu), cu care reacționa în timpul unui concert prost executat la cuvintele mele murmurate în șoaptă — toate acestea erau o atitudine, o îngăduință dusă la extaz, sentimentul posesiv de a fi în elementul tău, disprețul criticului încercat.

Și ce enormă cantitate de note cumpăra pe vremea aceea, fără ca să le cânte vreodată. Împrumuta de la bibliotecă nenumărate volume de critică și biografii muzicale. Pe urmă, gravele sentințe pe care le arunca peste masă în timpul dineului: „Beethoven a fost cel mai mare dintre toți”, și așa mai departe în același stil. Toate acestea le-am înțeles mai târziu. Și din ce înțelegeam mai bine, îmi părea tot mai rău de gluma mea răutăcioasă. În calitate de critic se simțise atât de fericită. Gluma pe care o făcusem risipise această fericire. Începuse să devină neîncredătoare și să-și dea seama de rolul în care se complăcea și pe care-l juca cu aceeași sfială ca și un actor, și cu toate că n-am mai repetat niciodată față de ea gluma de la început și ulterior am căutat cu toate mijloacele să o încurajez și să o fac să creadă în calitățile ei de cunoscătoare a muzicii, ea totuși n-a mai reușit niciodată să se vadă pe sine jucând din toată inima acest rol, cum i se întâmplase înainte de asta.

Dar cât de șters era acest rol de critic pe care îl juca, până și în momentele ei cele mai favorabile. Era un rol prea abstract, prea intelectual și prea impersonal pentru a putea fi cu adevărat satisfăcător. Nu mă îndoiesc câtuși de puțin, și nu m-am îndoit nici pe vremea aceea, că ar fi în puterea mea să-i atribui un alt rol, mult mai bun și mai corespunzător — cel de soție vinovată. E adevărat că atunci când am cunoscut-o eu Grace era o tânără femeie pe deplin virtuoasă. Virtutea ei însă nu era întemeiată pe nici un principiu mai trainic — cum ar fi de pildă o adâncă dragoste față de soțul ei — sau pe forța unei prejudecăți religioase. Era un fel de virtute care în realitate nu avea rădăcini adânci în ființa ei. Dacă se întâmplase ca ea să fie o femeie virtuoasă, această împrejurare se datora mai mult unui accident, decât unui principiu sau unei necesități psihologice. Realitatea era că până acum nu avusese nici o ocazie de a nu fi femeie virtuoasă. Ar fi fost foarte ușor să o determini să devină infidelă, tiranizând-o sau alintând-o, exact cum o tiranizase și o alintase Peddley, ca să o determine să-i devină soție. Grace plutea în neștire pe suprafața vieții, fără busolă și fără destinație dinainte cunoscută. Ar fi fost suficient să o convingi că adulterul este Eldorado și s-ar fi îndreptat imediat spre limanul acesta magic. Nu era nevoie decât să-i prezinți situația sub o înfățișare destul de atrăgătoare. La această epocă, ea mai păstra încă bunele prejudecăți ale admirabilei educații de care se bucurase în calitate de membră a burgheziei mijlocii înstărite; aceste prejudecăți însă nu aveau rădăcini prea adânci. În sufletul lui Grace nu exista nici un sentiment destul de adânc înrădăcinat, pentru a nu putea fi extirpat cu ușurință.

Mi-am dat seama chiar de pe atunci de toate aceste amănunte. Dar n-am vrut să profit de ele. Adevărul este că, deși Grace îmi plăcea foarte mult, totuși n-am simțit niciodată față de ea o dragoste imperioasă. Este de asemenea adevărat că e foarte plăcut și foarte impresionant să joci rolul de amant, în sensul limitat și tehnic al cuvântului, fără să fii însă nebun de dragoste. Dacă amândoi cei interesați sunt în stare să-și garanteze echilibrul emoțiilor, micile senzualități sentimentale de felul acestora ne vor fi fără îndoială foarte plăcute. Echilibrul emoțiilor însă nu

poate fi garantat niciodată. Mai curând sau mai târziu, inimile puse în cumpănă vor înclina aproape inevitabil fie spre dragoste, fie spre ură. La urmă de tot una dintre senzualitățile sentimentale începe să devină pasiune — nu interesează dacă aceasta este dorință sau dezgust — și astfel vei fi determinat să renunți pentru totdeauna la nădejdea de a putea trăi liniștit. N-aș îndrăzni să fac această declarație de față cu Kingham, dar de fapt mie îmi place viața liniștită. Pentru mine jocul de-a dragostea, fără dragoste adevărată, nu face doi bani. Chiar în calitate de simplu hedonist, aș încerca să mă stăpânesc. Afară de asta mai am și alte motive de a-mi stăpâni pornirile — motive pe care o pasiune adevărată le-ar înlătura — dar care sunt totuși de ajuns pentru a înfrâna o simplă senzualitate modestă. N-am fost niciodată amantul lui Grace, nici amantul autentic întemeiat pe dreptul ce ți-l dă pasiunea, nici amantul tehnic, întemeiat pe accidentul posesiunii fizice. N-am fost niciodată amantul ei. Soarta răutăcioasă mi-a rezervat un rol mult mai puțin glorios — rolul nu de amant ci de mijlocitor care înlesnește drumul amantilor. Cu totul fără intenție eu eram predestinat să joc rolul bunului unchi Pandarus, față de doamna Grace care era Cresida¹. Și în cazul meu există doi Troilus.

Primul n-a fost nimic mai puțin — sau probabil ar fi mai potrivit dacă aș zice „n-a fost mai mult”, căci reputația lui mi se pare ridicol de exagerată — decât Clegg, *domnul* Clegg, pictorul Rodney Clegg. Pe Rodney Clegg îl cunoșteam de ani de zile și-mi era simpatic, dintr-un anumit punct de vedere — cum ar putea să-i fie cuiva simpatic clownul Grook sau Little Tich sau frații Fratellini: în cadrul unui spectacol comic. Știu foarte bine că acesta nu este felul cel mai indicat de a-i găsi pe oameni simpatici. Dar față de Rodney aceasta era singura atitudine posibilă. N-aveai ce face, decât fie că-l simpatizai ca pe un element care te distra cu caraghioslăcurile lui, fie că-l detestai ca om. În orice caz, aceasta era senzația pe care mi-o dădea întotdeauna prezența lui. Mi-am dat toată silința să-l cunosc mai de aproape și să-l apreciez în intimitate — sau cum am zice, în afară de scenă. Dar n-am reușit niciodată. La urmă de tot am renunțat cu desăvârșire și am început să-l consider, în mod definitiv și sincer, drept un comic de varietate, astfel că am reușit în consecință să mă pot bucura pe deplin de tovarășia lui. De câte ori mi se întâmplă să mă simt cum s-ar simți un om de afaceri când a lucrat din greu, mă duc să-l văd pe Rodney Clegg.

Probabil în calitate de amant Rodney se deosebea de felul lui obișnuit de a fi. Probabil în astfel de cazuri renunța la vanitatea lui și la mondenitate. Probabil devenea cu totul pe neașteptate, umil și dezinteresat, își uita de snobism, nu mai tânjea după succesele ieftine și-și închipuia că o dragoste merită sacrificarea lumii. Zic probabil. Sau poate și mai probabil, cred eu, el rămânea și în această împrejurare la fel cu cel care fusese întotdeauna, și numai Grace era în stare să vadă într-însul un Rodney cu totul deosebit de cel a cărui conversație și caraghioslăcuri reușeau să distreze pe omul de afaceri plictisit care trăia în mine. Care era oare viziunea corectă dintre cele două pe care ni le făceam despre el, a mea sau a ei? Eu cred că nici una nici alta.

Cred că în primăvara anului 1921 s-a întâmplat pentru prima dată s-o conduc pe Grace la atelierul lui Rodney. Pentru ea această vizită era un eveniment; avea pentru prima dată în viață ocazia de a vedea un om celebru. La această epocă se întâmpla ca Rodney să fie celebru, mai ales că ziarele vorbeau foarte mult despre el. Ultima lui expoziție fusese foarte mult discutată. Criticii, cu un superior dispreț față de exactitatea

¹Personaje din piesa *Troilus și Cresida* de Shakespeare

profesională, acordaseră pânzelor lui epitetul de postimpresioniste, cubiste, futuriste și jonglau cu aceste epitete, care le treceau prin minte cum ar fi jonglat cu niște proiectile de pavaj în timpul unei manifestații de stradă. Tablourile lui erau considerate nu numai drept picturi necuviincioase ci și revoluționar de moderne. Revistele duminicale își trimiseseră moraliștii profesioniști ca să le vadă, toți aceștia se întorseseră la redacții clocotind de indignare profesională. Evident, Rodney nu putea să fie decât încântat. Pentru el aceasta era celebritatea și încă o celebritate care echivala cu prosperitatea. Țipătul de alarmă al moraliștilor profesioniști nu putea împiedica vânzarea pânzelor lui. Reușise să facă o afacere cât se poate de bună.

Convertirea lui Rodney la arta „modernă”, în loc să-l ruineze, deveni pentru el un izvor de câștig mai ridicat și un mijloc de reclamă folositoare. Datorită cunoștințelor lui intuitive și sigure despre ceea ce dorește publicul, reușise să inventeze o formulă în care contopise modernismul cu grația mult mai ispititoare a literaturii și a pornografiei. De pildă, nimic n-ar fi putut să fie mai academic decât nudurile lui. Acestea erau monstruos de prelungi, culoarea era aplicată pe pânză la întâmplare; nu exista o modelare în jocul dintre lumini și umbre; forma omenească era redusă pur și simplu la o siluetă de hârtie. Ochii erau rotunzi ca niște nasturi negri de ghetă, sânii niște căpșuni de culoare magenta; buzele niște inimi însângerate, iar părul era reprezentat de niște linii negre, șerpuite. Criticii din vechea școală vociferau dez-nădăjduiți că tablourile lui ar putea să le picteze și un copil de zece ani. Dar acest copil de zece ani, care ar fi pictat astfel de tablouri, trebuia să fie un copil extrem de pervers. În comparație cu el, micul Han al lui Freud ar fi un înger de castitate. Căci (nudurile lui Rodney, oricât de puțin realiste ar fi fost, erau savuroase și voluptuase; erau chiar pozitiv indecente. În opera postimpresioniștilor francezi ceea ce derutase publicul n-a fost falsificarea și absența realismului, ci, mai mult, respingătoarea austeritate, ascetismul intelectual, care excludea atât ispita dintre sexe cât și pe cea a anecdotei. Rodney găsisse formula cu care să poată înlătura aceste două lacune. Nudurile savuroase pe care le picta el nu erau prezentate în gol — dacă s-ar putea întrebuința această expresie — ci în tot felul de situații curioase și amuzante — cum ar fi: scoțându-și bilet de tren la ghișeul gărilor, încălecate pe biciclete, sau la câte o masă de cafea, în fața unui pahar de *crème de menthe* și în fund cu un *jazz* de negri. Toți cei care-și închipuiau că trebuie să facă parte din curentul zilei, că este o rușine să nu-ți placă arta modernă, descoperiră, spre marea lor mulțumire, că Rodney Clegg este un artist modern pe care-l pot admira cu adevărat și sincer. Tablourile lui se vindeau ca brânzoaicele calde.

Convertirea la modernism înseamnă începutul adevăratului succes pentru Rodney. Nu pentru că ar fi fost necunoscut sau dureros de sărac înainte de această convertire. Un om care dispunea de abilitatea socială și instinctul de popularitate atât de dezvoltat ca Rodney ar fi fost peste putință să se zbată cu adevărat în obscuritate și sărăcie. Dar în lume toate sunt relative; înainte de convertirea lui, Rodney fusese mai obscur și mai sărac decât ar fi meritat. Pe vremea aceea nu cunoștea nici o ducesă și nici o milionară; nu avea nici depozit la bancă, ci cel mult un cont curent care creștea și scădea foarte capricios, întocmai ca un izvor de munte. Convertirea lui a schimbat pe de-a-ntregul această situație.

Când Grace și cu mine ne-am dus la el pentru prima dată, el începuse deja să urce poteca spre culmile succesului.

— Cred că nu va fi prea formidabil, îmi spuse Grace în timp ce ne

îndreptam spre Hampstead, ca să ajungem la el. Ea se simțea întotdeauna puțin intimidată când era vorba să viziteze oameni pe care nu-i cunoștea.

Am început să râd.

— Depinde de motivul care te face să te sperii, zic eu. Te temi că vei fi tratată de el cu superioară condescendență sau că-ți vei lăsa virtutea în atelierul lui. N-am auzit pe nici o femeie spunând că l-ar fi găsit formidabil de la prima vedere...

— În cazul acesta totul este în perfectă regulă, răspunse Grace și păru mai ușurată.

Era cert că Rodney nu avea nimic prea formidabil în felul în care arăta. La vârsta de treizeci și cinci de ani își mai păstrase încă înfățișarea de băiat frumos (pe care și-o cultiva cu cea mai mare grijă). Era mic de statură și bine făcut, svelt și cu multă agilitate în mișcări. Sub o claie de păr castaniu, numai inele, care părea întotdeauna de o pitorească și studiată neglijență, obrazul lui părea obrazul unui Heruvim drăguț și impertinent. Obrazul acesta neted și rotund, aproape fără nici o zbârcitură, mai păstra încă rotunjimile de copil. (Pe măsuta de toaletă a lui Rodney puteai găsi întotdeauna o mulțime de borcane cu creme de obraz). Avea ochii albaștri, strălucitori și expresivi. Avea dinți sănătoși și când zâmbea făcea gropițe în obraji.

Ne deschise chiar el ușa atelierului. Îmbrăcat într-o salopetă albastră de măcelar, părea încântător. Ceva instinctiv parcă te îndemna să-l mângâi pe creștetul capului și să spui: „Nu găsești că este încântător, travestit în costumul acesta care-i dă înfățișare de lucrător?!” Până și eu m-am simțit îndemnat să fac un astfel de gest. Pentru o femeie și o mamă a mai multor copii dolofani ispita aceasta trebuie să fi fost irezistibilă. Rodney părea foarte cordial.

— O, dragul meu Dick! exclamă el și mă bătu pe umăr. Nu-l mai văzusem de câteva luni; iarna și-o petrecuse în străinătate. — Ce plăcere să te revăd. (Îmi făcea impresia că ține la mine cu adevărat).

L-am prezentat doamnei Grace. El i-a sărutat mâna.

— Foarte amabil din partea dumneavoastră c-ați venit la mine. Ce inel admirabil aveți, adăugă el (plecând ochii și uitându-se la mâna ei pe care o ținea într-a lui). Dați-mi voie să mă uit la el.

Grace zâmbi și se aprinse la față de plăcere când i-l dădu:

— L-am cumpărat la Florența, zise ea. Sunt încântată că-ți place și dumitale.

Era un admirabil exemplar dintre vechile bijuterii italiene de altădată. Îmi adusei aminte cu tristețe că eu o cunoșteam pe Grace destul de aproape, și de mai bine de șase luni, și totuși nu numai că nu spusese nimic în legătură cu inelul ei, dar nici cel puțin nu-l văzusem. Nu e deci de mirare că de obicei eu nu am niciodată noroc în dragoste.

Am găsit atelierul plin de specimene care reprezentau ultima invenție artistică a lui Rodney. Femei goale încălțate în ghete galbene, ducând la plimbare în laț câte un câine zbârlit sau îmbrățișându-se emoționate în mijlocul unei naturi moarte, formate din sticle, o ghitară și ziare (vechea și cunoscuta natură moartă modernă, devenită acceptabilă pentru marele public și ușor de vândut, datorită introducerii nudurilor echivoce); alte nuduri de femei încălecând biciclete (acestea erau subiectul favorit al lui Rodney sau, cum s-ar zice, brevetul său), femei goale care cântau la acordeon; altele care prindeau fluturi galbeni în plase enorme. Rodney scotea tablourile unul câte unul. Din fotoliul ei așezat în fața șevaletului, Grace se uita la aceste tablouri; pe obrazul ei se reflecta aceeași expresie plină de religiozitate pe care o văzusem de

atâtea ori în sălile de concert.

— Sunt adorabile, murmura ea, pe măsură ce pânzele se alternau pe șevalet, încântătoare!

Uitându-mă la aceste tablouri, mă gândeam că anul trecut Rodney picta melodramatice tablouri care reprezentau crucificarea, în stilul lui Tiepolo, Pe vremea aceea era creștin convins.

— Arta nu poate trăi fără să aibă o religie, spunea el. Va trebui să ne întoarcem la religie.

Și cu obișnuita lui ușurință Rodney se întorsese la ea. O, tablourile acestea. Te revoltau cu adevărat din cauza desăvârșitei lor lipse de sinceritate. Păreau atât de emoționante și de dramatice dar cu toate acestea erau cu desăvârșire false și lipsite de semnificație. Vedeai cât de colo că alegându-și aceste subiecte fusese condus de căutarea aceluiași efect pe care-l caută Industria cinematografică în filmele pe care le produce. În tablourile lui descopereai întotdeauna pete mari de întuneric și scăpărări de lumină blândă și senină, un suflu de culori vii și grupuri de siluete sinistre. Îmi aduc aminte că admiratorii lui Rodney spuneau despre aceste tablouri că „sunt foarte puternice”. Pentru gustul meu era cel puțin cu jumătate mai „puternice” decât ar fi trebuit.

Rodney așeză un alt tablou pe șevalet.

— Pe acesta l-am numit „Bicicletă pentru doi”, zise el.

Tabloul reprezenta o negresă și o femeie blondă, cu trupul alb ca porțelanul, încălecând un *tandem*, în fața unor tufe uriașe de trandafiri roșii și galbeni. În planul din față, pe dreapta, se vedea o tavă cu fructe, aplecată, spre spectator, în stilul caracteristic „modern”. Un ogar cenușiu alerga alături de bicicletă.

— Este cu adevărat..., începu Grace în extaz. Dar, negăsind un sinonim pentru cuvântul „adorabil” pe care-l pronunțase despre toate celelalte tablouri, se opri fără să mai continue și se mulțumi să profereze obișnuitul murmur de apreciere care este întotdeauna mult mai mulțumitor decât vorbele articulate, atunci când nu știi ce să spui unui artist despre operele lui. Se întoarse și se uită la mine: Nu este așa...? întrebă ea.

— Da, absolut... așa este, răspunsei eu aprobând din cap. Pe urmă adăugai cu oarecare malițiozitate: Ascultă Rodney, zic eu, mai pictezi și acum tablouri cu subiecte religioase? Îmi aduc aminte de o măreață Coborâre de pe Cruce la care lucrai nu tocmai de mult.

Dar malițiozitatea mea nu atinse scopul urmărit de mine, căci Rodney nu păru deloc supărat din cauză că-i aduceam aminte de vechile lui crime pe care le ascundea din fața admiratorilor lui de acum. Începu să râdă.

— A, tabloul acela, răspunse el. L-am acoperit cu vopsea și pe deasupra am pictat altceva. Și așa nu l-ar fi cumpărat nimeni. Ar fi peste putință să servești în același timp și pe Dumnezeu și pe Mammon, și începu din nou să râdă de spiritul pe care-l făcuse.

Începu imediat să-și debiteze repertoriul cu această glumă. Avea obiceiul să introducă el însuși în conversație subiectul picturii lui religioase, pentru a avea ocazia să întrebuințeze această frază, căutând să parodizeze cu o nouă comică obtuzitatea clericală, la sfârșitul povestirii lui. În timpul celor câteva săptămâni care au urmat după aceea l-am auzit repetând-o de trei sau patru ori, față de diferiți oameni.

— Dumnezeu și Mammon, repetă el și începu să râdă din nou, nu se împacă unul cu altul.

— Numai Zeițele și Mammon, ripostai eu cu înțeleș și făcui semn din cap spre tablou.

Nu mult după aceea am avut onoarea să ascult cuvintele mele încorporate în perorația lui Rodney. Avea o memorie admirabilă, care putea reține orice.

— Da, răspunse el. Zeițele, și sunt foarte mulțumit că o pot spune, ale unei religii mult mai răspândite. Dumneavoastră, doamnă Peddley, sunteți o credincioasă? Întrebă el și ridică din sprâncene, uitându-se la ea, apoi zâmbi. Eu sunt credincios convins. Eu sunt *croyant* și (accentuă pe acest *și* pentru a-i da o semnificație specială) *pratiquant*.

Grace începu să râdă puțin enervată, căci nu știa ce să-i răspundă la această întrebare.

— Bine, dar eu îmi închipui că suntem cu toții credincioși.

Nu era obișnuită cu galanterii de felul acestora. Rodney îi zâmbi din nou, dar de astă dată mult mai impertinent.

— Cât aș fi de fericit, declară el, dacă v-aș putea converti și pe dumneavoastră.

Grace începu să râdă din nou, pentru a-și ascunde nervozitatea și, ca să schimbe subiectul, începu să vorbească despre tablouri.

Am stat câțva timp în atelier, discutând în fața ceștilor de ceai și fumând țigări. Pe urmă am scos ceasul; era șase jumătate. Știam că în seara aceea Grace era invitată la masă.

— Va trebui să plecăm, căci altfel vei întârzia la masă, zisei eu.

— Pentru Dumnezeu, țipă Grace când îi spusei cât e ceasul și sări imediat în picioare. Trebuie să plec în goană. Închipuie-ți că aș face-o pe bătrâna Lady Wackerbath să aștepte.

Începu să râdă, dar silit, și era palidă la față din cauza spaimei.

— Vă rog, vă rog mai stați, o imploră Rodney. Lăsați-o să aștepte.

— Nu îndrăznesc.

— Dragă doamnă, stăruie el, dumneavoastră sânteți tânără, aveți dreptul — aș fi gata să spun că aveți chiar datoria, dacă acest cuvânt nu ar fi prea grosolan și prea masculin — să nu fiți punctuală. La vârsta dumneavoastră trebuie să faceți tot ce poftiți. Cred că vă face plăcere să mai întârziați, nu-i așa? adăugă el ca într-un fel de paranteză.

Se uită la el și-i zâmbi și ea.

— Sigur că da.

— În cazul acesta mai stați; faceți tot ce vreți; ascultați numai de capriciile dumneavoastră. La urma urmelor aceasta este singura justificare a vieții pe care o trăim, să putem face ce ne place.

Rodney era un perfect cunoscător al Eternului Feminin. Grace clătină din cap.

— La revedere! Mi-a făcut multă plăcere această vizită.

— Dacă v-ar fi făcut atâta plăcere cât spuneți, răspunse el, sau atâta cât mi-a făcut mie, atunci nu mi-ați spune la revedere. Dar dacă trebuie... Zâmbi seducător; albul dinților îi străluci și gropițele din obraji apărură numaidecât. Îi luă mâna, se plecă asupra ei și i-o sărută mișcat. Va trebui să veniți din nou, adăugă el, cât mai curând, și — întorcându-se spre mine mă bătu pe umăr — fără prietenul meu Dick.

— Este un om extrem de amuzant, nu-i așa? Întrebă Grace, imediat ce părăsirăm atelierul.

— Extrem, încuviințai eu, subliniind cu emfază acest adverb.

— Și mi se pare cât se poate de amabil, adăugă ea.

Nu mai zisei nimic.

— Și un pictor admirabil, continuă ea. Cu totul pe neașteptate îmi dădui seama că nu-l puteam suferi pe Rodney Clegg. Mă gândii la adevăratele mele calități spirituale și sufletești și mi se păru scandalos că oamenii și în general femeile, iar Grace în special, să poată fi

impresionate, înșelate și fermecate de acest mic șarlatan între două vârste, cu obrazul lui de păpușă îmbătrânită și cu manierele lui elegante și impertinente de bărbat care știe dinainte cum trebuie să capteze o femeie. Mi se părea o situație umilitoare. Eram gata să-mi dau drumul indignării; dar mi-am dat seama tocmai la timp că ar însemna să mă fac ridicol, fără nici un motiv. Nimic nu poate fi mai ridicol decât o scenă de gelozie, mai ales când această scenă este provocată de cineva care nu are nici un drept să o provoace și nici motive care să justifice atitudinea lui. Am tăcut din gură. Indignarea mea împotriva lui Rodney se potoli; îmi venea să râd de mine însumi. Dar în timp ce traversam cartierul plin de casele sărace din Camden Town mă uitai cu atenție la Grace și mi se păru mai fermecătoare decât de obicei, chiar o femeie demnă de a fi dorită. Aș fi avut poftă să-i spun acest lucru și spunându-i să o sărut. Nu aveam însă îndrăzneala necesară pentru așa ceva, mă îndoiam de capacitatea mea de a duce la bun sfârșit această întreprindere amoroasă. N-am zis nimic și n-am făcut nici un gest. Dar m-am hotărât ca, în clipa când ne vom despărți, să-i sărut mâna. Ar fi fost un gest pe care eu nu-l făcusem niciodată până acum. În ultimul moment însă mă gândii că, sărutându-i mâna, poate-și va închipui că nu fac decât să maimuțăresc prostește gestul făcut de Rodney Clegg. Mă temeam să nu creadă despre mine că exemplul dat de el mi-a inspirat curajul necesar. Ne-am despărțit deci ca întotdeauna, cu obișnuita noastră strângere de mână.

La cinci sau șase săptămâni după vizita pe care o făcusem la atelierul lui Rodney, eu am plecat în străinătate pentru șase luni, pe care trebuia să le petrec în Franța și Germania. În timpul acesta Grace și Rodney se întâlneau de, două ori, prima dată în apartamentul meu la un ceai și a doua oară în casa ei, unde ne invitase pe amândoi la masă. Rodney a fost strălucitor în ambele cazuri. Poate puțin chiar prea strălucitor — ca zâmbetul unui om cu dinții falși — gândeam eu. Grace însă era încântată. Până acum nu cunoscuse nici un bărbat care să se fi putut compara cu el. Admirația ei făcea pe Rodney să se simtă în al șaptelea cer.

— Inteligentă femeie, declară el, după ce se ridică de la masă, și părăsirăm casa împreună.

La câteva zile după aceea eu plecai la Paris.

— Făgăduiește-mi că-mi vei scrie, zise Grace emoționată, în ziua când m-am dus la ea să-mi iau rămas bun.

I-am făgăduit și am făcut-o și pe ea să-mi făgăduiască. Nu știam tocmai limpede de ce ar trebui ca noi să ne scriem și nici despre ce ne-am putea scrie, dar cu toate acestea mi se părea important ca noi să avem un schimb de scrisori. Obiceiul de a scrie scrisori a obținut un ciudat prestigiu sentimental, care în domeniul prieteniei l-a exaltat și l-a ridicat deasupra unei simple conversații, probabil din cauză că de la distanță suntem mai puțin sfioși unii față de alții decât în cazul când stăm față în față, (pentru că în cuvintele scrise îndrăznim să spunem mai mult decât am îndrăzni în cele vorbite).

Grace a fost cea dintâi care și-a ținut făgăduiala:

DRAGĂ DICK, îmi scria ea, îți mai aduci aminte ce-mi spuneai despre Mozart? Că muzica lui la suprafață pare atât de veselă — de veselă și fără nici un fel de grijă, dar dincolo de această suprafață e tristă și melancolică, aproape deznădăjduită. Mi se pare că în fond și viața este tot așa. Totul se petrece cu o grabă înfrigurată; dar care este țelul spre care ne îndreptăm? Și cât este de trist, cât este de trist! Te rog, nu trebuie să te amăgești cu gândul că eu sunt în starea aceasta

sufletească din cauză că dumneata ești plecat — deși în realitate îmi pare rău că nu ești aici lângă mine, ca să vorbim despre muzică, despre oameni, despre viață și toate celelalte. Nu, să nu te amăgești cu gândul acesta, căci de fapt eu mă simt de ani de zile, aproape de totdeauna, în această stare sufletească. Sentimentul acesta, ca să spun așa, reprezintă muzica de bas a vieții mele; acesta drămuiește măsura tot timpul, indiferent de întorsătura pe care o ia melodia, fie că e o melodie de dans, menuete, mazurci sau valsuri ca Dunărea Albastră, basul rămâne întotdeauna același. Știu că acesta nu este un bun contrapunct, dar cred că dumneata înțelegi ce vreau să spun! Copiii au plecat de la mine din cameră abia adineauri, ținând. Phylis a spart iepurașul acela oribil de porțelan de Copenhaga pe care mi l-a dat de Crăciun mătușa Eleanor. De fapt sunt foarte mulțumită, dar în realitate n-ar trebui să spun așa ceva. Dar, de altfel, de ce trebuie ca ei să se distreze întotdeauna cu astfel de apucături? Trist, e foarte trist. Dar istoria lui Lecky *Despre obiceiurile din Europa* este mult mai tristă. Este o carte în care niciodată nu sunt în stare să mă orientez unde am rămas. Pagina 100 mi se pare la fel cu pagina 200. Nu există nici un punct de orientare. Astfel — știi foarte bine cât sunt eu de conștiincioasă — sunt obligată întotdeauna să încep din nou de la început. Nu e deloc încurajator. Astă seară îmi lipsește curajul să încep din nou de la cap. În loc de asta, m-am apucat să-ți scriu dumitale. Dar peste câteva clipe va trebui să mă duc și să mă îmbrac pentru dineu. A sosit asociatul lui John, crede-mă, nimeni nu are dreptul să fie atât de chel. Mai vine și Sir Walter Magellan, care este un important personaj în Ministerul Comerțului și are obiceiul să facă spirite, vine cu Lady M... care face atâta paradă de afecțiune. Are un fel al ei de a mă săruta, cu totul pe neașteptate și îndelung, întocmai ca un șarpe când te lovește cu colții plini de venin. Când vorbește, te umple de salivă. Mai vine și Molly Bone care este atât de drăguță, dar cum se face oare că nu reușește să se mărite? Sunt invitați și soții Robson, despre care n-am ce-ți spune. Absolut nimic. Nimic, nimic, nimic! Aceasta este starea mea sufletească față de evenimentele de acum. Voi îmbrăca rochia cea veche neagră și nu voi pune nici un fel de bijuterii. La revedere.

GRACE

Citind această scrisoare, am regretat mai mult decât orice lipsa mea de îndrăzneală și spirit de întreprindere din seara aceea când ne întorsesem împreună cu mașina, venind din atelierul lui Rodney. Acum îmi făcea impresia că îndrăzneala mea nu ar fi fost deloc riscantă.

I-am răspuns cu o scrisoare de consolare, peste o săptămână i-am scris din nou, la zece zile încă o dată și încă o dată, furios, la două săptămâni după aceea. În sfârșit, mi-a venit și mie o scrisoare. Mirosea a lemn de santal și plicul era de culoare galbenă. Înainte de asta scrisorile lui Grace nu aveau nici un parfum și plicurile erau de culoare albă. M-am uitat la scrisoare și am mirosit-o bănuitor, pe urmă am desfăcut-o și am început să citesc:

Sunt mirată, dragul meu Dick, începea scrisoarea, că nu ne cunoști mai bine. N-ai învățat până acum că femeilor nu le place să audă cuvinte ca *trebuie* și *ești obligată*. Noi nu putem suporta să auzim pe cineva că face apel la simțul nostru al datoriei. Acesta este motivul pentru care nu am răspuns la nici una dintre scrisorile dumitale impertinente. Prea erau pline de cuvinte ca „trebuie să-mi scrii” și „mi-ai făgăduit”. Ce mă interesează pe mine ce ți-am făgăduit? Asta s-a întâmplat de mult.

Astăzi sunt cu totul altă ființă. Din ziua aceea eu am fost mii de ființe cu totul diferite una de alta — o ființă renăscută după fiecare capriciu ce mi-a trecut prin minte. Acum, în sfârșit, din bunătate și amabilitate, m-am hotărât să mă îmbunesc. Iată o scrisoare de la mine. Dar ferește-te să mă mai tiranizezi, nu încerca să-mi șantajezi din nou conștiința. De data viitoare voi fi mult mai neîndurătoare. Acesta este un avertisment. Nu cumva încerci cu descrierea petrecerilor și plăcerilor dumitale să mă faci să invidiez Parisul în care te găsești? Dacă aceasta a fost intenția dumitale, atunci află că n-ai reușit. Avem și noi plăcerile noastre — chiar aici la Londra. De pildă, zilele trecute am avut un bal mascat cât se poate de distins. Era ceva ca Veneția lui Longhi sau ca Cytera lui Watteau — și dă-mi voie să mai adaug că în anumite momente, mai ales pe terminate, semăna aproape cu Veneția galantă a lui Casanova sau cu *grivoise* Arcadie a lui Buches. Dar să nu vorbim de asta. Balul s-a dat în Chelsea, mai multe nu vreau să-ți spun. Cine știe, poate la noua noastră petrecere vei apărea și dumneata în sală și vei face o strâmbătură, din cauză că orchestra nu cântă muzică de Bach și dansatorii nu vorbesc despre *Critica Rațiunii Pure*. Adevărul este, dragă Dick, că dumneata ești un om prea solemn și prea serios în timpul distracțiilor pe care ți le acorzi. Va trebui să te ții din scurt, după ce te vei întoarce. Va, trebuie să te învâț să fii ceva mai ușuratic și să ai mai multă fantezie. Ca să-ți spun adevărul, dumneata ai un temperament prea Victorian. Dumneata ai rămas și astăzi la formula că „viața-este-o-realitate-și-trebuie-luată-în-serios, la viață-simplă-și-gândire-superioară”. Dumitale îți lipsește curajul instinctelor. Aș vrea să te văd mai frivol și mai sociabil, mai zburdalnic și mai lasciv, dragul meu Dick. Dacă aș fi și eu liberă, ca dumneata, ce mai epicuriană aș deveni. Caută și te pocăiește, pentru felul de viață pe care-l duci, dragă Dick, înainte de a fi prea târziu și înainte de a îmbătrâni prea mult. Altceva nu-ți mai scriu. Mă așteaptă o urgentă dorință de plăceri, în altă parte.

GRACE

Am citit de mai multe ori această extraordinară epistolă. Dacă scrisul dezordonat și neciteț n-ar fi fost caracteristic lui Grace, poate m-aș fi îndoit că scrisoarea este trimisă de ea. Acest nerușinat limbaj *dix-huitième siècle*, sentimentele acestea neo-rococo nu erau ale ei. N-am auzit-o niciodată pronunțând cuvintele „capriciu” și „plăcere” și nici nu avea obiceiul să generalizeze atât de abject cuvântul „noi femeile”. Ce s-a întâmplat oare cu femeia aceasta, de la ultima scrisoare pe care mi-a trimis-o? Am încercat să compar cele două scrisori. Ce s-a întâmplat cu ea? Mister. Pe urmă, cu totul pe neașteptate mi-am adus aminte de Rodney Clegg și acolo unde până acum nu vedeam decât întuneric se făcu lumină.

Trebuie să recunosc fără înconjur că lumina aceasta, și mai ales primele ei scăpărări de zori, mi s-a părut extrem de neplăcută. Am simțit un nou val de gelozie care m-a cutremurat pentru prima dată când am auzit-o pe Grace exprimându-și admirația față de caracterul și capacitatea lui Rodney. Și o dată cu gelozia, o trezire și mai violentă a dorințelor mele. Un obiect, pe lângă care până acum am trecut indiferenți, poate deveni pentru noi de o valoare inestimabilă numai datorită faptului că a trecut în mod irevocabil din stăpânirea noastră în posesia altuia. Din clipa când am început să bănuiesc că Grace a devenit amanta lui Rodney, am început să-mi închipui că eu sunt îndrăgostit nebun de ea. Mă chinuiam cu gândurile dureroase pe care mi le trezea fericirea lor și-mi făceam reproșuri că am scăpat ocazii care nu se vor

mai întoarce niciodată. La un moment dat m-am gândit chiar să alerg la Londra, cu nădejdea că voi putea smulge din ghiarele lui Rodney acest tezaur devenit pe neașteptate atât de prețios pentru mine. Călătoria însă ar fi fost prea costisitoare și din fericire eu tocmai atunci se întâmpla să nu prea am parale. La urmă m-am hotărât să stau acolo unde eram. Timpul trecea și eu începui să-mi vin în fire. Am început să-mi dau seama că dragostea mea era numai imaginară, că mi-o creasem singur, datorită autosugestiei. Încercam să-mi imaginez ce s-ar fi întâmplat dacă m-aș fi întors la Londra, stăpânit de acest sentiment ireal. Arzând în dogoarea artificială, aș fi apărut într-o atitudine dramatică în fața lui Grace, ca imediat după aceea să constat că eu nu sunt câtuși de puțin îndrăgostit de ea. O dragoste imaginară nu poate trăi decât atunci când se găsește la o anumită distanță de subiectul extazului, realitatea limitează zborul închipuirii și o pune la locul ei. Îmi închipuiam că eu am început să mă zbughesc din cauza că Grace s-a dat lui Rodney, dar vedeam că situația ar fi fost mult mai penibilă dacă, întorcându-mă la Londra, aș fi reușit să o captez eu și pe urmă aș fi constatat că oricât mi-ar fi plăcut de ea și oricât de încântătoare mi s-ar fi părut, eu totuși nu o iubeam deloc.

Fără îndoială, era deplorabil că ea s-a putut lăsa ademenită de un șarlatan ca Rodney. Faptul că n-a preferat să mă adore pe mine, cu o pasiune care nu putea să fie cu nimic răsplătită, era o dovadă de prost gust din partea ei. În orice caz, aceasta era însă o chestiune care o privea numai pe ea și nu pe mine. Dacă ea își închipuia că ar putea să fie fericită cu Rodney... ce tâmpită, asta e treaba ei. Și așa mai departe. Acestea erau gândurile cu care încercam să mă consolez, pentru a putea deveni indiferent și simplu spectator. La câteva zile după aceea, când Herbert veni să mă viziteze la hotel, fusei în stare să-l întreb ce mai face Grace, fără să mă simt câtuși de puțin emoționat.

— O, Grace face tot ce a făcut și până acum, răspunse Herbert.

Ce dobitoc! Am început să-i pun tot felul de întrebări: Nu pleacă de acasă mai des decât înainte de asta? Nu merge la baluri și la spectacole mondene? Am aflat că ar fi devenit o personalitate foarte obișnuită la recepțiile de tot soiul!

— Se poate, răspunse Herbert, dar eu n-am observat nimic special.

Ar fi fost inutil să mai stăruie. Mi-am dat seama că dacă vreau să aflu ceva va trebui să fac apel la proprii mei ochi și la capacitatea mea de judecată. În același timp i-am trimis o scrisoare în care-i spuneam că sunt foarte mulțumit aflând că ea se simte fericită și că se distrează. Mi-a răspuns cu o disertație lungă și afectată asupra „plăcerilor”. După scrierea aceasta corespondența noastră a început să se rărească.

La câteva luni după aceea — eu abia mă întorsesem la Londra — Rodney dădu în atelierul său o serată la care, am participat și eu. Ultima capodoperă a lui Rodney ne privea de pe un șevalet care fusese așezat în fundul lungii lui camere. Era o caraghioasă pastişă indecentă după un tablou de Douanier Rousseau. Tabloul era intitulat „Nunta” și reprezenta un cortegiu nupțial: la mijloc mirele și mireasa, iar în jurul lor rudele și invitații, grupați ca în fața aparatului unui fotograf de provincie, în fund se vedea o coloană drapată, probabil un raft de cărți, un pod rustic, câțiva molizi cu ramurile încărcate de zăpadă, iar pe cer un uriaș dirijabil trandafiriu. Singurul amănunt excentric al tabloului era faptul că mirele și ceilalți bărbați din cortegiu erau îmbrăcați cumsecade, în hainele cele mai bune de sărbătoare, iar femeile erau goale complet, afară de ghetele din picioare și pălăriile din cap. Cei mai buni critici erau de părere că „Nunta” reprezintă culmea cea mai înaltă pe care a atins-o geniul lui Rodney până acum. Cerea patru sute cincizeci de lire pentru ea

și la câteva zile după aceea am aflat că a și reușit să le obțină.

În fața privirilor fixe și rigide ale cortegiului nupțial, invitații lui Rodney se veseleau. Prietenii obișnuiți ai casei erau așezați pe scaune, pe jos sau stăteau în picioare și beau vin alb sau whisky. Două tinere femei veniseră la serată îmbrăcate în bluze și pantaloni de catifea neagră, identice cu ale *Debardeurs*-ilor lui Gavarni. O altă doamnă fuma dintr-o pipă scurtă. Când am intrat în cameră, am auzit un tânăr spunând cu emfază:

— Suntem ultramoderni, nu-i așa? Cine pofteste, n-are decât să ia pe soția mea, căci eu n-am nimic împotriva. E liberă să facă ce vrea și tot atât de liber sunt și eu. Asta este ceea ce înțeleg eu să fii modern.

Ar fi fost peste putință să nu mă întreb care este motivul că el consideră *modernă* o astfel de atitudine. Mie mi se părea mai mult o atitudine primitivă — aproape pre-umană. La urma urmelor, dragostea este o invenție de dată mai nouă, iar promiscuitatea concupiscentei este chiar geologicește de dată veche și prin urmare demodată. Oamenii adevărat moderni, îmi ziceam eu, sunt ca soții Browning.

Am dat mâna cu Rodney.

— Nu fi prea disprețuitor față de micile noastre plăceri londoneze, îmi spuse el.

Am zâmbit. Mi se părea plin de haz să aud din gura lui același cuvânt pe care îl cunoșteam atât de bine din scrisorile lui Grace.

— Sunt tot atât de bune ca și plăcerile pe care ți le poate oferi Parisul, în orice împrejurare, răspunsei eu și privind în largul camerei, printre invitați, dădui cu ochii de Grace.

Cu o atitudine spirituală și fizică perfect liniștită, trecea de la un grup de invitați la altul. Vedeam că în apartamentul lui Rodney lumea o considera drept amfitrioană. Stăpâna casei. (Păcat, îmi ziceam eu, că nu pot participa și eu la această mică farsă a lui Rodney; s-ar fi bucurat de participarea mea mai mult decât a oricărui). În pauzele conversației pe care o începusem, o urmăream cu toată curiozitatea, în minte o comparam pe Grace cea de astăzi cu imaginea lui Grace pe care o cunoscusem altădată. Felul ei de a se legăna în timpul mersului — întocmai cum se mlădie un șarpe când aude flautul vrăjitorului — mi se părea cu totul nou. Tot atât de nou mi se părea și felul în care-și ținea mâinile: stânga o ținea în șold, iar dreapta la înălțimea pieptului, cu palma deschisă și între degete cu o țigară. Pe urmă, când ducea țigara la gură, avea un fel cu totul nou de a ridica obrazul în sus și a repezi fumul aproape în linie perpendiculară spre tavan, o mișcare cât se poate de impresionantă și de artistică. Mândra milady de odinioară dispăruse, pentru a face loc unui nou gen de aristocrată — o varietate veselă, impresionantă, teribilă, de femeie care a trecut de mult hotarul, ce desparte concepția binelui de rău.

Din când în când frânturile conversației ei ajungeau până la mine. Bârfeli, întotdeauna scandaloase, critici relative la ultimele expoziții de tablouri, amintiri sau prevederi în legătură cu „încântătoare serate” — acestea erau subiectele de predilecție și care în gura lui Grace nu mi se păreau deloc obișnuite. Dar obrazul, obrazul acela cu trăsături nedefinite al fetei simpatice, dar urâte, ochii mirați și zâmbetul intermitent atât de plăcut și plin de o vagă bunătate — erau mereu aceleași pe care le cunoșteam. Dar când am auzit-o spunând uneia dintre noile ei prietene, despre o cunoștință comună: „Este aproape exagerat de ospitalieră... se afirmă despre ea că ține pat deschis”, îmi venea să mă tăvălesc de răs, atât de absurd incongruent mi se păreau aceste cuvinte pipărate cu obrazul, cu ochii, cu zâmbetul ei, căci se vedea cât de colo că erau

împrumutate de la cineva și nu-i aparțineau.

În timpul acesta, Rodney, care era așezat la masă, începuse să facă unul dintre faimoasele lui desene „dintr-o trăsătură” — un cap, o scenă întreagă pe care o executa fără să ridice creionul de pe hârtie. Era în mijlocul unui grup de admiratori.

— E încântător, nu-i așa?

— Adorabil!

— Minunat!

Cuvintele explodau în jurul lui ca niște rachete.

— Gata! declară Rodney și se îndreptă în scaun.

Desenul fu trecut din mână în mână, ca să fie admirat de toată lumea. Era un desen cât se poate de ingenios și dintr-o singură linie sinuoasă reda o luptă între un taur și trei femei goale care erau toreadoare. Toată lumea începu să aplaude și-i ceru să continue.

— Ce vreți să vă mai desenez? întrebă Rodney.

— Câțiva bufoni bicieliști, propuse cineva.

— E subiect învechit, ripostă el.

— Un autoportret.

— Ar fi vanitate, răspunse Rodney și clătină din cap.

— Adam și Eva.

— Mai bine Solomon și Gluckstein, propuse cineva.

— Sau cei doisprezece Apostoli.

— Am găsit, strigă Rodney, făcând un gest triumfător cu creionul.

Regele George și Regina Mary.

Se plecă asupra blocului de desen și în două minute, dintr-o singură linie, făcu portretul Majestaților Lor Britanice. Un hohot general se ridică din mijlocul invitaților.

Grace îmi aduse și mie desenul ca să-l văd:

— E extraordinar, nu-i așa? întrebă ea și se uită la mine cu o nerăbdare plină de sfială, ca și când ar fi vrut să obțină aprobarea mea pentru alegerea pe care o făcuse, ca o binecuvântare sacerdotală.

De la întoarcerea mea nu o văzusem decât o singură dată, pentru câteva clipe lipsite de intimitate. Nu pomenisem nici unul dintre noi numele lui Rodney. Astă seară însă presimțeam că voi deveni confidentul ei. Mă ruga, fără cuvinte, dar destul de elocvent, să-i spun dacă a făcut bine ceea ce a făcut. Nu știu care era motivul că dorea tocmai binecuvântarea mea. Mi se părea că ea mă consideră drept un fel de Polonius, un bătrân unchiaș cu părul cărunt. (O părere nu tocmai măgulitoare pentru mine, ținând seama de faptul că eu eram cu câțiva ani mai tânăr decât Rodney). Aprobarea mea pentru ea era nici mai mult nici mai puțin decât aprobarea înțelepciunii întrupate.

— Nu ți se pare extraordinar? repetă ea. Cunoști vreun alt artist în viață, afară doar de Picasso, care să fie în stare să improvizeze ceva similar în glumă — pentru a se distra?

I-am întins desenul. În ajun se întâmplase să mă găsesc prin apropiere și am trecut pe la atelierul lui Rodney. Tocmai începuse să deseneze, dar când m-a văzut a închis blocul și s-a ridicat să mă întâmpine. În timp ce stăteam de vorbă a venit instalatorul și Rodney a ieșit până în camera de baie, ca să-i dea niște dispoziții. M-am ridicat de pe scaun și m-am plimbat prin cameră, examinând noile lui tablouri. Probabil datorită unei excesive indiscreții, am deschis și blocul de desen la care lucra în momentul sosirii mele. Carnetul, afară de primele trei-patru pagini, era neîntrebuințat. Acestea erau acoperite de desene „dintr-o trăsătură”. Am numărat șapte variațiuni ale taurului cu toreadorii femei și cinci — de fiecare dată corectate și ameliorate

succesiv — portrete ale Regelui George și Reginei Mary. În clipa aceea m-am mirat cum de-și pierde timpul făcând exerciții într-un gen de artă atât de ciudat, dar nefiind câtuși de puțin interesat în cauză, la întoarcerea lui în atelier am uitat să-l mai întreb. Acum însă vedeam motivul, și-l înțelegeam.

— Extraordinar, răspund eu lui Grace, întinzându-i desenul. Cu adevărat extraordinar.

Zâmbetul ei de recunoștință și de plăcere mi se păru atât de încântător încât mă simții rușinat de indiscreția datorită căreia descoperisem micul secret al lui Rodney.

Atât eu cât și Grace locuiam în Kensington, așa că după terminarea seratei am condus-o acasă cu mașina.

— Ne-am distrat admirabil, declarai eu după ce ne instalaram în mașină.

Trecusem cel puțin pe lângă o duzină de felinare până când o auzii că-mi răspunde:

— Ascultă Dick, sunt atât de fericită, declară ea.

Îmi puse o mână pe genunchi și neștiind ce să-i răspund, am mângâiat-o ușor. După aceste cuvinte urmă din nou o lungă tăcere.

— Dar care este motivul că ne disprețuiești pe toți? întrebă ea pe neașteptate și se întoarse spre mine.

— Nu-mi aduc aminte să-ți fi spus vreodată că te disprețuiesc, protestai eu.

— O, astfel de lucruri nu e nevoie să fie spuse. Ele se manifestă singure, fără să le mai formulezi.

Am început să râd, dar mai mult din cauză că mă simțeam stânjenit, decât din cauză că m-aș fi distrat.

— Intuiție feminină, nu-i așa? răspunsei eu în glumă. Dragă Grace, mie totuși mi se pare că mergi prea departe. Intuiția dumitale văd că descoperă și lucruri care nu există.

— Cu toate acestea ne disprețuiești.

— Deloc. De ce să vă disprețuiesc?

— Tocmai. De ce să ne disprețuiești?

— De ce? repetai eu.

— Pe ce temei? adăugă ea repede. Și cu ce compari atitudinea noastră, ca să o poți găsi atât de demnă de dispreț? Îți voi spune eu. Pentru motive imposibile și neumane. În comparație cu ceva ce nici nu există. Crezi că este prostie, că mai există și o viață reală, cu toate plăcerile pe care ți le oferă? — Din nou acest cuvânt care este al lui Rodney! Mi se părea că pronunțându-l glasul ei avea o mlădiere specială, o intonație aproape onctuoasă — Atât de încântătoare, de bogate și de variate! Dar dumneata ridici nasul în vânt și răspunzi că toate acestea nu sunt decât vanitate și prostie. Nu-i așa? stăruia ea.

— Nu este, i-am răspuns eu. Puteam să-i răspund că viața nu înseamnă numaidecât serate la care invitații beau vin alb și whisky, unde se debitează prostii mondene, vorbe pipărate și se clevește. Aș fi putut să-i răspund, dar oricât aș fi încercat eu să generalizez, era evident că vorbele mele ar fi fost interpretate (în fond pe bună dreptate) drept o erupție în termeni nepoliticoși a nemulțumirilor mele personale. Nu voiam însă să mă cert cu Grace și nici să o jignesc. La urma urmelor mă duceam și eu la seratele organizate de Rodney. Eram complice. Farșele lui mă distrau și mi-ar fi venit greu să renunț la ele. Obiecțiile mele erau numai teoretice, căci în realitate făceam și eu exact ceea ce nu-mi plăcea să văd pe alții făcând. Nu aveam dreptul să iau atitudine de pontif și să anatemizez pe nimeni.

— Da de unde, sigur că nu e adevărat, repetai eu.

— Evident, nu mă aștept câtuși de puțin ca dumneata să aprobi ce facem noi, răspunse Grace și oftă. Dar la urma urmelor, adăugă ea cu o veselie forțată și nefirească, puțin îmi pasă dacă mă disprețuiești. Când se întâmplă să fii bogat, îți poți permite și luxul ca ceilalți oameni să nu fie de acord cu tine. Ori după cum bine știi, eu sunt femeie bogată. Am fericirea, plăcerile — tot ce doresc. Și afară de asta, continuă ea pe un ton din care se vedea că este dispusă să discute, sunt femeie. Ce-mi pasă mie de noțiunile dumneavoastră ridicole și masculine pe care le aveți despre viață. Fac tot ce vreau și ce-mi place.

Citația aceasta din Rodney mi se păru că sună cam fals. Urmă o nouă tăcere.

Mă întrebam ce o fi zicând Rodney de toate acestea și dacă bănuiala despre ceea ce se întâmplă în jurul lui a reușit să răzbească prin carapacea osificată a insensibilității lui.

Dar, ca și când ar fi vrut să răspundă la întrebarea mea neformulată, Grace începu din nou și pe un ton cât se poate de serios:

— Afară de asta mai e și cealaltă viață a mea, care se desfășoară paralel. Trebuie să știi că ceea ce fac eu nu are mici o legătură cu ea și nu o schimbă întru nimic. Pe John îl iubesc tot așa ca înainte de asta. Evident, și pe copii.

O altă tăcere foarte lungă. Apoi dintr-o dată, fără să-mi dau seama de motiv, mă simții profund întristat. Ascultând pe femeia aceasta care-mi vorbea despre amantul ei, aș fi vrut să fiu și eu îndrăgostit de cineva. Până și „plăcerile” începură să joace prin fața închipuirii mele cu o nouă strălucire care mă ispitea. Viața mi se părea deșartă. Mă pomenii gândindu-mă la melodia pe care o cântă contesa în Nunta lui Figaro:

Dove sono i bei momenli di dolcezza e di piacer?

Că această aventură a lui Grace influența foarte puțin sau chiar deloc restul vieții pe care-l ducea am avut ocazia să judec chiar eu, în timpul unui week-end pe care l-am petrecut în Kent împreună cu soții Paddley. Venise și John, care era "în formă" cum spunea el însuși, Grace cu copiii și mama și tatăl doamnei Grace. Ar fi fost peste putință să-ți imaginezi ceva mai domestic decât această societate și ceva care să semene cu serata lui Rodney și să fie mai puțin „modernă”. De fapt ar fi justificat să scriu ultimul cuvânt al acestei fraze chiar fără ghilimele. Era ceva în familia aceasta ce mi se părea extraordinar de depărtat și necontemporan. Copiii erau geologic foarte depărtați, din cauza purtării lor copilărești — abia dacă trecuseră de pithecanthropus. Paddley era ca și un astru, iar între el și pământ erau abisuri fără hotar, de egoism și indiferență, pe care cu nimic nu le puteai trece. Oricât de contemporane ar fi fost subiectele discursurilor lui, spiritual era totuși independent de timp, întocmai ca un locuitor al spațiilor virgine și depărtate. Cât despre părinții lui Grace, ei erau la o distanță de o singură generație, dar Dumnezeu singur ar putea să-ți spună de ce distanța aceasta mi se părea atât de mare. Aveau părerile lor definitive despre socialism și despre morala sexelor, despre gentlemen și despre ce trebuia sau nu trebuia să facă oamenii din lumea bună — păreri inalterabile, înrădăcinate prin puterea obiceiului și devenite păreri aproape instinctive, amănunt care-i făcea incapabili să înțeleagă și să privească lumea contemporană cu indulgență.

Această afirmație se potrivea mai ales mamei lui Grace. Era o femeie înaltă și frumoasă, de aproape cincizeci și cinci de ani, cu un glas răsunător și limpede, caracteristic omului care toată viața a fost obișnuit să dea ordine. Își crease o activitate constantă ocupându-se de operele

de binefacere și, în general, de menținerea oamenilor săraci la locul lor. Spre deosebire de soțul ei care avea o asemănare cu caracterul stelar de depărtat al lui Peddley, -ea era foarte conștientă de contemporaneitate și, în consecință, avea viguroase și dese ieșiri împotriva ei.

Tatăl lui Grace, care moștenise o avere, își petrecea timpul făcând agricultură — fără profit — pe o mică proprietate, prezidând comitete și citind cărți în limba persană — talent cu care, în felul lui liniștit de a fi, se mândrea foarte mult. La el aceasta era o stranie meteahnă dezinteresată. În Persia nu fusese niciodată și nici n-avea de gând să se ducă. Literatura persană nu-l interesa și tot așa nici istoria, și simțea aceeași plăcere când citea o carte de bucătărie persană ca și atunci când ar fi citit operele lui Hafiz sau ale lui Rucmd. Ceea ce-l pasiona era limba însăși. Găsea o adevărată plăcere în descifrarea caracterelor pe care nu le cunoștea și în căutarea cuvintelor în dicționar. Pentru el limba persană era un fel de mister extrem de complicat. Se apucase să o studieze numai pentru a-și omorî timpul și a nu fi determinat să se gândească la ceva. Domnul Comfrey era un om șters și cu totul lipsit de personalitate. Afară de asta avea un fel supărător de a te privi pe deasupra ochelarilor, pe obraz cu o expresie foarte intrigată, ca și când n-ar fi înțeles tocmai bine ce vrei să spui, ceea ce de altfel și în general se întâmpla întotdeauna. În realitate domnul Comfrey era un om foarte încet la minte și cunoștințele lui de limbă persană se datorau celei mai extraordinare ignoranțe în domeniul tuturor celorlalte subiecte ce se pot găsi sub soare. "Mai spune o dată", stăruia el, când se întâmpla să nu priceapă nimic din ceea ce ai vorbit cu el.

Cât de straniu și extrem de fantastic mi s-a părut acest week-end pe care l-am petrecut împreună cu ei. Îmi făcea aceeași impresie, ca și când aș fi fost smuls pe neașteptate din lumea contemporană și aruncat într-un fel de închisoare.

Ultima meteahnă a lui John Peddley era acum teoria lui Einstein.

— E atât de simplă, ne spunea el în prima seară, în pauza dintre supă și pește. Nu am pretenția că aș fi matematician și nici ceva asemănător, și cu toate acestea o înțeleg perfect. Pentru a o înțelege, nu-ți trebuie altceva decât puțin bun simț. Și timp de o jumătate de oră după aceea, ne fu servită o avalanșă de bun simț care se revărsa asupra noastră cu impetuositatea notelor emise de un trombon.

Tatăl lui Grace se uită la el cu îndoială pe deasupra ochelarilor.

— N-ai vrea să-mi mai spui o dată? repetă el după tot a doua propoziție pronunțată de ginerele său. Și lui John Peddley i-ar fi fost peste putință să nu se simtă încântat, satisfăcându-i dorința.

La celălalt capăt al mesei Grace și mama ei discutau despre copii, despre hainele lor, despre caracterul lor, despre educația și despre bolile prin care au trecut. Ardeam de nerăbdare să pot lua și eu parte la conversația lor. Dar chestiunile domestice simple nu erau pentru mine. Eu eram bărbat, soarta mea era John Peddley și intelectualitatea. Cu mare părere de rău mă întorsei deci spre stăpânul casei.

— Ceea ce aș vrea eu să-mi explici, interveni tatăl lui Grace, este amănuntul cum se face că timpul poate fi exact în unghi drept cu lungimea, lățimea și adâncimea. Care este locul exact unde intervine el? Cu ajutorul a două furculițe și un cuțit îi indică cele trei dimensiuni spațiale: Unde se mai găsește loc pentru alt unghi drept?

John Peddley începu să-i explice. Fu înspăimântător.

În timpul, acesta în cealaltă ureche îmi vâjâiau cuvintele lui Grace care începuse să vorbească despre niște vecini nepoftiți care închiriaseră o casă alături de casa lor din Campden Hill. Un bărbat și o femeie care

trăiau împreună, fără să fie căsătoriți. Grădina din dosul casei era proprietate comună, pe care o întrebuințau toți locatarii. Ce situație! Lăsând pe Peddley și pe bătrânul gentleman să găsească singuri locul indicat pentru al patrulea unghi drept, mi-am concentrat definitiv atenția asupra doamnelor. Ca să-mi facă plăcere, mama lui Grace a început să-mi povestească de la început îngrozitoarea întâmplare. Am ascultat-o cu toată simpatia.

Doar o dată, pentru o singură clipă, am întâlnit privirea lui Grace. Mi-a zâmbit și aproape imperceptibil a ridicat din sprâncene. Această mică strâmbătură era profund semnificativă. În primele luni ale prieteniei noastre, am, văzut-o adeseori împreună cu tatăl și mama ei și atitudinea ei în astfel de ocazii m-a impresionat întotdeauna. Nu mi s-a întâmplat niciodată să cunosc o tânără femeie, ajunsă la maturitate în timpul războiului, care să se simtă atât de la îndemână alături de oameni mai în vârstă decât ea și care să se complacă cu mai desăvârșită ușurință în atmosfera lor morală și spirituală ca Grace. Pe tatăl și mama ei îi considera drept ființe a căror personalitate nu se poate discuta iar concepția lor despre viață drept concepții evidente și firești pe care trebuie să le împărtășească orice om cu mintea sănătoasă. Sfiala — care în zilele, noastre se manifesta mai mult decât în orice epocă precedentă — caracteristică tineretului, când se găsește față în față cu oameni mai în vârstă, după cât am putut eu constata, nu afectase niciodată atitudinea lui Grace. Acest zâmbet de scuză și de indulgență ușor disprețuitoare, această ridicare a sprâncenelor, indica o simptomatice schimbare. Grace devenise contemporană epocii în care trăia și chiar „modernă” (menținând cuvântul între ghilimele).

În afară însă nu se vedea la ea nici o schimbare. Cele două lumi mergeau paralel, nu se întâlneau nici atunci când Rodney venea la masă *în familie*, și nici chiar atunci când John își conducea soția la una dintre seratele „artistice” mai puțin agresive ale lui Rodney (care între ghilimele înseamnă cam tot aceea ca și „modern”). Poate ar fi mai potrivit să afirm că lumea lui Rodney se întâlnea cu cea a lui John, dar a lui John nu întâlnea niciodată pe a lui Rodney. John ar fi reușit să constate că lumea lui este cu totul deosebită de a oamenilor cu care el era în contact poate numai în cazul când Rodney ar fi fost un kafu și prietenii lui ar fi fost chinezi. Deosebirea de ordin spiritual care exista între ei era prea mică, pentru ca el să-și poată da seama de ea. El trecea prin viață înconjurat din toate părțile de propria lui atmosferă; acest mediu opac și intens refractar nu putea fi, străbătut decât de razele care erau extrem de puternice. Pentru John, amicul meu Rodney și prietenii lui erau oameni ca toți ceilalți, oameni pe care puteai să-i bagi în buzunar și să le vorbești despre sistemul bancar din Elveția, despre teoria lui Einstein și despre raționalizarea producției zahărului. E adevărat că uneori i se păreau cam neserioși, iar manierele uneori cam violente. John mai constatare că în anumite ocazii întrebuințau cuvinte grosolane în fața doamnelor — iar dacă se întâmpla ca prietenii lui Rodney să fie chiar doamne, atunci acestea discutau grosolan în fața domnilor.

— Ciudați oameni sunt tinerii aceștia, declară el într-o seară când ne întorceam de la Rodney. Ciudați, repetă el clătinând din cap. Nu știu dacă sunt în stare să înțeleg destul de bine mentalitatea lor.

Printr-un interstițiu al atmosferei în care trăia, pătrunsese viziunea de o clipă a unei lumi care trăia dincolo de această atmosferă; constatare ceva, nu o refracție ci o realitate. John însă nu era curios din fire. Fără să se mai sinchisească de importanța ei, alungă numaidecât această viziune neobișnuită.

— Nu știu care este părerea dumatilă despre arta modernă, continuă el, lipsindu-mă astfel de comentariile lui posibile relative la oamenii moderni, dar uite ce zic eu.

Și începu să-mi înșire cu nemiluita.

Arta modernă deveni o nouă placă de gramofon care se adăugă la repertoriul său. Acesta fu rezultatul net al întâlnirii cu Rodney și prietenii acestuia în timpul seratei.

În timpul celor câteva luni care urmară după aceea i-am văzut foarte rareori pe Grace și tot așa și pe Rodney. Am cunoscut-o pe Catherina și eram prea ocupat cu dragostea pentru ea, ca să mai fiu în stare să mă gândesc și la altceva. Ne-am căsătorit pe la sfârșitul anului 1921 și viața începu treptat să devină din nou normală, în ceea ce mă privește pe mine.

Catherina și Grace se împrieteniseră chiar de la început. Grace o admira pe Catherina pentru calmul ei, pentru felul liniștit de a duce până la capăt tot ce începea, pentru fermitatea caracterului; o admira și o iubea. Afecțiunea Catherinei față de Grace era un sentiment de protecție, ceva ca dragostea unei surori mai în vârstă, dar în același timp Grace i se părea puțin caraghioasă. Afecțiunea nu poate fi alterată de faptul că este subliniată din când în când de câte un hohot de râs binevoitor. Dimpotrivă, cred că aş putea spune, în general, că adevărata afecțiune este subliniată întotdeauna de râsete. Afecțiunea implică intimitate; or ar fi peste putință să devii intim cu cineva fără să descoperi ceva de care să poți face haz în caracterul prietenei sau prietenului tău. Aproape toate personajele de roman, care sunt cu adevărat virtuozose, au și o ușoară nuanță de ridicol, probabil din cauză că creatorii lor țin atât de mult la ele. Catherina a descoperit imediat partea comică — de un comic impresionant — în caracterul lui Grace, dar asta n-a determinat-o deloc să țină la ea mai puțin, poate chiar dimpotrivă, acest amănunt a determinat-o să o iubească mai mult. Căci acest comic era ispititor: o anumită notă copilăroasă care te făcea să râzi.

În timpul căsătoriei mele Grace juca rolul „eternului feminin” cu mai multă ardoare decât oricând, începuse să se îmbrace foarte elegant, aproape excentric și întotdeauna întârzia la întâlniri, nu întârzia prea mult (căci din fire era prea politicoasă pentru așa ceva), dar tocmai de ajuns ca să poată spune că a venit grozav de târziu și că i-ar fi fost peste putință să procedeze altfel, întârzierea făcea parte din însăși firea ei — fire de femeie. Pe Catherina o condamna din cauză că se îmbrăca prea discret.

— Trebuie să te îmbraci în toalete mai vesele, mai fantastice, mai capricioase, spunea ea. Îmbrăcându-te așa cum îți spun, *te vei simți* mai fantastică. Felul tău de a vedea este prea masculin.

Pentru a o încuraja să gândească mai feminin, îi cumpără șase perechi de mănuși albe de piele, admirabil galonate cu șuvițe din piele de altă culoare și cu manșete cu franjuri. Dar probabil amănuntul cel mai feminin și mai fantastic al acestor mănuși era faptul că pentru mâna Catherinei erau prea mici.

De la un timp încoace Grace devenise mult mai vorbăreată și-și schimbase stilul conversației. Exact ca și rochiile conversația ei era acum mult mai fantastică decât înainte. Principiul pe care se întemeia conversația ei era foarte simplu: vorbea despre tot ce-i trecea prin minte. Or prin mintea ei tulbure și lipsită de simțul responsabilității treceau tot felul de ciudățenii. Pe câmpul vizual al mentalității ei se proiectau tot felul de fantasmagorii, care se schimbau după fiecare

impresie nouă și la fiecare asociație de idei provocată de cuvintele celui cu care sta de vorbă. Exprima în cuvinte tot ce se întâmpla să vadă, în orice moment. De pildă, mi s-a întâmplat să pomenesc de numele muzicianului Palestrina:

— Da, sigur, răspundea Grace, ce admirabil muzician. Pe urmă, la reacția pricinuită de imaginea Italiei, adăuga dintr-o răsuflare: Gândește-te la felul lor special de a *bea* macaroanele. Parcă ar fi legendele pe care le vezi ieșind din gura personajelor în revistele umoristice. Îți aduci aminte... Uneori îmi aduceam. Încercam să trec peste aceste enorme elipse ale felului ei de a gândi prin aluzii, ca să pot înțelege la ce se referă. Uneori, când asociația ideilor ei era exclusiv personală, eram incapabil să o înțeleg. Noua ei tehnică mă zăpăcea puțin, dar era întotdeauna amuzantă, din anumite puncte de vedere. Observațiile ei neprevăzute și totala lipsă de sens a acestora aveau efectul surprizei care te determina să le consideri spirituale.

Pe vremea când Grace era mică și încerca să vorbească la întâmplare și în felul acesta fantastic, o certau întotdeauna. „Nu vorbi prostii”, se răstema guvernanta la ea, când la lecțiile de geografie declara că nu-i place America de Sud, din cauză că seamănă cu o pulpă de berbec la capac. „Vino-ți în fire, nu fi proastă”. Grace fusese învățată să-i fie rușine de felul fantastic în care vorbea. Încerca să vorbească normal — în sensul în care guvernantele concepeau noțiunea de a vorbi normal — dar îi venea greu și renunța să mai spună ceva. Peddley era și mai normal — în accepțiunea pe care o dădeau guvernantele acestui cuvânt, îngrozitor de normal. Omul acesta era incapabil să admită imaginația. Dacă Grace ar fi încercat să-i spună motivul pentru care nu-i place America de Sud, el ar fi rămas intrigat și i-ar fi cerut să se explice. Iar după ce ar fi aflat că prejudecata lui Grace se datorește faptului că acest continent are pe hartă forma unei pulpe de berbec, ar fi început să-i înșire date statistice despre dimensiunile reale ale Americii de Sud, ar fi adăugat că acest continent se întinde de la tropice aproape până în regiunea antarctică, i-ar fi spus că are cel mai mare fluviu, și munți dintre cei mai înalți din lume, că Brazilia produce cafea și Argentina este celebră pentru, crescătoriile de vite și că prin urmare, considerând faptele reale, continentul nu seamănă deloc cu o pulpă de berbec. În fața lui Peddley, lui Grace nu-i rămânea altceva decât fie să vorbească normal, fie să nu mai spună nimic.

În societatea lui Rodney însă constată nu numai că darul ei special de a spune prostii era apreciat, dar era și aplaudat. În calitate de entuziast al fantasticului și al „femininului”, Rodney o încuraja să vorbească la întâmplare, în conformitate cu imaginația ei asociativă. La început Grace își dădu drumul cu oarecare neîncredere, conversația ei avu un succes imediat. Frazele dezlănate și fragmentare erau considerate drept ultimul cuvânt în materie de spirit modern. Așa zisele ei *bons mots* începură să circule. Puțin intimidată de ceea ce se întâmplase, Grace se pomeni cu totul pe neașteptate în mișcarea care o puse chiar în fruntea avangardei forțelor ce luptau pentru contemporaneitate. În secolul al optsprezecelea, când logica și știința erau la modă, femeile încercau să vorbească așa cum vorbeau bărbații. Secolul al douăzecelea inversase acest procedeu. Rodney făcu lui Grace onoarea de a-și apropia cele mai strălucite dintre extravaganțele ei.

Succesul o făcu pe Grace să aibă încredere în ea însăși. Înarmată cu această încredere, trecu înainte triumfătoare, spre alte succese. Situația de acum îi dădea o senzație nouă și îmbătătoare. Trăia într-o stare de cronică ebrietate spirituală.

— Cât de proști sunt oamenii că nu caută să se simtă fericiți! spunea ea, de câte ori se întâmpla să discute aceste eterne subiecte.

Catherinei, care în viața ei ocupa acum locul de confident pe care-l avusesem eu, dar unul mult mai intim și mai confidențial, îi vorbea despre dragostea ei și despre Rodney.

— Nu pot înțelege care este motivul că oamenii încearcă să se simtă nenorociți din cauza dragostei, spunea el. De ce nu iubește toată lumea cu entuziasm și în toată libertatea, așa cum facem noi? Dragostea celorlalți oameni mi se pare neagră și cleioasă, întocmai ca un sos de Devonshire, făcut cu cerneală. A noastră este ca șampania. Așa trebuie să fie iubirea, ca șampania. Nu ești de aceeași părere?

— Mi se pare că eu aș prefera să fie limpede ca apa de izvor, răspundea Catherine. Față de mine, în această privință, și-a exprimat îndoiala ceva mai târziu, spunându-mi: Toată șampania și veselia aceasta se reduce la faptul că Rodney este un tânăr care dispune de sentimentul salutar al spaimei față de orice complicație sentimentală.

— Toate acestea noi le-am știut, răspunsei. Cred că nu ți-ai închipuit că el ar putea să fie îndrăgostit de ea?

— Eu speram că aceasta este realitatea, răspunse Catherine.

— Asta din cauză că nu-l cunoșteai pe Rodney. Acum îl cunoști. Șampanie — exact formula întrebuințată de tine. Dar problema care interesează este Grace.

Îl iubea oare cu adevărat? Am discutat această chestiune împreună cu Catherine. Eu eram de părere că este îndrăgostită de el.

— Când Rodney, care este un fluture pribeag, își va lua zborul, ea va rămâne năucită și toată viața îi va fi distrusă, declarai eu.

Catherine clătină din cap.

— Își închipuie și ea că-l iubește. Ceea ce o face să fie fericită sunt tocmai emoțiile pricinuite de viața aceasta agitată, atât, și la aceasta se mai adaugă noutatea aventurii, sentimentul importanței ce i se acordă și succesul de care se bucură, încolo, nici un fel de pasiune mai adâncă pentru Rodney. Probabil ea își închipuie că aceasta este pasiunea — o pasiune șampanizată, dacă vrei. Dar în orice caz nu reală. Nu este pasiune, este o simplă șampanie. Pe ea a determinat-o să cadă în brațele lui numai prestigiul, de care se bucura Rodney în calitate de pictor și plictiseala în mijlocul căreia trăiește. Astăzi o leagă de el numai succesul de care se bucură ea însăși și distracția pe care i-o procură această aventură.

Întâmplările care se succedară după aceea fură menite să confirme afirmațiile Catherinei sau, cel puțin, să dovedească limpede că ea este mult mai aproape de adevăr decât mine. Dar înainte de a vă descrie aceste întâmplări trebuie să vă spun cum s-a întâmplat că Kingham a reintrat în lumea mea. Eu am fost cel care a făcut primii pași pentru a termina cearta noastră ridicolă. Poate aș fi făcut mai de mult această încercare, dacă nu s-ar fi întâmplat ca el să lipsească din Europa. La puțin timp după discuția noastră el plecase în Africa de Nord și de aici spre Orient, cu misiunea de a scrie o serie de articole despre această călătorie. O dată sau de două ori am mai primit știri despre el de la cei care-l văzuseră la Tunis, Colombo și Canton. I-am citit articolele, articole admirabil de originale, așa cum apăreau la intervale, în coloanele revistei care-i dăduse această însărcinare. N-am avut însă nici o legătură directă cu el, înainte de toate pentru că nu eram sigur că scrisoarea ce i-o voi trimite va putea ajunge la destinație. Dar, în orice caz, chiar dacă am fi reușit să punem capăt prin scrisoare motivelor de supărare dintre noi, la ce ne-ar fi putut folosi? Împăcările dintre doi oameni pe care-i

desparte o distanță de opt mii de mile geografice nu sunt niciodată mulțumitoare. Am așteptat până în ziua când am aflat că s-a întors la Londra și atunci i-am trimis o scrisoare. La trei zile după aceea, era la noi la masă.

— Ceea ce văd e foarte bine, declară el. E admirabil! Își roti ochii în largul camerei și dintr-o privire rapidă își notă tot ce putea fi văzut — mobilierul, cărțile, Catherina, eu —, pe urmă ochii lui vii și lucitori se opriră asupra mea: E bine, seamănă a ceva statornic și definitiv.

— O, să sperăm că nu va fi tocmai atât de definitiv, răspunsei eu și mă uitai în partea unde era Catherina.

— Te invidiez, continuă el, pentru că ai reușit să pui mâna pe ceva statornic, ceva solid și absolut, e impresionant. Dragostea de familie, căsătoria, este în realitate un fapt cât se poate de apropiat de absolut, și singurul de care suntem capabili. Afară de asta, are cu atât mai multă valoare pentru un om care a vânturat lumea, cum am făcut eu. Lumea asta îi dovedește că nimic în viață nu poate avea importanță, decât cel mult în raport cu altceva. Binele, răul, justiția, civilizația, cruzimea, frumusețea. Îți închipui că semnificația acestor cuvinte o cunoști. Probabil o și cunoști cu adevărat, aici în Kensington. Dar ar trebui să te duci în India sau China. Acolo nu mai știi nimic. La început ți se pare neplăcut, dar pe urmă constăți că este impresionant și începi să-ți trăiești viața mai larg și mai variat. Tocmai din motivul acesta simți nevoia de ceva statornic și definitiv, un fel de absolut care să nu fie numai imaginar ci să-și găsească aplicare și în viața reală. Aici este cazul să intervină dragostea și viața de familie. Fără să mai ții seama de Dumnezeu, de moarte, de nemurirea sufletului și toate celelalte. Când trăiești singur într-o bojdeucă, mulțumit de tine, toate acestea ți se par absurde și de prisos. Nu apreciezi nici cel puțin mulțumirea în care trăiești. Dar ia să încerci să te multiplici călătorind, o călătorie dă peste cap toate vechile convingeri certe pe care le-ai avut, toate prejudecățile și felul obișnuit de gândire, abia atunci începi să-ți dai seama de mulțumirea casnică, să apreciezi realitatea și importanța stabilității.

Vorbea cu toată înflăcărarea pasiunii lui cunoscute. Ochii lui aveau aceeași lucire înfrigurată, aproape supranaturală. Образul lui care, ultima dată când îl văzusem, fusese neted și palid, acum era brăzdat de crețuri și ars de soare. Arăta mai matur, mai învârtoșat și mai puternic decât înainte de asta.

— Da, te pizmuiesc, repetă el.

— Atunci de ce nu te căsătorești și dumneata? Întrebă Catherina.

Kingham începu să râdă.

— Adevărat, de ce nu mă căsătoresc... Întreabă-l mai bine pe Dick. Cred că el mă cunoaște destul de bine, ca să-ți poată răspunde singur.

— Nu dragul meu, răspunde-i tu.

— Ar fi un caz de cruzime față de animale, răspunse el clătinând enigmatic din cap, și începu să vorbească despre altceva.

— Te invidiez, declară el din nou, ceva mai târziu în aceeași seară, după ce Catherina se dusesese să se culce și noi rămăseserăm singuri. Te invidiez. Dar tu nu ești omul care să merite ceea ce are. Tu nu ți-ai câștigat dreptul la o viață familială în mod absolut, cum mi l-am câștigat eu. Eu mi-am dat seama în mod intim și personal de fluxul, de interdependența și de relativitatea lucrurilor; prin urmare eu cunosc și apreciez semnificația și valoarea stabilității. Tu însă — tu ești tot atât de casnic pe cât ești de moral; tu ești un om moral și domestic din fire, în mod inconstient și instinctiv, fără să fi cunoscut și contrariul acestor situații, ca astfel să poți aprecia semnificația acestei atitudini — exact ca o

albină lucrătoare sau ca o căpățână de varză care crește pentru că n-are încotro.

Am început să râd:

— Știi că-mi place felul în care vorbești despre flux și relativitate, când în fond tu ești antiteza constantă și neschimbată a acestor situații. Același Kingham care era și altădată. Tu ești stabilitatea în mișcare. Absolutul în carne și oase. Cunosc și eu destul de bine aceste adevăruri primordiale, care ție, de pildă, îți sunt atât de dragi.

— Asta însă nu înseamnă cătuși de puțin că n-ar fi adevăruri, ripostă el râzând, dar în același timp cam plictisit de cuvintele mele. Dar afară de asta eu m-am schimbat. Părerile mele s-au schimbat din toate punctele de vedere. Un om cu bun simț ar fi peste putință să facă un drum în jurul lumii și să se întoarcă acasă cu aceeași concepție despre viață cu care a plecat.

— Da, dar se poate întoarce cu același temperament, același fel de a simți și cu același fel instinctiv de a reacționa.

Kingham își trecu mâinile prin păr și începu din nou să râdă șiret:

— Da, presupun că asta se poate, admise el cu părere de rău.

Cuvintele pe care i le spuseseam erau destul de întemeiate. La câteva zile după reluarea vechii noastre intimități, am constatat că amicul meu Kingham mai păstra și astăzi vechiul lui cult pentru "scene" și că aprecia, ca și mai înainte, luxul unei băi fierbinți de emoții. Într-o dimineață m-am pomenit că intră la mine ca o furtună, ca să-mi povestească despre o violentă discuție pe care o avusese în seara precedentă cu un student oarecare — mi se pare conlocutorul său fusese și puțin amețit de băutură — care-i spunea (cu profundă perspicacitate, amănunt pe care trebuie să-l admit, ținând seama de starea în care se găsea) că el, Kingham, este sau lipsit de sinceritate sau un isteric.

— Partea cea mai îngrozitoare este tocmai amănuntul că omul acesta ar putea să aibă dreptate, conchise el după ce termină de povestit. Probabil că eu sunt nesincer, și începu să alerge de colo până colo prin cameră. Din când în când își scotea o mână din buzunar și începea să facă gesturi sau și-o trecea prin păr. Probabil că eu nu sunt decât un mic farsor, continuă el, un negustor de vorbe goale, un palavragiu. (Se vedea cât de colo că suferă din cauză că se sfâșie pe sine însuși în felul acesta, dar suferința îi făcea plăcere). Oare simt eu adânc adevărul cuvintelor pe care le afirm sau mă înșel pe mine însumi, prefăcându-mă că aceste lucruri despre care discut m-ar interesa cu adevărat? continuă el. Toată atitudinea mea să nu fie altceva decât simplă minciună? (Operația aceasta de autodisectie continua la infinit).

Studentul cel amețit de băutură diagnosticase că boala de care suferă el este lipsă de sinceritate sau isterie. Aveam acum posibilitatea să-l scap pe Kingham de groaza care-l chinuia, din cauza afirmației că este lipsit de sinceritate, spunându-i că, după toate probabilitățile, alternativa a doua din afirmațiile studentului ar fi mult mai corectă. Dar mă îndoiam de efectul pe care l-ar putea avea asupra, lui acest fel de consolare și afară de asta nici nu eram dispus, să încep să mă cert cu el. Tocmai de aceea am tăcut.

Pe Kingham nu l-am prezentat lui Grace, căci știind dinainte că el nutrea o violentă și veche aversiune față de Rodney, mă temeam ca nu cumva, cu toate admonestările mele preliminare (sau poate tocmai din cauza asta, să dau ocazie la crearea unei situații insuportabile), să înceapă, de față cu Grace, o violentă recriminare împotriva amantului ei. Ar fi fost un risc la care nu merita să mă expun. Afară de asta îmi închipuiam că ar fi peste putință să se poată suporta unul pe altul. Eram

în relații strânse cu amândoi, dar căutam, cum am zice, să-i păstrez în compartimentele etanșe ale intimității noastre, pentru ca să nu poată ajunge în contact unul cu altul.

Într-o seară când m-am întors acasă la masă, Catherina m-a primit cu o veste neașteptată:

— Rodney s-a făcut vinovat de infidelități, declară ea. Biata Grace a venit la mine la ceai. Se preface că nu o supără deloc — că suportă această situație cu indiferență și cu veselie, deci cât se poate de modern. Și totuși am putut constata că este îngrozitor de consternată.

— Și cine este fericita succesoare? întrebai eu.

— Doamna Melila.

— Deci încă o treaptă urcată pe scara socială, zisei eu. Mă gândeam la smaraldele, la perlele enorme care adăugau strălucirea lor la impunătoare frumusețe iudaică a doamnei Melila. Nu va trece mult și-și va face intrarea triumfală în societatea baronilor și a nobilimii.

— Ce porc! declară Catherina indignată. Îmi pare grozav de rău de biata Grace.

— Dacă ar fi să judeci în conformitate cu teoria ta, ea nu-l iubește cu adevărat.

— Nu, ea nu-l iubește, răspunse Catherina. Nu-l iubește cu adevărat dar își închipuie că este îndrăgostită de el. Își va închipui cu atât mai mult, mai ales acum, când el o părăsește. Afară de asta și-a făcut atâtea planuri în legătură cu Rodney, așa că acestea se vor spulbera toate dintr-o dată. Ea s-a dedicat trup și suflet lui Rodney și teoriilor rodneyste. Legătura pe care a avut-o cu Rodney dădea existenței ei un fel de consistență. Înțelegi acum care este situația?

— Înțeleg perfect.

Îmi adusei aminte de zilele când Grace se vedea pe sine în rolul unui critic muzical și de cruzimea cu care eu asasinasem această viziune a ei, cu gluma pe care am făcut-o la adresa pianistului care cânta din Rahmaninov. Astăzi însă fusese asasinat un vis mult mai important, o viziune pe care ea o alintase pe ascuns în intimitatea sufletului ei.

După cum spunea Catherina, își da toată silința să considere această decepție dintr-un punct de vedere cât se poate mai „modern”. La câteva zile după aceea am întâlnit-o la una din seratele lui Rodney; fuma țigară după țigară și bea pahar după pahar de vin alb, în timp ce continua să vorbească și mai deșucheat decât o auzisem înainte de asta. Rochia ei dintr-o țesătură de brocart de argint era strânsă pe trup și în așa fel făcută încât îți făcea impresia că femeia care o poartă este mai mult goală decât îmbrăcată. Obosită din cauza nesomnului, ochii ei erau înconjurați de cearcane negre, întocmai ca atunci când ar fi fost învinețiți de lovături. Ochii ei împreună cu roșul artificial de pe obraji și de pe buze, îți făceau impresia că sunt cu pleoapele anume fardate pentru ca să accentueze strălucirea privirilor și să-ți sugereze provocator oboseala voluptății și a nopților de veghe lubrică. Avea foarte mult succes și admiratorii ei păreau mai numeroși decât altădată. Flirta cu nerușinare cu fiecare dintre ei. Chiar în timp ce vorbea cu mine, își închipuia că e nevoie să-mi arunce din când în când câte o privire languroasă și să se plece spre mine, ca și când ar fi căutat să-și abandoneze toată ființa dorințelor mele fizice. Uitându-mă la ea, puteam distinge destul de limpede sub așternutul de fard, trăsăturile fetei simpatice, dar urâtele, de altădată; în aceste clipe mi se părea că este mai impresionantă decât de obicei.

Rodney se așezase la masă, ca să-și facă obișnuitele desene „dintr-o trăsătură”.

— Ce-ați vrea să vă desenez? Întrebă el.

— Desenează-ne pe Jupiter, înconjurat de toate amantele lui, strigă doamna Grace, care părea că a început să se amețească. Europa și Leda, Semele și Danae, continuă ea bătând din palme la fiecare nume pe care-l pronunța, Junona și Clio, Dio și Scio, Phipheo și Auleo.

Gluma nu mi se păru tocmai strălucită. Dar cum cea mai mare parte dintre invitații lui Rodney băuseră mai mult decât ar fi trebuit și se simțeau mai mult sau mai puțin amețiți de succesul seratei, începură cu toții să râdă din toată inima. Doamna Grace râdea și ea, pe un ton aproape isteric. Îi trebui un timp destul de lung ca să se poată stăpâni.

Rodney, care nu se pregătise pentru a improviza un desen cu amantele lui Jupiter, inventă un pretext pentru a putea refuza cererea și sfârși prin a desena pe doamna Eddy² urmărită de un Satyr.

Știindu-se părăsită de Rodney, doamna Grace își da toată silința să pară că ea l-a părăsit. Rolul de libertină capricioasă i se părea mult mai în armonie cu concepția rodneyană despre eternul feminin și în același timp mai puțin umilitor decât cel de victimă. Flirta deci cu toată lumea în mod provocator și de față cu toți. Îmi închipui că în primele zile ale acestei deznădejdi ar fi fost în stare să primească avansurile oricărui bărbat cât de puțin prezentabil. De pildă Masterman sau ziaristul Gane sau Levitsky — cu siguranță unul dintre aceștia trei, îmi ziceam eu, va veni foarte curând la rând să se bucure de fericirea lui Rodney, judecând după ceea ce am văzut în timpul seratei acesteia.

A doua zi după serată Grace a venit din nou la Catherina și i-a adus un mic puf de pudră. În schimb i-a cerut, fără să-și exprime această cerere în cuvinte destul de limpezi, să o consoleze, să o sfătuiască și înaintea de orice să o aprobe. În timpul unei crize și sub îndemnul momentului, Grace era în stare să devină de o impulsivitate îndrăzneată și cu totul lipsită de cumpăt, dar după ce mai sta și se gândea, când se întâmpla să pună la cale un plan studiat în toate amănuntele, începea să se teamă și-i era frică să nu rămână singură și să trebuiască să-și asume răspunderea. Îi plăcea să știe dinainte că rolul pe care-l joacă se bucură de aprobarea anticipată a unui bun judecător în materie, în care ar fi putut să aibă încredere. Puful de pudră era un fel de ispită și un argument. Un argument în favoarea eternului feminin, cu tot ce poate implica această noțiune, un mijloc pentru a câștiga simpatia celui în judecata căruia se încredea, un apel la simpatia lui, pentru a aproba sentimentele și atitudinea ei. Grace încercase să-i expună situația:

— Marea greșală pe care o fac oamenii este că se lasă robiți de o pornire, întocmai ca paiațele acelea de la cinematograful care răstoarnă găleata cu cauciuc lichid și pe urmă calcă în el. Din principiu eu nu vreau să comit astfel de greșeli. Părerea mea este că nu trebuie să ai inimă, ci să cauți să te distrezi cât mai mult, fără să te gândești la altceva. Nimic nu merită să-ți faci sânge rău.

— Îți închipui că cineva ar fi în stare să se distreze cu adevărat, numai din cauză că nu-și face sânge rău și că primește totul cu indiferență? Întrebă Catherina. Vreau să zic că te-ai putea distra cu adevărat. Că te-ai putea simți fericită, dacă-mi dai voie să întrebunțez acest cuvânt demodat. S-ar putea poate, ca dumneata să te simți fericită?

Catherina se gândea la Levitski, la Gane și la Masterman.

Grace nu răspunse nimic; probabil tot la ei se gândea și ea. Pe urmă făcu un efort.

— Da, răspunse ea cu un fel de veselie forțată. Cred că da, evident

²O americană care a fondat Asociația „Credința Creștină”.

că se poate.

În după amiaza aceea eu fusesem la Queen's Hall. După terminarea concertului, la ieșire am dat cu ochii de Kingham în mijlocul valului de lume și l-am oprit.

— Haide cu mine, să iei un ceai tardiv și să rămâi și la masă.

— De acord, răspunse el.

Ne-am urcat într-un autobuz și ne-am îndreptat spre apus. Soarele tocmai coborâse dincolo de zare. În fața noastră, la poala cerului se vedeau trâmbe de nori negri și portocalii, dar pe deasupra lor se întindea un așternut de un verde opalin, limpede și nemișcat, ridicându-se până în Zenit. O bucată de drum îl făcurăm fără să ne spunem nimic, urmărind agonia unei noi zile din viața noastră.

— E admirabil, zise Kingham într-un târziu, indicându-mi seninul acestui apus cu un gest al mâinii lui frumoase și expresive. Un spectacol fără pereche pentru oamenii de afaceri care sunt obosiți de lucru. Le redă încrederea în ei înșiși și-i face să uite mai ușor pungășiile pe care le-au comis în timpul zilei și toate matrapazlăcurile pe care le întrebuintează în beneficiul lor. Un spectacol înviorător, nici nu îndrăznesc să afirm contrariul. Eu însă nu sunt un om de afaceri ostenit. Pe mine spectacolul acesta mă umple pur și simplu de scârbă.

— Ei, haide, nu mai vorbi, protestai eu.

Kingham însă nu vru să mă asculte.

— Nu vreau să mi se bage cu sila pe gât versurile *Elegiei* lui Gray. Senzația mea de acum este ceva identic cu ce exprimă *Le Mariage du Ciel et de l'Enfer*, sau *Zarathustra* sau *Chants de Maldoror*.

— Uite ce, zisei eu pe un ton cât se poate de blând. Ar fi mai bine să faci acest drum în interiorul autobuzului, nu pe imperială, ca să nu mai trebuiască să te uiți la apusul soarelui.

— Ești un dobitoc, răspunse el cu dispreț.

Când am ajuns, Grace nu plecase încă, ci sta în fața măsuței de ceai împreună cu Catherina. Constatarea aceasta mă nemulțumea, dar n-aveam ce face. Îl prezentai pe Kingham și, fără să-mi dau seama, îmi asumai pentru a doua oară rolul de Pandarus.

Informațiile de care dispun în legătură cu istoria aventurii a doua de dragoste a lui Grace, sunt destul de bogate. Înainte de toate, am avut ocazia să urmăresc chiar eu felul în care s-a desfășurat, în timpul unei perioade destul de importante, atât cât a ținut aventura lor. Am aflat, de asemenea, foarte multe amănunte și de la Kingham. Căci Kingham nu era câtuși de puțin un amant discret. El era tot atât de puțin capabil să păstreze în taină o astfel de legătură, pe cât de puțin era capabil să fie discret relativ la orice altă chestiune. Era obligat pur și simplu să vorbească. Vorbind, emoțiile pe care le descria se reînnoiau și se multiplicau, vorba crea pentru el noi emoții — emoții pe care nu le-a simțit înainte, dar, în timp ce-ți descria scenele prin care a trecut, începea să-și închipuie că le-a trăit cu adevărat și pe acestea. Nu se sfia deloc să proiecteze aceste *sentiments d'escalier* în sens invers și anacronic, amestecându-le în scenele pe care le-a trăit și să falsifice în felul acesta istoria, de dragul dramei viitoare. La amintirile despre o scenă petrecută între el și Grace, el adăuga și complicații emoționale, pentru ca scena următoare să pară și mai impresionantă. Cele mai frumoase înfloriri pe care le inventa, pentru a corecta realitatea, îi treceau prin minte după ce se încălzea la vorbă. Povestea reală sau mai apropiată de realitate a celor întâmplare îmi venea de la Catherina, care o cunoștea de la Grace. În momente de criză (ori aventura aceasta de dragoste a fost chiar de la început o continuă serie de crize), Grace

venea la Catherina pentru a găsi consolare și sfat.

Aventura a început datorită unei neînțelegeri. Imediat după intrarea lui Kingham în casă, Grace, care până acum vorbise cu Catherina pe un ton cât se poate de simplu și de firesc, adoptă nerușinata atitudine „modernă” pe care o avusese la serata despre care v-am vorbit și începutu, cu o îndrăzneală datorată disperării, să facă apel și să provoace atenția și dorințele noului sosit. Numele lui Kingham îl cunoștea, firește, și auzise tot ce se vorbea despre el. În cercul prietenilor lui Rodney toți admiteau, deși cu oarecare părere de rău, că este om de talent, dar îl compătimeau din cauza manierelor lui barbare.

— Este unul dintre pisălogii aceia, am auzit într-o zi pe Rodney plângându-se, care-ți vorbește despre sufletul său — și chiar despre al tău, ceea ce este aproape mult mai grav. E un tip îngrozitor, de felul celor de la „Armata Mântuirii”, și nu m-aș mira deloc dacă într-o duminică l-aș vedea în Hyde Park, vorbind în fața unei adunări de oameni și spunându-le ce ar trebui să facă pentru a-și salva sufletul în viața de apoi.

Văzându-l, Grace probabil își închipuise că ar fi cu siguranță foarte amuzant să poată determina într-o bună zi pe acest animal sălbatic să facă sluj în fața ei și să se dea tumba. (Nu se gândise însă nici un moment că s-ar putea întâmpla ca tocmai ea să fie cea care va face sluj). Kingham era o pradă care putea ispiti orice vânător-femeie. Totuși, sunt gata să cred că ea ar fi fost în stare să se poarte tot atât de nerușinat față de oricare străin care i-ar fi ieșit în cale. Această atitudine provocatoare din partea ei — o atitudine care putea fi calificată drept una dintre infidelitățile cronice și universale — era o replică față de cruzimea destinului și infidelitatea lui Rodney. Își pusese în gând să captureze un nou amant — la rigoare chiar mai mulți amanți — pentru a dovedi lui Rodney și tuturor, dar înainte de toate ei însăși, (asta cu siguranță) că este o femeie „modernă” și că dragostea pentru ea este o chestiune pe care o ia foarte ușor și în glumă, că o consideră drept o distracție aleasă și, cu un cuvânt, că puțin o interesează ceea ce s-a întâmplat. La altă femeie flirtul acesta atât de fățiș ar fi fost lipsit de gust și chiar condamnabil. Dar în firea doamnei Grace era o nuanță de inocență fundamentală, care făcea să ți se pară cu totul inofensivă o faptă ce, după toate regulile cunoscute, ar fi fost considerată drept condamnabilă. Autorii cărților de morală ar fi calificat-o drept vicioasă, când în realitate ea nu era decât cel mult patetică și puțin caraghioasă. Manualele clasează fiecare faptă în ierarhia ei morală, iar autorii cărților morale judecă lumea în mod exclusiv după faptele lor. Metoda aceasta este grosolană și fără justificare științifică. Căci în realitate există anumite caractere care au facultatea să neutralizeze o anumită faptă josnică, alții însă au facultatea să infecteze și să cangreneze fapte care, în conformitate cu teoria cărților de morală, sunt considerate drept fapte virtuozose. Cei mai severi judecători sunt tocmai cei care au rămas atât de profund hipnotizați de formulele cărților de morală încât nu mai sunt în stare, decât cel mult să discearnă cuvinte ca „virtute”, „viciu”, „depravare”, „datorie”, acestora însă le scapă existența reală a bărbaților și femeilor.

Grace, după cum am spus, dispunea de un fond de inocență, care făcea să ți se pară drept prostii toate cuvintele cu care ai fi putut califica faptele ei. Pentru oricine, afară de teoreticianul unui manual de morală, era evident că în această împrejurare faptele nu au nici o importanță; inocența ei rămânea cu desăvârșire intactă. Tocmai această inocență îi dădea posibilitatea să-și exprime — cu perfectă indiferență și fără

prefăcută îndrăzneală — aceste sentimente scabroase, aceste expresii care sunt mai mult decât științifice și care în cercul prietenilor lui Rodney sunt *de rigueur* în timpul oricărei conversații. Într-o limbă străină poți vorbi despre anumite subiecte, poți întrebuința cu indiferență anumite cuvinte, de care în propria ta limbă te-ai simți foarte stânjenit să vorbești și nici n-ai îndrăzni să întrebuințezi astfel de expresii. Pentru Grace toate aceste cuvinte care erau părți autentice din vechiul limbaj englez, toate aceste subiecte, oricât de strâns ar fi fost legate de numele bărbaților și femeilor cunoscute ale țării, nu erau decât termeni străini, foarte vagi. Până și limba universală a gesturilor de cochetărie era ceva cu totul străin pentru ea; își executa provocările și insinuările cu o sinceritate care putea trece drept nerușinare, dacă și-ar fi dat seama cu adevărat de ceea ce înseamnă procedeul ei. După ce Kingham intră în cameră, Grace îndreptă asupra lui bateriile de zâmbete și priviri — și începu bombardamentul de provocări. Eu însă cunoșteam pe Grace atât de bine, încât spectacolul acesta, mi se părea pur și simplu absurd. Zâmbetele acestea, privirile languroase pe care i le arunca, tremurul pleoapelor ei, veselia provocatoare cu care căuta să-l întărească pe Kingham, pentru a-i da atenție, îmi făceau impresia că sunt cu totul contrarii caracterului ei, prin urmare caraghioase și cu desăvârșire neconvingătoare. Da, neconvingătoare. Mi-ar fi fost peste putință să-mi închipui că ar exista cineva care să nu vadă limpede și imediat ceea ce este Grace în realitate. Era oare posibil ca Kingham să nu-și dea seama, tot atât de limpede ca și mine, că spiritual și după înfățișare ea nu este altceva decât o fetiță simpatică, una care-și dă toată silința — fără prea mare succes, mai ales în rolul acesta — să treacă drept o persoană matură și serioasă?

Mi se părea imposibil de crezut. Era cert însă că prietenul meu Kingham se lăsase prins. El o considera drept ceea ce părea că este în acest moment — o femeie care, cu un gest de aristocratică îndrăzneală, aleargă după distracții sterpe, după plăceri și emoții și care trepidează din cauza forței reținute. Față de sirena primejdioasă, cum i se părea lui, Kingham reacționa cu emoție complicată în parte de dispreț plin de revoltă și în parte de curiozitate amoroasă. În principiu Kingham era împotriva așa ziselor *femmes fatales* de profesie, a sirenelor, a vampirilor — împotriva tuturor femeilor care consideră dragostea și subjugarea bărbaților drept principala preocupare a vieții lor. El considera drept un ultragiul ca bărbați, demni de respect și de folos, să poată cădea pe neașteptate în ghearele acestor ființe primejdioase și iresponsabile. Faptul că el însuși se considera în mod constant o victimă a lor accentua și mai mult indignarea lui morală. Tinerețea, vitalitatea, personalitatea robustă, viciul făturiș și neînfrânat aveau asupra lui o putere de atracție irezistibilă. Uneori i se întâmpla să cadă victimă celor mai vulgari posesori ai acestor însușiri caracteristice. Presimțea că ceea ce face este nedemn de el, că este o umilință (și totuși, cine știe, poate pentru Kingham tocmai această nouă senzație de umilință reprezenta o atracție), destul că el devenea victima fără posibilitate de scăpare. Rezista, dar niciodată această rezistență a lui nu era suficient de categorică (căci la urma urmei o rezistență categorică i-ar fi stricat toată plăcerea). Rezista, capitula și era învins și supus. Dar trebuie să admit că dragostea lui, oricât ar fi fost de abjectă la începutul capitulării, era în general o răzbunare prin ea însăși. Se întâmpla ca de multe ori Kingham să sufere, dar își dădea toată silința să pricinuiască și el o suferință, tot atât de mare ca cea în care se zbătea. Și în timp ce el, cel puțin parțial, se bucura spiritual de această suferință, oricât de acută și de sinceră ar

fi fost ea, călăul, pe care-l tortura și el la rândul său, se întâmpla să fie de cele mai multe ori câte o tânără femeie destul de normală care nu era deloc obișnuită cu plăcerile ce le poate da suferința. Din această luptă el ieșea întotdeauna învingător, dar cu toate acestea continua să se considere pe sine drept victimă și în consecință într-o stare de indignare morală cronică.

Această primă întâlnire îl convinse pe Kingham că Grace era tocmai femeia care încerca să-l determine (fără să mai ținem seama că ea încerca să se convingă și pe sine), să creadă că ea este o femeie vampir. Ca multă lume slabă de caracter și lipsită de încredere în sine, Grace era adeseori extrem de îndrăzneată. Fiind în general un temperament pasiv și gata de consimțire, uneori i se întâmpla să se hazardeze nebunește în cele mai extravagante aventuri — nu datorită cine știe cărui principiu de atitudine, ci (tocmai din cauză că ea nu știa limpede ce înseamnă să ai o atitudine), din cauză că-i lipsea simțul responsabilității și era incapabilă să-și dea seama de natura irevocabilă a faptelor ei. Își închipuia că poate face orice, fără nici o răspundere și fără să se compromită și, neavând sentimentul intim al răspunderii, se apuca să facă o serie de fapte care — detașate de ea și devenite o parte din vastul mecanism al lumii — o târau, uneori de voie, altă dată de nevoie, dar găsind-o întotdeauna sincer mirată, spre situații cu totul neașteptate. Datorită acestui impuls fără răspundere a caracterului ei incapabil de a lua hotărâri cumpănite (adăugat la fatala ei aptitudine de a se vedea jucând un rol care la prima vedere i se părea atrăgător), deveni la un moment dat propagandistă în serviciul partidului socialist, în timpul alegerilor municipale; altă dată fumătoare ocazională de opiu în sordida și primejdioasa speluncă din apropierea Docurilor de Mărfuri, pe care o frecventa și Tim Masterman, apoi amazoaă — deși se temea grozav să se apropie de cai — în timpul unei vânători, tot așa altă dată, spre marea ei părere de rău, — dar pretinzând cu condamnabilă ușurință că ea nu știe ce este pudoarea, așa că nu mai putuse da înapoi — devenise model pentru unul din nudurile lui Levitski. Iar dacă acum se atârna de gâtul lui Kingham (întocmai cum cu câteva seri în urmă se atârnase de gâtul lui Masterman, al lui Gane și al lui Levitski) o făcea tot din lipsa simțului de responsabilitate, fără să țină seama de consecințele ce le-ar putea avea fapta ei și fără să bănuiască cel puțin că această faptă ar putea avea și consecințe. Este adevărat că ea se considera drept o tânără femeie „modernă”, iar faptul că fusese abandonată de Rodney o determina — mai mult pentru salvarea prestigiului — să-și găsească repede de tot un nou amant. Și cu toate acestea ar fi greșit să afirmi că ea întrebuiința armele provocatoare ale cochetăriei, pentru a obține ceea ce urmărea. Nu luase încă nici o hotărâre, căci hotărârea implică ceva gândit și dinainte calculat. Își da drumul fără să se mai gândească, exact ca atunci când începea să vorbească la întâmplare, despre tot ce-i trecea prin minte, fără să-și mai dea seama ce face. Dar câtă vreme inconsecvența în logică este de importanță extrem de redusă și situațiile intelectuale false pot fi trecute ușor cu vederea, efectele faptelor și cuvintelor care implică o acțiune nu sunt atât de neglijabile. Aceasta pentru că o acțiune angajează trupul, amănunt mult mai important decât intelectul. Ca să poți salva eul corporal dintr-o situație falsă, este o problemă grea și de multe ori penibilă. Grace care era o fire nehotărâtă, o ființă pe care o puteai foarte ușor împinge la vorbe sau fapte, făcuse această constatare în paguba ei. Faptul acesta însă nu o împiedica niciodată să repete greșeala comisă. Acesta este un amănunt pe care experiența nu-l exclude niciodată.

Kingham, după cum v-am spus, o lua drept ceea ce ea dorea să fie

luată de el, fără să se mai gândească la urmările posibile pentru ea. El reacționa instantaneu la toate gesturile pe care ea le înțelesese să fie provocatoare. El era o fire extrem de sensibilă față de acest soi de manevre amoroase. Atât de sensibilă încât interesul lui față de Grace nu părea să fie deloc un omagiu pentru stilul ei. Era de ajuns ca o femeie să-i arate interes ceva mai viu și mai cupid, pentru ca amicul meu Kingham să sucombe aproape sigur în fața atacului. Îmi aduc aminte că într-un rând la Paris a fost aproape luat pe sus de erupțiile stridente și metalice ale unei dansatoare americane din trupa de la Folies Bergères.

Această primă impresie pe care i-o făcu Grace — în calitate de femeie „modernă”, primejdios de provocatoare și efectiv imorală — rămase adânc întipărită în mintea lui Kingham, așa că nimeni nu o mai putea înlătura de acolo. În timpul acestei prime întâlniri dintre ei, el își fixă în mod definitiv atitudinea sentimentală față de ea și o dată acest amănunt fixat, n-ar mai fi acceptat pentru nimic în lume să și-l modifice, oricare ar fi fost dovezile, că el a comis o greșală. Fie că renunțase la a mai face uz de inteligența lui și devenise astfel incapabil de a-și da seama și de a recunoaște faptele care ar fi răsturnat prejudecățile lui, fie că închisese ochii, pentru a nu vedea ce nu voia să vadă, n-aș putea să vă spun nici eu exact. Presupun că o emoție puternică avea pentru el un dublu efect, anume de a-l face în același timp stupid și ingenios de pervers,

— Mi se pare că femeile din generația aceasta au ceva cu adevărat diabolic într-insele, îmi spunea el în felul lui repezit și înflăcărat, la două sau trei zile după aceea. Ceva diabolic, repetă el, dar diabolic cu adevărat.

Era un obicei la el, atât în scris cât și în vorbă, ca atunci când i se părea că un cuvânt sună bine să-l repete și să-l întrebuințeze până la saturație.

Am început să râd.

— Haide, haide, nu cumva, pe Catherina, de pildă, o găsești neobișnuit de diabolică?

— Ea nu face parte din această generație, răspunse Kingham. Din punct de vedere spiritual ea nu-i aparține.

Am râs din nou; cu Kingham era întotdeauna greu să discuți. Îți făcea impresia că l-ai strâmtorat într-un colț și că ridici măciuca argumentelor ca să-l zdrobești. Dar în timp ce i-o repezeai în cap, el se strecura imediat printr-o trapă pe care o inventa instantaneu și dispărea definitiv, dincolo de posibilitatea oricărei discuții. Ar fi fost peste putință să-i dovedești că greșește, pentru simplul motiv că el nu păstra niciodată pentru timp mai îndelungat aceeași atitudine intelectuală, care să-ți dea posibilitatea să dovedești ceva.

— Nu, aici nu este vorba despre Catherina, continuă el după o scurtă pauză. Eu mă gândeam la doamna Peddley.

— Grace? Întreba eu oarecum mirat. Grace, diabolică?

— Da, diabolică, repetă el și dădu din cap în semn de aprobare.

Vedeam că acest cuvânt avea pentru el o enormă semnificație. Era nucleul în jurul căruia în această clipă se concentrau toate gândurile și senzațiile lui. Întregul său univers se grupa în figuri geometrice în jurul cuvântului „diabolic”, în jurul ideii de diabolism în general și în jurul diabolismului lui Grace în particular.

— Dintre toți oamenii cei mai puțin diabolici pe care i-am cunoscut vreodată, protestai eu, Grace mi s-a părut întotdeauna superlativul.

— Tu n-o cunoști, ripostă el.

— Eu o cunosc de ani de zile.

— Dar n-o cunoști cu adevărat, stăruie Kingham și scăpă din nou printr-o invizibilă trapă din fața argumentelor mele. Tu nu i-ai inspirat niciodată vreo concupiscentă diabolică (mă gândii la Grace și nu mă putui stăpâni să nu zâmbesc, dar zâmbetul acesta păru că-l scoate pe Kingham din răbdări). Haide, rânjește, zise el. Închipuiește-ți că ești atotștiutor, dacă-ți face plăcere. Dar uite ce zic eu: femeia aceasta nu și-a pus niciodată cu adevărat ochii pe tine.

— Presupun că faci aluzie la seara trecută, când a încercat să se poarte stupid de cochetă, zisei eu.

— A fost diabolică, răspunse Kingham mai mult pentru sine și dădu din cap. De o concupiscentă diabolică.

— Dar te asigur, continuai eu, că toată atitudinea ei de seara trecută n-a fost decât prostie curată. Ea este o femeie copilăroasă, nu diabolică. Ea se mai consideră și astăzi ca și cum ar evolua în atmosfera lui Rodney Clegg, atâta tot și nimic altceva. Pe urmă, vrea să ne facă și pe noi să credem că ea l-a părăsit pe el. Acesta este motivul pentru care încearcă să-și găsească repede un nou amant — ca să-și salveze prestigiul. Cât despre diabolism, ce să-ți spun, ideea aceasta mi se pare absurdă. Ea nu este o femeie destul de bine definită, pentru a putea fi diabolică. Este exact ceea ce au făcut din ea împrejurările, propria ei imaginație și oamenii între care trăiește. Un copil și nimic altceva.

— Probabil îți închipui că o cunoști, adăugă Kingham cu încăpățănare, dar n-o cunoști deloc. Cum ai putea să o cunoști, când femeia aceasta nu a alergat după tine niciodată.

— Ce prostii vorbești, ripostai eu supărat.

— Ascultă ce-ți spun eu, este o femeie diabolică, stăruie el.

— Atunci ce te-a determinat să primești cu atâta entuziasm invitația la masă?

— Sunt anumite situații pe care nu le poți evita, răspunse el pe un ton misterios.

— Renunț să mai discut cu tine, declarai eu ridicând din umeri, căci simțeam că începe să mă scoată din fire. Cred că ar fi mult mai bine, adăugai eu, să te duci la diavolul tău și să intri cât mai repede alături de el în căldarea cu smoală.

— Este tocmai ceea ce am de gând să fac, răspunse el și, ca și când i-aș fi adus aminte de o întâlnire, se uită la ceas. Ei comedie, adăugă el cu totul pe alt ton, mi se pare că va trebui să iau o mașină, ca să pot ajunge la timp.

Kingham părea profund nemulțumit, căci nu-i plăcea să cheltuiască bani în mod inutil. Astăzi câștiga destul de bine, dar continua să fie cât se poate de prevăzător — aproape zgârcit — obicei dureros, rămas din timpul copilăriei pe care și-o petrecuse în mijlocul unor oameni din clasa mijlocie și din timpul sărăciei cumplite care caracterizase începuturile lui în publicistică. O invitase pe Grace să ia masa cu el la Soho, gest pentru care trebuise să facă un efort destul de mare. Acum trebuia să ia o mașină, ca să poată ajunge la timp și să-i plătească această masă. Gândul acestei cheltuieli îl făcea să sufere. Suferința aceasta pentru ea, suferința unei dureri meschine, pe care nu o putea mărturisi nimănui și nici nu-și închipuia că s-ar putea aștepta la compătimirea cuiva, nici cel puțin la a lui proprie, era ultimul argument pentru care-și închipuia că Grace este o femeie diabolică.

— Nu există scăpare, adăugă el încruntat, în timp ce-și punea pălăria pe cap și se pregătea de plecare. Pe obrazul lui se vedea întipărită o expresie de adevărată ferocitate. Nici un mijloc de scăpare, repetă el și, întorcându-mi spatele, plecă.

— Biata Grace, gândii eu, după ce închisei ușa în urma lui și mă întorsei în cabinetul meu. Ca și pentru Kingham, nici pentru ea nu exista nici un mijloc de scăpare. Pe Kingham îl cunoșteam, prin urmare toată simpatia mea era concentrată asupra lui Grace.

Am constatat ulterior că avusesem toată dreptatea în privința obiectului simpatiei mele. Căci dacă s-a întâmplat vreodată ca cineva să aibă și să merite simpatie, atunci acest cineva a fost biata Grace, în timpul lunilor aceleora chinuitoare din anul 1922. Se îndrăgosti de Kingham; se îndrăgosti — deși se dădea pentru a treia oară unui bărbat — pentru prima dată în viață se îndrăgosti dureros, disperat și nebunește. Plănuise o nouă ediție a aventurii pe care o avusese cu Rodney. Ceva care să nu fie decât o plăcută trecere de vreme, cu șampanie, sandvișuri și conversații ușor înduioșate, în timpul pauzelor, un impresionant schimb de scrisori în stil dix-huitieme siecle, serate și escapade vesele. Aceasta fusese de fapt aventura ei cu Rodney. Trebuie să recunosc că în dragostea de felul acesta el era un virtuos, un om încântător. Grace își închipuise că va continua exact în felul acesta și cu succesorul lui Rodney. Poate chiar ar fi reușit, dacă succesorul ar fi fost Levitski, sau Masterman, sau Gane. Dar succesorul era amicul meu Kingham. Alegerea pe care o făcu se dovedi fatală, dar cu toate acestea, cele mai grave consecințe ale ei ar fi putut să fie evitate, dacă nu se întâmpla să se îndrăgostească de el. Dacă nu l-ar fi iubit, ar fi putut să-l părăsească, imediat ce situația devenea insuportabilă pentru ea. Dar îl iubea și, iubindu-l, însemna că este cu totul la discreția lui.

Kingham declarase că nu este nici un mijloc de scăpare; ori dacă acesta era adevărul, atunci în cazul lui acesta se explică datorită impulsului perversității de a se supune din când în când emoțiilor puternice, necesității de a se umili și a vedea pe alții umilindu-se, de a suferi și a face pe alții să sufere. Ceea ce iubea Kingham era pasiunea însăși și nicidecum femeia care era cauza sau justificarea acestei pasiuni. Aceste orgii ocazionale de pasiune îi erau necesare, întocmai cum este necesar abuzul periodic de alcool pentru un dipsoman. După ce-și acorda un anumit timp de consimțire, necesitatea fizică era satisfăcută și se simțea capabil să se despartă de amanta la care nu ținuse decât ca la un mijloc care-i stimula emoțiile și nicidecum pentru ea însăși. Kingham își putea satisface dorința, căci ea nu era decât un apetit, care putea fi domolit, dacă-i dădeai frâu liber. Dar, dorința lui Grace era una dintre dorințele acelea nebunești care nu pot fi liniștite decât datorită unei minuni. Ea dorea, nici mai mult nici mai puțin, decât unirea desăvârșită cu o altă ființă, pe care să o cunoască pe de-a întregul și care să nu aibă față de ea nici un secret. Ori o astfel de dorință nu poate fi satisfăcută decât atunci când se întâlnesc două iubiri egale, două temperamente minate de aceeași dorință de a se încrede și a se da în întregime unul altuia. În cazul ei însă nu putea fi vorba despre o astfel de întâlnire.

Kingham avea obiceiul să spună cunoștințelor lui — mai curând sau mai târziu — ce părere are despre ele, un obicei care era întotdeauna neplăcut. Procedeu acesta îl numea „limpezirea atmosferei”. Dar în realitate procedeul lui nu limpezea niciodată nimic, dimpotrivă, contribuia la întunecarea și tulburarea ei, așa că provoca tunete din senin. Evident, Kingham nu ar fi fost de acord să admită așa ceva, dar de fapt intenția lui inițială era tocmai să provoace această furtună. Cerul senin îl plictisea și din cauza asta prefera furtuna. Dar, de fiecare dată când reușea să provoace o furtună, manifesta o sinceră mirare, văzând că oamenii sunt incapabili să suporte adevărul, oricât ar fi el de

întemeiat și de folositor pentru ei. Când vedea că vechii lui prieteni erau jigniți de felul brutal de a vorbi, fără nici un înconjur, el îi acuza tocmai din cauză că se considerau jigniți. Numai foarte puține din dragostele și prietenii lui Kingham au fost în stare să supraviețuiască efectelor sincerității lui. Aventura cu Grace face parte dintre aceste puține excepții pe care le-am putut constata.

Chiar de la început Kingham a găsit cu cale să „limpezească „atmosfera”. La prima lor întâlnire în casa mea, el a fost destul de nepoliticos. Ceva mai târziu a început să devină un fel de Timon atenianul. Voluptatea lui Grace, filosofia ei epicuriană despre viață, lipsa ei de considerație, „concupiscenta ei diabolică” erau punctele caracteristice despre care îi spusese indignat ce părere are și această părere și-o exprimă cu toată pasiunea concentrată de care era capabil. A doua zi după dejunul lor la Saho l-am întâlnit la Queen's Hall.

— l-am spus ce părere am despre ea, declară el.

— Și ce a zis de părerea pe care o ai despre ea? întrebai eu.

Kingham încruntă din sprâncene:

— Mi s-a părut mai mult mulțumită decât supărată, răspunse el. Iată forța diabolică a acestor femei. Se mândresc pur și simplu cu însușirile de care ar trebui să le fie rușine. Acest amănunt le face inaccesibile pentru orice faptă decentă. Inaccesibile și prin urmare absolut lipsite de omenie și de conștiință.

— Tu ești un sentimental incorigibil, declarai eu în bătaie de joc.

După ce-i spusese — de altfel pe un ton destul de blând — ce părere am despre el, Kingham se ridică pe picioarele dinapoi, întocmai ca un cal pe care l-ai înțepat cu pintenii. Sinceritatea altora îl durea tot atât de mult cât îi durea și pe alții sinceritatea lui, poate chiar mai mult. Cu singura diferență că lui îi făcea plăcere să fie jignit.

— Ce prostii! Începu el indignat.

Riposta aceasta dură cam tot atât cât pauza dintre punctele programului și fu acoperită numai de sunetele asurzitoare ale uverturii din *Maeștrii Cântăreți*. Care erau senzațiile lui în timpul cât așteptau încastrate în mijlocul acestei tăceri? Simțeam, o adevărată plăcere să mă pot gândi la acest amănunt. Variate, violente, stăruitoare și adâncindu-se tot mai mult în mijlocul unor complicații din care nu se mai puteau descurca — nu erau oare ele tocmai antiteza spirituală a acestei muzici pe care o ascultam noi acum?

După ce tumultul wagnerian se liniști, Kingham își continuă protestele.

— Mi s-a părut destul de mulțumită.

Aceasta fusese, după părerea lui Kingham, reacția lui Grace față de adevărurile pe care i le spusese. După ce mă mai gândii puțin, ajunsei la concluzia aproape sigură că constatarea făcută de el este justă. Deoarece Grace se vedea și astăzi pe sine evoluând în atmosfera rodneană — ca o femeie „modernă” și „dix-huitième siècle” (pare foarte ciudat cât de ușor pot fi schimbate între ele aceste două noțiuni) și ceea ce-și imagina Rodney că este „eternul feminin”. Evident, nu se putea decât să fie mulțumită, văzând că amicul meu Kingham o consideră drept ceea ce pretinde ea că este — și nu numai că o considera și o accepta ca fiind ceea ce-și închipuise ea însăși, dar îi mai adăuga și calificativul „diabolic” la cele pe care în modestia ei după cât putea să-și dea seama acum, — modestia aceasta fusese exagerată — și le atribuise singură. Acuzațiile lui Kingham le considerase drept complimente, și zâmbise cu neprefăcută plăcere când îi pomenise despre cruzimea ei de vampir, când îi reproșase concupiscenta ei diabolică, față de sufletul

chinuit de spaimă și trupul stăpânit de consimțire al victimelor ei. În societatea lui Rodney temperamentul era în aceeași măsură *de rigueur* ca trena și penele de struț la o recepție de la Curte. Grace se credea pe sine un temperament prodigios, dar avea nevoie ca această viziune despre ea însăși să-i fie confirmată de un martor ocular. Adevărurile crude pe care i le servise Kingham îi confirmaseră părerea corectă pe care și-o formulase. Cu cât Kingham devenea mai insultător, cu atât se simțea mai mulțumită și ținea la el mai mult. Vedea că el o lua în serios drept o femeie frivolă și că o apreciază așa cum merită. Aprecierea aceasta îi întărea încrederea în ea însăși și sub ploaia anatemei lui își putea juca rolul cu mai multă grație și cu artă mai desăvârșită.

Atitudinea lui Grace, care-i asculta cu impertinentă mulțumire cuvintele cu care el își închipuise că o va răni, îl scotea pe Kingham din minți. Se repezi deci la ea cu îndoită violență, cu cât devenea el mai violent, cu atât mai vaporos de senină devenea eterna, moderna ei feminitate dixhuitieme siecle.

În timpul acesta, pe nesimțite și aproape fără să-și dea seama, Grace se îndrăgosti de el.

L-am cunoscut pe Kingham în relațiile lui cu mulți bărbați și femei. Dar nici pentru unul n-a fost un individ cu desăvârșire indiferent. Fie că-l detestau — în viața mea n-am văzut un om care să aibă dușmani mai mulți și mai înrăiți decât el — fie că-l iubeau. (Aș mai putea adăuga că mulți dintre cei care l-au iubit au început mai târziu să-l urască). Când încerc să-mi analizez propriile mele sentimente față de el, ajung la concluzia că dintr-un anumit punct de vedere am fost și eu îndrăgostit de el. Căci altfel cum s-ar putea ca eu care-l cunoșteam atât de bine și știam cât de nesuferit este, și cum în general era de fapt, să-l pot totuși suporta, fără să țină seama de defectele lui? Și ce mă determina să uit întotdeauna certurile pe care le aveam împreună? De ce nu l-am dat dracului — într-o cât mă privea pe mine — căci mi se oferiseră destule ocazii? Sau, cel puțin, de ce n-am primit cu mulțumire înstrăinarea dintre noi, care a intervenit după discuția cea mai violentă pe care am avut-o împreună — discuția iscată din cauza bietului Herbert —, împăcându-mă cu gândul că această despărțire a noastră să se prelungească la infinit și să devină permanentă? Singura explicație este că exact ca toți ceilalți care nu-l condamnau, și eu nutream un fel de dragoste pentru Kingham. Pentru mine omul acesta era important, avea o profundă semnificație și-mi era necesar. În prezența lui simțeam că ființa mea începe să ia dimensiuni mai impunătoare. Simțeam, dacă-mi este permis să întrebuițez această expresie, un fel de flux în mine, în lungul canalelor sterpe și înecate de nisip ale ființei mele, simțeam cum începe, cu totul pe neașteptate, să gâlgâie viața binefăcătoare. Pentru mine Kingham avea efectul lunii care atrage apele fluxului și acesta și le revarsă în canalele de irigație ale deșertului.

Toți cei care ne sunt simpatici exercită mai mult sau mai puțin efectul lunii asupra noastră, atrăgând fluxurile vieții, pentru a fertiliza ceea ce într-un mediu antipatic fusese arid și deșert. Sunt însă anumiți indivizi care, datorită apropierei lor, pun în mișcare un flux mult mai puternic și pentru un număr mult mai mare de suflete decât ar fi în stare un bărbat sau o femeie de toate zilele. Kingham făcea parte dintre aceste ființe excepționale. Pentru cei cărora le era simpatic, el era o persoană mult mai simpatică decât oricare dintre cele mai plăcute cunoștințe ale lor. În jurul omului acestuia parcă ar fi pâlpâit o lumină de viață și de strălucire. Era în stare să te farmece, chiar atunci când îți spunea lucruri cu care nu erai de acord sau făcea fapte pe care nu le

aprobai. Până și dușmanii lui admiteau existența și puterea farmecului său excepțional. Catherina, care propriu-zis nu-i era dușmancă, dar care dezaproba profund felul lui de viață și de gândire, trebuia să admită că, de fiecare dată când voia și își da silința, reușea să-i amuțească, cel puțin pentru moment, toate prejudecățile și să o determine, ca atât timp cât este în fața ei să i se pară simpatic. La început Grace se apropiase de el fără nici un fel de prejudecată — cel mult cu prejudecata părerii moștenite de la Rodney că el este un sălbatic, dar în fond sălbaticii sunt mai curând atrăgători decât respingători. Ea era o femeie pe care o puteai sugestiona și se lăsa foarte ușor influențată de cei care aveau o personalitate mai puternică și mai definită decât a ei. Nu era deci de mirare că sucombuse în fața farmecului său, așa că de la prima vedere i se păru simpatic și pe urmă se îndrăgosti de el ca o nebună.

Totuși trebui să mai treacă puțin timp până când Grace putu să-și dea seama că s-a îndrăgostit de el. În primele zile ale intimității lor, ea era prea preocupată de rolul femeii moderne pe care-l juca, pentru a-și da seama că a căzut victimă unei emoții atât de puțin rodneyene. Dragostea, sentimentul în forma lui reală și lipsită de cumpăt, nu se armoniza cu rolul pe care avea de gând să-l joace. Îi trebuia o zguduitură neașteptată și bruscă, pentru a o face să uite în mod instantaneu că ea este „modernă” și „feminină”, în accepțiunea rodneyană a acestor cuvinte, și pentru ca să devină — ce anume? Eram gata să afirm: „ea însăși”. Dar se poate oare afirma că ai devenit „tu însuși”, când în realitate ai fost transfigurat sau dureros de desfigurat de dragoste? Cât timp cineva este îndrăgostit nu se poate să fie „el însuși” sau, dacă vrei să prezentați situația mai romantic, inversând-o, atunci nimeni nu poate fi cu adevărat „el însuși”, câtă vreme este îndrăgostit. Ceea ce este pe de-a întregul cam aceeași situație. Deosebirea dintre Grace îndrăgostită și Grace vindecată de această pasiune pare cu atât mai mare cu cât ea reprezintă deosebirea dintre „eternul feminin” în concepția rodneyană și o femeie — și între o femeie kinghamizată așa cum era ea astăzi. Căci chiar îndrăgostită fiind Grace continua să se vadă pe sine jucându-și rolul, după concepția amantului ei. Rodneyanismul ei dispăru, pentru ca să facă loc kinghamismului. Nu se mai vedea pe sine în rolul tinerei aristocrate moderne, ci ca pe o încarnație „pasională” primitivă (pasional, era calificativul favorit al lui Kingham) a idealului conceput de noul ei amant.

Intimitatea dintre ei dura de mai bine de o lună când Grace începu să-și dea seama de natura adevărată a sentimentelor ei. Atențiile lui Kingham față de ea continuau fără întrerupere. Acuzațiile lui de diabolism făcuseră loc apelurilor de a-i deveni amantă. Grace considera aceste acuzații drept complimente și la acestea îi răspundea la întâmplare, cu toate nebuniile ce-i treceau tocmai atunci prin minte. Răspunsurile ei fără nici o legătură, pe care i le da cu indiferență și pe care Rodney le-ar fi considerat drept expresia ultimă a spiritului modern, pentru Kingham era ultima expresie de diabolism.

— Seamănă cu Nerone, când cânta din liră, în timp ce Roma cădea pradă flăcărilor, îmi spunea el într-o zi.

Roma era el însuși — centru al universului — încins de flăcări. În timp ce îl alinta, Grace se uita la el cum arde și trăncănea prostii, până când el se prefăcea în scrum. Dar mai mult decât atât, ea nici nu dorea să-i stingă flăcările. Cu toată „concupiscenta diabolică” ce i-o atribuisese Kingham, în timpul primelor cinci sau șase săptămâni, ea refuză categoric să devină amanta lui. Reușise să-l captiveze pe Kingham, ori asta îi era suficient pentru a-i reda încrederea în ea însăși și a reface

acea fantastică imagine în care se vedea pe sine drept o sirenă modernă căreia nimic nu i se împotrivese și care în mod trecător fusese distrusă, datorită infidelității lui Rodney. Dacă i-ar fi căzut imediat în brațe, probabil ar fi făcut un gest care se armoniza cu imaginea ei *dix-huitième*, dar pudoarea ei înnăscută o împiedică să procedeze în mod consecvent.

Refuzul ei de a capitula imediat fu un nou motiv pentru Kingham de a o considera diabolică, în conformitate cu teoria lui, ea își impunea, această stăpânire de sine numai pentru a-l scoate din minți. Un gust pervers pentru cruzime se adăugă la lista acuzațiilor împotriva ei. Grace păru încântată de această blândă acuzație pe care i-o făcea.

Până acum atacurile lui Kingham împotriva ei i se păruseră mai mult distractive decât dureroase și mai mult complimente decât insulte. Se mai simțea încă apărată de armura ei de indiferență. Constatarea că este îndrăgostită de el îi smulse foarte curând această armură și spiritul ei rămas fără apărare deveni din ce în ce mai susceptibil față de asalturile pe care Kingham le da împotriva lui.

Momentul critic, evenimentul apocaliptic se desfășură chiar în apartamentul lui Kingham. Era în timpul unei după-amiezi grele de zăduf, de la începutul verii. Cerul era înnourat și la sosirea lui Grace furtuna se simțea apropiindu-se din depărtări. Îmbrăcase — după cum am aflat de la Catherina, căreia i-a povestit întâmplările din după-amiaza aceea — pentru prima dată o rochie complet nouă de la Paris. Rochia era de culoare cenușie, la gât în două tonuri, subtil armonizate și aproape discordante, de roșu care se repeta la mâneci și la clinii fustei. Mi se pare că creatorul rochiei era Poiret, și era foarte modernă și chiar extravagant de elegantă. Cu un cuvânt, era o rochie anume creată pentru amanta lui Rodney.

Grace, care în această rochie era perfect conștientă de ea însăși, simți ulterior destul de dureros incongruitatea situației ei. Asta cu atât mai mult cu cât, în clipa când intrase se simțea foarte mulțumită de rochia ei. Se gândea că este o rochie foarte reușită și că lumea care a văzut-o pe stradă ar fi peste putință să nu-și dea seama cât este de elegantă și de originală. Tocmai se întreba ce efect va face rochia ei asupra lui Kingham. Spera și credea că-i va plăcea.

În felul lui, Kingham era tot atât de bun cunoscător în materie de îmbrăcăminte ca și Rodney. Evident, nu avea ochiul sigur și aproape profesional al lui Rodney în ceea ce privește stilul, linia și eleganța unei toalete. Rodney era un mare croitor *manqué*. Creatorul îmbrăcăminteii la modă se putea distinge în fiecare tablou al lui, era un om care-și greșise cariera. Felul lui Kingham de a se uita la îmbrăcăminte era cu totul altul. El avea viziunea moralistului, nu a croitorului. Pentru el hainele erau simboluri, expresia vizibilă a stărilor sufletești. Astfel, eleganța impresio-nantă și ușor excentrică a lui Grace, lui i se păru simbolul expresiv al diabolismului ei. Rochia ei o consideră drept o eflorescență a spiritului. Toaletele ei făceau parte din ea însăși și ea era direct și complet responsabilă pentru ele. Nici prin minte nu i-ar fi trecut că această responsabilitate ar putea fi trecută în parte și asupra croitorilor, a cusătoreșelor și a prietenelor care-i dădeau sfaturi în materie de îmbrăcăminte. Dintr-o singură privire își dădu seama de felul în care era îmbrăcată.

— Ai îmbrăcat o rochie nouă, zise el pe un ton acuzator.

— Îți place? întrebă ea.

— Nu, răspunse Kingham.

— De ce?

— De ce? repetă el. De, probabil din cauză că este atât de expresivă

și pentru că-ți vine diabolic de bine.

— Eu îmi închipuiam că acesta va fi un motiv mai mult ca să-ți placă.

— Da, fără îndoială ar fi, răspunse Kingham, ar fi în cazul când eu te-aș putea privi cum aș privi un simplu spectacol, dacă m-aș uita la dumneata ca la ceva indiferent, dacă te-aș privi ca ceva ce trebuie văzut și nimic altceva, cum ar fi de pildă un tablou. Dar dumneata nu-mi ești indiferentă și acest amănunt dumneata îl știi și vrei să mă torturezi anume. Cum se poate să-mi ceri să-mi placă ceva ce te face să fii diabolic de ispititoare și astfel să-mi agraveze și mai mult supliciul?

Se uita la ea cu priviri pline de ferocitate. Grace nu putea să suporte aceste priviri, nici să înfrunte focul ochilor lui strălucitori, întunecați și expresivi, decât datorită unui efort. S-a apropiat de ea și i-a pus amândouă mâinile pe umeri.

— Astăzi, a declarat el, vei deveni amanta mea.

Grace a clătinat din cap și i-a răspuns cu un zâmbet capricios și etern feminin.

— Da, vei deveni, repetă el și mâinile i se încleștară și mai strâns pe umerii ei.

— Nu, nu voi deveni, răspunse Grace și începu să respire șuierător, căci mâinile lui începuseră să i se înfigă în carne.

— N-auzi ce-ți spun: vei deveni.

Se priveau unul pe altul de aproape, ca doi dușmani. Inima lui Grace bătea cu violență.

„— La un moment dat mi-am închipuit că mă va sugruma", îi spunea ea Catherinei. Dar s-a ținut bine și a ieșit învingătoare.

Kingham și-a retras mâinile de pe umerii ei și s-a depărtat de ea. A traversat camera până de cealaltă parte și, sprijinindu-se de canatul ferestrei, s-a uitat afară spre cerul cenușiu, fără să spună nimic.

Grace s-a așezat mulțumită și ușurată pe canapea. Cu o mișcare provocatoare și plină de seducție, care de altfel se pierdu fără folos, deoarece Kingham sta indiferent, întors cu spatele spre ea, își ridică picioarele pe canapea și le ascunse sub rochie. Își deschise poșeta și scoase tabachera din care luă o țigară și o aprinse — toate aceste gesturi le făcea cu indiferență calculată. Încerca să-și liniștească nervii, pentru a putea suporta un nou atac — își liniștea nervii și probabil se gândea să-l supere cu indiferența atitudinii pe care o luase, după ce se va întoarce din nou spre ea.

Se aștepta ca scena violențelor de adineauri să se repete, o dată cu invectivele obișnuite de până acum. Nu era însă pregătită să reziste noului fel de atac pe care de astă dată Kingham îl dezlănțui împotriva emoțiilor ei. Când, în sfârșit, Kingham se întoarse și se apropie de ea, — terminase mai bine de jumătate țigara, înainte de a întrerupe această lungă tăcere — îl văzu că plânge.

Kingham, după cum v-am spus, nu era deloc un comediant. Tot ce spunea că simte simțea cu adevărat și sunt sigur că sentimentele lui erau sincere. Dar era o fire prea ușor simțitoare și-i plăcea foarte mult să simtă. Într-o situație unde altul în locul lui ar fi căutat să se stăpânească, Kingham își dădea frâu liber emoțiilor sau și le dezlănțuia mult mai violent și mai îndelung. N-avea nevoie să facă apel nici la trucurile dervișilor, nici la dansuri, nici la țipete, nici la sunetul tobelor, pentru a putea trece la o astfel de situație. Acest proces se desfășura în interiorul lui, datorită unei concentrări intense a voinței asupra obiectului care reprezenta ura sau dragostea lui și din care pentru el rezulta suferință sau plăcere. Se gândea la dragostele sau supărările lui, căutând să le

atribuie o importanță mult mai mare decât aveau cu adevărat, se gândea evocându-și în minte viziuni corespunzătoare despre el însuși — de nepermis extaz, când suferea chinuit de dorință, de scene de jigniri, umilințe, revolte și ură, când era supărat pe cineva, despre viața lui mizerabilă, când încerca să se compătimească pe sine însuși — ca despre o ființă pe care nimeni n-o iubește și care trăiește în singurătate, uitată de toată lumea și chiar trăgând să moară...

O practică îndelungată îi dădea posibilitatea de a exterioriza aceste emoții, de a se menține neîntrerupt în continuă fierbere și pentru vreme îndelungată. În timpul scurt al celor câteva săptămâni cât îi făcuse curte, reuși să se sugestioneze că interesul lui față de Grace este cea mai violentă pasiune și că suferă îngrozitor din cauza refuzului ei — refuzul ei diabolic și sadic — de a deveni amanta lui. De această suferință el se bucura dureros și profund. Orgia își păstra toată savoarea și el nu simțea deloc că ar fi ajuns la saturație.

Lacrimile lui de, acum erau rezultatul unui sentiment neașteptat și copleșitor de compătimire față de sine însuși care urmă imediat după erupția lui de violențe. Își dădu seama că violențele lui sunt fără efect, ar fi fost absurd să-și închipuie că, brutalizând-o, bătând-o sau strângând-o de gât, va fi în stare s-o determine să-l accepte. Prin urmare făcu apel la deznădejde. El era un izolat, un dezmoștenit, nimeni nu se interesa de el, calitățile lui sufletești se iroseau în josnicie inutilă — prețioasele și mărețele lui calități sufletești — și pentru el nu era nici o scăpare, deoarece nebunia aceasta era mai tare decât el. Era pierdut, cu de-săvârșire pierdut.

Stând așa în cadrul ferestrei, se gândi adânc la nenorocirile lui, până când situația i se păru că a devenit insuportabilă. Ochii i se umplură de lacrimi. Se simțea ca un copil, ca un copil care nu mai poate rezista și se lăsa pradă deznădejdii și durerii lui.

De pe obrazul lui se șterse orice urmă de animație și chipul îi deveni ca masca unui mort, o mască a durerii. Cu barba lui roșcată și obrazul palid și delicat, semăna cu chipul chinuit al unui Christ mort sau în agonie, din zguduitorile tablouri ale școlii flamande.

Obrazul omului care se întoarse acum spre Grace Peddley era obrazul unui Christ mort. Acest obraz de Christ mort fusese abia adineauri obrazul unui Lucifer care ardea de viață și de patimă și fusese primejdios de amenințător și de frumos, dar se ferise din calea ei. Ochii care luciseră atât de vii erau acum aproape închiși și împrumutau obrazului o expresie asemănătoare orbirii, iar dintre pleoapele pe jumătate închise scăpau încet șiroaiele lacrimilor.

La început obrazul acesta chinuit de suferință o miră și o înspăimântă. Pe urmă spaima fu înlocuită imediat de milă pentru chipul acesta fără viață și totuși chinuit, în lungul căruia vedea scurgându-se lacrimile. Până acum nu i se întâmplase încă să vadă un bărbat plângând. Se simți cutremurată de milă și aducându-și aminte că situația aceasta a fost provocată de ea simți în același timp dorința irezistibilă de a se pocăi, de a se umili și de a-i da o compensație. În același timp simți o emoție mult mai puternică, o emoție care reprezenta mila și pocăința în același timp, și căreia aceste două sentimente își datorau strania lor intensitate. Aceasta era presimțirea că pentru ea, în toată lumea aceasta, singur Kingham este bărbatul care poate avea importanță. Emoția aceasta era iubirea.

Fără să zică nimic, Kingham traversă camera și se apropie de canapeaua pe care stă Grace, cu țigara fumegând între degete, pe jumătate întinsă și încremenită de mirare, ca o statuie a modernismului,

apoi, așezându-și capul pe genunchii ei, continuă să plângă cu sughițuri.

Vraja care o imobilizase pe Grace se destrămă. Se plecă spre el și începu să-l mângâie pe creștetul capului. Gestul acesta îi aduse aminte de țigara pe jumătate fumată, o aruncă în focul din cămin. Degetele începură să-i alunece în lungul cefei, pe gât, pe urechi și spre obraji care i se îngropaseră în poală.

— Iubitule, murmură ea, iubitul meu! Nu plânge. E îngrozitor să te văd plângând.

Pe urmă începu să plângă și ea. Rămaseră multă vreme în starea aceasta, Kingham îngenunchiat și cu obrazul sprijinit de genunchii ei, ea plecată asupra lui, cu o mână mângâindu-l pe creștet și plângând împreună.

Gândurile și simțămintele noastre sunt într-o strânsă interdependență. De fapt, ele nu sunt despărțite și atât de deosebite unele de altele decât prin felul de a ne exprima, dar nu și în realitate. Unii oameni sunt mult mai buni matematicieni atunci când sunt îndrăgostiți decât atunci când nu sunt. Dar, în orice caz, emoția dragostei condiționează funcțiunea intelectului. Cu atât mai puternic influențează celelalte emoții, cum ar fi mila, curajul, rușinea, teama de ridicol, emoții pe care le însuflețește sau le diminuează, după cum e cazul. S-ar putea admite, ca regulă generală, că senzația unei puternice emoții ne predispune în mod automat să simțim și alte emoții, oricât ar fi ele de nepotrivite cu emoția inițială. Astfel, bucuria ne poate predispune la milă și rușinea la revoltă. Revolta și părerile de rău ne pot predispune la plăcerile senzuale. Certurile violente se termină de multe ori cu actul dragostei și de multe ori se încing orgii în imediata apropiere a mormintelor proaspăt deschise — orgii care, pentru un spectator indiferent, ar putea să pară deplasate, dar care în realitate de cele mai multe ori trebuie atribuite mai curând lipsei cinice de sentiment decât existenței lui supraabundente. Mâhnirea crează o senzație de singurătate și trezește în sufletul celor care o simt dorința de a fi consolati. În același timp, punându-și toată personalitatea în comoție, sufletul celui care suferă este extrem de susceptibil față de influențele voluptății și extrem de nepregătit, în starea aceasta de dezorganizare, pentru a putea fi supus obișnuitei stăpâniri de sine, astfel că, dacă apare consolatorul așteptat, se întâmplă de multe ori (în cazul când condițiile sexuale și de vârstă sunt favorabile) ca simpatia să se transforme nu numai în dragoste simplă, ci chiar într-o dorință care se cere imediat satisfăcută. O astfel de transformare se întâmplă și de astă dată. Lacrimile făcură loc sărutărilor care deveniră din ce în ce mai puțin tragice, mângâierilor și îmbrățișărilor. După acestea urmară languroase și extatice tăceri, intermitente.

— Te iubesc, te iubesc, murmură Grace care rămase aproape înspăimântată de violența noilor ei emoții, de intensitatea noilor și sfâșietoarelor senzații, pe care le exprimau aceste vechi și atât de des întrebuițate cuvinte. — Te iubesc!

Iar Kingham o sărută și pentru moment se lăsă pradă fericirii, fără rezervă sau comentariu interior, fără nici o umbră a gândurilor ce încep să te neliniștească după ce faptul este consumat și care transformă prezentul în istorie — chiar în timpul cât el continuă să se desfășoare și care — criticând, apreciind, judecând și condamnând — îi răpește toată savoarea actualității. Se simțea fericită, fără nici un fel de rezervă.

Veni și clipa când trebuie să se despartă.

— Trebuie să plec, zise Grace, și oftă.

Dar Grace care plecă era cu totul altă femeie decât Grace cea care

venise cu două ceasuri în urmă. Era o Grace plină de sentimentul venerației și al adorației, o Grace umilită din cauza dragostei, o Grace pentru care dorința de a fi modernă, *grande dame*, dix-huitième siècle și intelectual la modă, încetase cu totul de a mai avea importanță. Aranjându-și părul în fața oglinzii, rămase mirată de incongruitatea și genul țipător și deplasat al rochiei cu care era îmbrăcată. Înțelegea că dragostea ei pentru Kingham este ceva vast și important, ceva cu adevărat sfânt, alături de dragostea aceasta, rochia ei cea nouă i se părea un costum de clown pe care l-ai îmbrăcat ca să intri într-o biserică. Ziua următoare îmbracă o rochie veche, pre-rodneyană, de muselină albă, cu picățele negre, care nu era nici țipătoare nici modernă și nici excentrică. Își îmbrăcase sufletul, propriu-zis, pentru a fi în armonie cu situația.

Dar Kingham — care în timpul ceasurilor ce se scurseseră de la întâlnirea lor, avusese destulă vreme ca să otrăvească plăcerea amintirilor din ajun, cu tot veninul gândurilor ulterioare, descoperise o semnificație subtilă și îngrozitoare pentru toate gesturile care în realitate erau inocente și simple — o primi ca și când nu și-ar fi schimbat nici rochia nici felul de a gândi ci ar fi fost tot femeia al cărei rol ea îl juca de săptămâni întregi.

— Ia te uită, zise el deschizându-i ușa de la intrare, constat că nu-ți ajunge ce a fost ieri.

Grace, care se aștepta să fie primită cu blânda și adorabila duioșie din ajun, rămase dureros impresionată de brutalitatea cuvintelor lui, de răceala și amărăciunea pe care o simțea în tonul cu care-i vorbea.

— Nu-mi ajunge, ce? întrebă ea și privirile ochilor ei care străluceau triumfători se tulburară de spaimă, zâmbetul cu care apăruse în fața lui se șterse, imediat ce intră în cameră. Se uită la el speriată. Ce nu-mi ajunge?

Kingham începu să râdă violent, jignitor și fără veselie și cu un gest al mâinii îi arătă canapeaua. Concupiscenta diabolică a lui Grace — acesta era principalul gând care-l preocupa, din clipa când o văzuse ultima dată.

În primul moment Grace nu fu în stare să înțeleagă ce vrea să spună. Acest aspect neașteptat al dragostei lor se deosebea atât de mult de ceea ce-și închipuise ea, încât nu putea câtuși de puțin bănuși că el ar fi astăzi fondul pe care se brodează gândurile lui Kingham. Apoi cu totul pe neașteptate începu să i se limpezească în minte semnificația cuvintelor lui. Sângele îi sări în obraji.

— Kingham! protestă ea. (Kingham era exact unul dintre oamenii aceia cărora toată lumea li se adresează cu numele de familie. Restul nu reprezintă decât două inițiale: J.G. Eu n-am știut niciodată ce fel de nume reprezintă. Cred că John George. Dar asta nu are nici o importanță. El a fost întotdeauna Kingham, pur și simplu). Kingham! Cum se poate să întrebuințezi astfel de cuvinte?

— Cum se poate? repetă el în bătaie de joc. Mă mir și eu cum de nu-mi pun o frunză de viță pe gură, cum fac de fapt toți oamenii cumsecade care nu vorbesc niciodată despre viciile lor. Poți face tot ce poțestești, dar nu vorbi niciodată despre ceea ce faci, asta se numește să fii om cumsecade și respectabil. Dar, doamne sfinte, continuă el cu aceeași violență, eu îmi închipuiam că dumneata ești mai presus de respectabilitate, întocmai cum ești mai presus de bine și de rău — sau mai prejos, după cum e cazul.

Grace, care venise convinsă că o va primi cu o sărutare și cu vorbe bune, se depărta încet de el și, după ce traversă camera, se așeză pe canapea și începu să plângă.

O clipă mai târziu Kingham se repezi la ea și, cuprinzând-o în brațe, începu să-i sărute urmele lacrimilor de pe obraz. Nu scoase nici o vorbă, dar sărutările lui deveneau din ce în ce mai pasionate. La început ea întoarse capul, dar pe urmă se lăsă în voia lui. Pentru un timp se simți fericită. Uită cuvintele grele pe care i le spusese sau chiar dacă își mai aducea aminte de ele, le considera drept cuvinte pe care le proferase în timpul unui vis chinuitor — din greșeală, mai bine zis, nu cu intenție și nici în mod serios.

Începuse să se simtă aproape complet liniștită, când Kingham sări în picioare, se desprinsese cu brutalitate din îmbrățișarea ei și începu să alerge de colo până colo prin cameră, trecându-și mâinile prin păr.

— Ce îngrozitoare situație, să știi că ai un viciu, începu el. Ceva pe care-l duci întotdeauna cu tine, dar despre care știi că nu ești tu însuși. Ceva care este mai tare decât tine, ceva la care ai vrea să te împotrivești, să-l înfrângi, dar nu ești în stare. Un viciu, un viciu! Părea vrăjit de cuvântul acesta, parcă ar fi devenit centrul universului său. E îngrozitor! Suntem stăpâniți de puterea demonilor, aceasta este meteahna noastră! Purtăm cu toții în noi demonii noștri, care sunt viciile de care suferim, și aceștia sunt mai tari decât noi. Ne îngenunchează și ne stăpânesc, e îngrozitor. Se cutremură de dezgust. E îngrozitor să te simți asasinat de propriile tale vicii. Demonul care te asasinează spiritual îți sufocă sufletul, strivindu-ți-l cu carnea catifelată și caldă a trupului. Demonul din mine te întrebuințează pe dumneata ca mijloc de asasinare, iar demonul din dumneata mă întrebuințează pe mine. Viciile noastre uneltesc împotriva noastră, aceasta este uneltire și prin ea se pune la cale un asasinat.

Când ajunse la aceste cuvinte, Grace se simțea atât de nenorocită, cum nu se simțise încă niciodată în viața ei de până acum. (Și totuși, dacă Rodney i-ar fi spus același lucru, dar cu totul altfel — cum ar fi de pildă făcându-i complimente în legătură cu temperamentul ei — poate acum două luni ar fi fost încântată de cuvintele lui).

— Bine, dar știi că eu te iubesc, *știi*, acestea fură cuvintele pe care se simți în stare să le spună. — Ce te determină să-mi spui astfel de vorbe, când știi?

Kingham începu să râdă.

— O, știu, răspunse el, știu chiar prea bine. Știu ce înțeleg femeile din categoria dumatăle sub cuvântul „iubire”.

— Bine, dar eu nu sunt o femeie ca... Grace ezită — „ca mine” ar fi fost o expresie lipsită de sens, deci continuă... ca acelea.

— Nu ești o femeie așa cum ești? întrebă Kingham în bătaie de joc.

— Nu sunt o femeie dintre acelea care-ți închipui dumneata, stăruie Grace, luată de vârtejul cuvintelor. Nu sunt o proastă, nu sunt frivolă și toate celelalte. Crede-mă. (Timpul lunilor petrecute cu Rodney i se părea ca un vis, dar cu toate acestea îl trăise aievea. Ori pe timpul acela era șampanie adevărată, sandvișuri și ceva mai mult decât simple conversații științifice...). În orice caz, astăzi nu sunt așa. Sunt cu totul altfel, nu ești în stare să înțelegi atâta lucru? Sunt complet alta. Din cauză că eu te iubesc, te iubesc, te iubesc!

Oricare altul în locul lui s-ar fi lăsat convins, cel puțin pentru moment, i-ar fi cerut iertare, ar fi sărutat-o și s-ar fi împăcat. Pentru Kingham însă un astfel de gest ar fi fost prea ușor și prea banal din punct de vedere emotiv. Rămase prin urmare impasibil.

— Știu, răspunse el și în timp ce vorbea întoarse privirea ca să nu vadă chipul ei impresionant și plin de suferință, să nu-i vadă ochii cenușii cu pupilele dilatate, care se ridicaseră spre el mirați și îngroziți,

privindu-l rugător și supuși. Tot așa și eu. Demonul tău mă iubește. Demonul meu te iubește.

— Nu se poate, protestă Grace cu glasul stins. De ce?...

— Te iubește cu violență și în mod irezistibil, continuă el cu glasul ridicat, aproape țipând. Spunând aceste cuvinte, se întoarse brusc și se repezi la ea, aproape furios. Înțelegi ce înseamnă așa ceva, continuă el strângând-o în brațe, în timp ce ea se zbătea fără putere, știi ce înseamnă să iubești, nu o persoană anume și nici trupul ei, ci numai o parte dintr-însul — din toată puterea ființei? Ți dai seama ce este când demonul viciului își concentrează toată dorința asupra unui singur punct și cu atâta inexorabilă intensitate încât începi să nu mai vezi altceva decât o parte din ceafă, un mușchi pectoral, un genunchi, o mână? De pildă, mâna aceasta. (Îi ridică mâna și o apropie de obraz). Dar nici mâna aceasta în întregime, continuă el. Numai mușchiul degetului mare, acest așternut de carne, despărțit de restul palmei prin linia vieții, nimic altceva decât acest așternut moale, elastic și rezistent.

Începu să-i sărute palma mâinii.

— Nu, te rog, lasă-mă! protestă Grace și încearcă să-și elibereze mâna.

Dar Kingham o ținea strâns și continuă să-i sărute proeminența mușchiului de la degetul mare, cu stăruință și mereu, fără să asculte vorbele ei. Din când în când apuca între dinți această rotunjime de carne și o mușca, la început ușor, pe urmă din ce în ce mai tare, până când durerea devenea aproape insuportabilă și Grace țipa de durere, ca pe urmă să înceapă să o sărute din nou, ușor și înduioșat, ca și când ar fi vrut să-i ceară iertare pentru durerea pe care i-a pricinuit-o și să i-o șteargă. Grace încetă să se mai zbată și-și lăsă mâna în voia lui, ca să facă ce vrea cu ea. Și încetul cu încetul acest gest nebunesc de dragoste demoniacă începu să trezească într-însa o senzație de voluptate specială, mai ales în porțiunea aceasta asupra căreia era concentrat. Toată facultatea ei de a simți plăcere părea că i se adunase în palma mâinii stângi. Până și durerea crescândă pe care i-o pricinuiau dinții lui, când începeau să se strângă, i se părea plăcută. Se lăsă deci în voia lui, dar în același timp începea să-și dea seama că această plăcere ascunde ceva rușinos și chiar îngrozitor. Ceea ce ar fi putut să fie frumos, plăcut și simplu, fusese transformat într-un act dureros, complicat, urât și obscur. Kingham se putea felicita că reușise să creeze o situație plină de posibilități emoționale, cât se poate de promițătoare.

Am stăruit asupra reconstituirii acestei scene, din cauză că este caracteristică și tipică în aventura lor. În străduința lui de a descoperi emoții stranie și dureroase, Kingham era de o ingenuitate perversă, nu scăpa niciodată ocazia pentru găsirea unui pretext cu ajutorul căruia să poată complica o problemă simplă și să desfigureze ceea ce era natural. Marea lui posibilitate era însuși diabolismul lui Grace. Orb cum numai Kingham era în stare să fie, față de tot ce-i dovedea contrariul afirmațiilor lui, continua să-l considere pe Grace drept un vampir frivol și un monstru de cruzime al viciului. Vampirismul și viciul ei erau tocmai calitățile care îl atrăgeau, dacă l-ar fi putut convinge că ea este în realitate o femeie simplă, inocentă și copilăroasă, că „diabolica ei concupiscentă” nu este de fapt altceva decât o nenorocită și abjectă adorație pentru el, ar fi încetat imediat să se mai intereseze de ea. Rugămintele însemnau pentru el tot atât de puțin ca și dovezile evidente. Dacă se întâmpla ca Grace să protesteze cu prea multă violență, Kingham aducea numaidecât vorba despre aventura ei cu Rodney. Ce altceva fusese aceasta decât viciu, cât se poate de simplu și fără

înconjur? Nu spusese ea însăși că pe omul acesta nu l-a iubit? Înfrântă și deznădăjduită Grace trebuia să recunoască imediat că pe atunci a fost stupidă și frivolă, o descreierată, dar acum această situație s-a terminat definitiv. Totul s-a schimbat și până și ea este astăzi altă femeie. Din cauză că-l iubea. La aceste afirmații ale ei Kingham îi răspundea cu o dizertație de înflăcărată elocvență asupra ororilor viciului, până când la urmă Grace începea să plângă.

Diabolismul ei era întotdeauna pretextul cronic și permanent pentru astfel de scene, dar Kingham era un spirit inventiv și găsea și alte motive. Constatând — căci era dotat cu un spirit acut de observație de câte ori prefera să nu facă pe orbul cu intenție — cu cine are de-a face, Kingham își dădu imediat seama de natura vagă și accidentală a ideilor, convingerilor, principiilor și părerilor ei. Înțelese, de pildă, că ceea ce credea ea despre muzică nu era altceva decât expresia desfigurată și fragmentară a părerilor mele, că părerile ei despre artă erau cele ale lui Rodney dar cu totul încurcate, că toate convingerile ei filozofice și literare nu sunt altceva decât ce ar fi un rac pe jumătate opărit — nisipuri călătoare — pe jumătate ale lui Rodney, pe jumătate chiar ale lui. Dându-și seama de aceste amănunte, își bătea joc de ipocrizia ei intelectuală și de snobismul ei. Găsea o mulțime de ocazii ca să o poată jigni și umili.

Altă dată o acuză de nesinceritate și prefăcătorie josnică, din cauză că nu-i mărturisea lui Peddley fățiș infidelitatea comisă față de el.

— Nu pot să-l fac să se simtă nenorocit, fără nici un motiv, protesta Grace.

Kingham începea să râdă în bătaie de joc.

— Mult te interesează pe dumneata fericirea cuiva, și mai ales a lui, spunea el. Adevărul este că vrei să profiți la maxim de pe urma ambelor situații — de pe urma respectabilității, dar în același timp și de pe urma viciului. Dar, în orice caz, fără să faci apel la sinceritate. Și acesta este un caz cu frunza de viță, greșit plasată, cum se întâmplă întotdeauna.

Urma apoi o scenă îngrozitoare, o serie întreagă de scene îngrozitoare, din cauză că Grace nu voia să aibă un copil cu el.

— Aceasta e singura noastră scuză, zbigera el, singurul amănunt care ar putea justifica purtarea noastră — dar dumneata nu vrei să auzi de el. Cred că asta este ceea ce se numește viciu, pentru plăcerea viciului? Doctrina estetică necontaminată, nu-i așa?

Altă dată era de o solitudine neobișnuită față de starea copiilor ei și-i reproșa că este o mamă rea și neglijentă.

— Știi foarte bine că aceste afirmații sunt adevărate, spunea ea Catherinei pe un ton plin de remușcări. E adevărat, eu nu mă ocup destul de ei.

O invită pe Catherine să se ducă împreună cu ea și cei doi copii mai mici la Grădina Zoologică, chiar a doua zi după-amiază. De deasupra capetelor micului Pat și Mittie, în timp ce treceau printre cuștile elefanților și maimuțelor, printre urși și papagali, Grace începu să-i povestească despre dragostea și nenorocirile ei. Din când în când Pat sau Mittie îi întrerupeau efuziunile cu câte o întrebare.

„— Mămică, de ce înoată peștii?" sau:

„— Tu cum faci broaștele țestoase?"

— Știi foarte bine că pentru mine ești o mare mângâiere, îi spunea ea Catherinei, când se despărțiră. Nu știu ce-aș face dacă nu te-aș avea pe dumneata.

Data viitoare când veni la noi, aduse Catherinei un mic dar, de astă dată nu un pufuleț de pudră, nici mănuși, nici panglici, ci un volum de

Dostoievski: *Amintiri din casa Morților*.

— Va trebui să-l citești, stăruie Grace. Trebuie să-l citești. E îngrozitor de adevărat.

Viața pe care o ducea Grace acum era o existență presărată aproape continuu de nenorociri.

Zic „aproape continuu”, căci erau și momente când Kingham părea sătul de emoții violente, de suferințe și dorința de a face pe alții să sufere, momente când era plin de duioșie și de farmec. Pentru aceste clipe rare și scurte Grace îi era extrem de recunoscătoare. Dragostea ei, pe care probabil o purtare constant brutală ar fi reușit la urma urmelor să o zdrobească și să o înlăture, înflorea din nou, datorită acestor clipe de bunătate ocazională, ca să devină adorație pasionată. De fiecare dată spera și era aproape convinsă că fericirea ei va fi permanentă. Înarmată cu un volum din Aforismele Selecționate ale lui Nietzsche sau cu un Leopardi portativ, cu reproduceri după *Desastres de la Guerra* de Goya, venea la Catherina să-i spună cât este de fericită, de încântător și adorabil de fericită. Aproape îi venea să creadă că de astă dată fericirea ei va dura pentru totdeauna. Aproape, dar niciodată nu era convinsă. De fiecare dată mai rămânea o îndoială, o teamă tainică și dureroasă, neexprimată. Și de fiecare dată îndoiala era justificată și teama se dovedea că este pe deplin întemeiată. După două sau trei zile de vacanță ce și le acorda după orgiile lui emoționale — două sau trei zile de liniște și bunătate — Kingham apărea în fața ei rânjind, cu chipul întunecat și cu privirile arzând de flacăra reproșurilor. Grace se uita la el și inima începea să-i bată neregulat și cu violență, spaima de ceea ce va urma o făcea aproape să leșine. Uneori izbucnea numaidecât. Altă dată — și astfel de cazuri erau mult mai grave — o ținea într-o chinuitoare așteptare, care putea dura ceasuri sau chiar zile întregi, și sta îmbufnat, adâncit într-o tăcere întunecată și refuzând să răspundă la întrebările doamnei Grace care stăruia să-i spună ce s-a întâmplat. Dacă se întâmpla ca în astfel de împrejurări să se apropie de el și să-l sărute sau să-l mângâie, o da cu violență la o parte.

Motivele pe care le invoca pentru justificarea acestor cazuri de furtună venită din senin erau foarte variate. Una dintre perioadele fericirii lor se termină cu reproșurile pe care i le făcea din cauză că fusese prea duioasă (prea diabolic de concupiscentă) în timpul actului lor de dragoste. Altă dată din cauză că ea declarase — cu două zile înainte de a se decide el să-i facă reproșuri — că-i plac eseurile critice ale lui Drayden (un specimen de zăpăceală și prefăcătorie fără pereche spunea el). Și asta numai din cauză că este la modă să admiri pe scriitorii aceștia clasici care sunt stupizi și plictisitori. Simplă ipocrizie, nimic altceva. Și așa mai departe). Altă dată se înfurie din cauză că ea ceruse să ia o mașină până la Hampton Court. Este adevărat că ea-i propusese să plătească singură șoferul. Totuși, când sosi momentul să plătească mașina, se simți obligat de simpla decență masculină să-și scoată portofelul. Trecu printr-o clipă chinuitoare, închipuindu-și că ea va accepta să-i plătească această cursă. Dar se răzbună pentru clipa aceasta de spaimă, acuzând-o de extravagante stupide și necumpătate.

— Oamenii care s-au născut în bogăție, spunea el, au ceva extraordinar de grosolan, ceva care dovedește că sunt groși de obraz. Auzi ce idee, să arunci două lire pentru un simplu capriciu prostesc, când sunt sute de mii de oameni care n-au de lucru și se zbat în sărăcie sau aproape mor de foame, cu ajutorul pe care-l primesc de la Stat.

Ce idee!

Grace — care îi propusese această excursie din cauză că Hampton

Court i se părea locul cel mai romantic posibil și pentru că i se părea adorabil să fie în doi și să stea alături ca îndrăgostiții pe cheiul Long Walter, în adâncitura ferestrelor, în fața oglinzilor vechi și cenușii sau a triumfătoarelor pânze de Mantegna — rămase consternată când văzu că realitatea se deosebește atâtde dureros de visurile pe care și le făcuse ea. În același timp pierdea o nouă ocazie de a putea fi fericită. Nu era de mirare că Grace arăta obosită și suferindă. Era mai palidă decât înainte de asta și mult mai slabă. Încadrați în cearcănele negre pe care i le pricinuia oboseala, ochii ei păreau mai mari și de un cenușiu mai palid. Obrazul ei mai era și acum un obraz de fetiță simpatică și urâtică — dar al unei fetițe îngrozitor de chinuite, copleșite de nenorocire și resemnare.

Văzând-o atât de resemnată în nenorocirea ei, Catherina începu să-și piardă răbdarea.

— Nimeni nu trebuie să se împace cu o astfel de resemnare, protestă ea. În orice caz, astăzi nu se mai poate admite așa ceva. Noi' am trecut de mult de epoca Răbdătoarei Griselda.

Dar nenorocirea era că Grace nu trecuse încă dincolo de această epocă. Iubea cu o supunere oarbă. Astfel, când Catherina stăruia și o imploră să rupă orice legături cu Kingham, ea se mulțumi să clatine din cap.

— Bine, dar nu vezi cât ești de nenorocită, zise Catherina.

— Nu mai e nevoie să-mi aduci aminte de asta, răspunse Grace și lacrimile începură să-i curgă în lungul obrazilor. Crezi că eu nu-mi dau seama de situația în care mă găsesc?

— Atunci de ce nu-l părăsești? Ce te mai leagă de el?

— Pentru că nu pot. Apoi, după ce plânse câteva minute, continuă pe un ton care din când în când se îneca în sughituri: Îmi face impresia că aş avea un demon în mine, care mă duce împotriva voinței mele. Un fel de demon întunecat. Începuse să vorbească în termenii lui Kingham până și despre ea însăși. Situația ei părea fără posibilitate de îndreptare.

În vara aceluia an, eu și Catherina am plecat în Italia, pe malul mării. La poala uriașului munte de calcar ce răsare pe neașteptate din apele Pontului, întocmai ca muntele Paradisului, și din câmpiile Mediteranei, făceam băi de mare, ne tăvăleam și ne bucuram de lumina dătătoare de viață. Aici, pe coastele acestui munte își avusese odinioară sediul încântătoarea Circe. Circeus Mons — Monte Circeo, magia numelui ei se păstrase, dăinuind prin epoca romană, până în zilele noastre. În golfurile de la picioarele muntelui se găsesc ruinele rămase din vilele imperiale și dacă faci o plimbare spre coastele din apus dai peste rămășițele unui port roman, în imediata apropiere a iazurilor de pește ale lui Lucullus, care par niște ochi larg deschiși în mijlocul câmpiei, îndreptați spre cer. În zori, înainte ca soarele să poată umple toate colțurile de pâcla umedă și tremurătoare și de razele lui orbitoare de lumină, în zori și tot așa și seara, când aerul se limpezește din nou și culorile și formele din depărtări devin vizibile, liniile unui munte apar departe, dincolo de golful albastru de la Terracina, o căciulă de munte pe care se vede o pană nemișcată de fum: Vezuviul. Într-o dimineață, înainte de a se lumina de ziuă, ne-am urcat pe vârful muntelui Circe și am văzut Vezuviul spre miazăzi, pe deasupra apelor palide ale mării și spre miazănoapte, dincolo de apele verzi ale smârcurilor, dincolo de munții întunecați de chiparoși ai Albarnilor, Sfântul Petru, uriașul dom simbolic al universului, strălucind în fundul cețurilor zării.

Am stat la Monte Circeo mai bine de două luni, tocmai de ajuns

pentru a ne înnegri ca niște indieni și pentru a uita sau cel puțin pentru a nu ne mai interesa de restul lumii. Nu citeam ziare și-i descurajasem pe toți cei ce se interesau de noi, nerăspunzându-le la scrisorile pe care aproape nici nu le mai citeam, cu un cuvânt, trăiam viață de sălbatici, în lumina soarelui, pe malul unei mări cu ape calde. Prietenii și cunoștințele noastre ar fi putut să moară, Anglia putea fi lovită de un război, de ciumă sau de foamete, toate cărțile, tablourile și muzica puteau fi distruse complet și fără nădejdea de a mai fi înlocuite — cred că aici, la Monte Circeo unde eram noi, nu ne-ar fi părut rău nici cât ne-ar fi părut după un muc de țigară.

Dar a sosit și timpul când în sfârșit trebui să ne întoarcem la Londra, ca să fac rost de ceva parale. Am îmbrăcat hainele de care trupurile noastre se dezobișnuiseră, ne-am strâns picioarele — care se bucuraseră un timp îndelungat de libertatea pe care le-o dădeau sandalele — în cătușele pantofilor, am luat omnibusul până la Terracina și ne-am urcat în tren.

— Ei, zic eu după ce am reușit să ne strecurăm în cele două locuri libere ale compartimentului pe care un grup de napolitani, de impozante proporții, îl făceau să pară foarte redus, ne întoarcem din nou spre civilizație.

Catherina oftă și se uită pe fereastră spre muntele vrăjitoarei care părea că-i face semne pe deasupra câmpiei.

— Cred că putem fi scuzați, zise ea, când comitem o mică greșeală, închipuindu-ne că ne întoarcem în infern.

A fost o călătorie îngrozitoare. Compartimentul era supraîncărcat cu napolitanii fabulos de grași, era cald, tunelurile urmau unul după altul și fumul locomotivei era neobișnuit de negru și asfixiant. Dar la nemulțumirile noastre fizice se mai adăuga și o neliniște morală. Câți bani vom mai găsi la bancă, după ce vom ajunge acasă? Ce facturi ne așteaptă pentru a fi achitate? Voi reuși oare să-mi sfârșesc cartea despre Mozart până la Crăciun, așa cum am făgăduit editorului? În ce stare o voi găsi pe sora mea bolnavă? Nu va trebui oare să mă duc și pe la dentist? Ce va trebui să facem, pentru a-i împăca pe cei care ne-au scris și nu le-am răspuns niciodată? Strâns între napolitanii din compartiment, îmi puneam pe rând aceste întrebări. Uitându-mă la Catherina, văzui după expresia obrazului ei că este preocupată de aceleași probleme. Eram amândoi exact ca Adam și Eva, după ce porțile raiului s-au închis în urma lor.

La Genova napolitanii coborâră din compartiment și locul lor îl luară alți călători, de proporții mai convenabile. Presiunea din compartiment părea că a mai cedat. Așa că am putut ocupa două locuri unul lângă altul. Conversația devenise din nou posibilă.

— M-am gândit tot drumul până acum ce s-o fi întâmplat în timpul absenței noastre cu biata Grace. Uite ce, mi se pare că ar fi *trebuit* să-i scriu. Și se uită la mine cu o privire în care văzui un amestec de vină conștientă cu un fel de reproș.

— La urma urmelor, răspunsei eu mai mult privirii pe care mi-o adresa decât cuvintelor ei, eu nu port nici o vină că tu ai fost prea leneșă ca să-i răspunzi. Nu-i așa?

— Dimpotrivă, răspunse Catherina, tu ești tot atât de vinovat ca și mine. Ar fi trebuit să-mi aduci aminte să-i scriu. Ar fi trebuit să stăruiești. În loc de asta, tu mi-ai dat un prost exemplu și mi-ai încurajat trândăvia.

— Cu femeile nu se poate discuta, am răspuns eu, ridicând din umeri.

— Pentru că femeile au aproape întotdeauna dreptate, ripostă

Catherina. Dar nu e vorba de asta. Chestiunea care interesează este biata Grace. Ce crezi că i s-a putut întâmpla? Și afurisitul acela de Kingham — ce o mai fi pus la cale? Ar fi fost mai bine să-i scriu.

E adevărat că în timpul cât am stat la Monte Circeo am vorbit adeseori despre Grace și despre Kingham. Dar acolo, sub soarele acela care anihila orice altă preocupare, în mijlocul mărețelor frumuseți — care pentru ochii unui om de la miazănoapte par aproape ireale — ale acestui peisaj mitologic, ni se păreau atât de depărtați și de lipsiți de importanță ca toate și toți care au avut vreun rol în viața anterioară. Grace suferea. Teoretic știam și noi, dar din punct de vedere practic, ca să întrebuițez această expresie, nu știam nimic — nici personal și nici nu ne puteam da seama de această suferință, datorită simpatiei. În lumina soarelui ar fi fost greu să ne gândim la altceva, afară de propria noastră mulțumire. Când expui la soare trupul unui om de la miazănoapte, sufletul dintr-însul parcă se evaporă. Clocotul vieții fizice care se operează într-însul elimină viața spirituală. Trupul trebuie să se obișnuiască cu viața și lumina, înainte ca sufletul să se poată condensa din nou, în vederea unei existențe active. Când la Monte Circeo începeam să vorbim despre Grace, noi eram o pereche de oameni ale căror trupuri expuse la soare păreau aproape lipsite de suflet. Hainele, ghetele și îngrozitorul supliciu pe care ni-l pricina drumul acesta cu trenul ne daseră sufletul înapoi. Începurăm să vorbim despre Grace cu o simpatie renăscută și făceam tot felul de deducții în legătură cu soarta ei.

— Mi se pare că dintr-un anumit punct de vedere noi am fi răspunzători pentru ea, declară Catherina. O, cât de mulțumită aș fi acum dacă i-aș fi scris. Dar de ce oare nu mi-a scris ea?

Îi oferii o posibilitate liniștitoare:

— Probabil în timpul acesta nici n-a mai fost în contact cu Kingham, zisei eu. O fi plecat în străinătate, împreună cu Peddley și copiii, cum face de obicei. La sosirea noastră acasă poate vom constata că totul s-a terminat.

— Cine știe, răspunse Catherina...

Ne fu dat să aflăm adevărul, sau cel puțin o parte din acest adevăr, mult mai curând decât ne-am fi gândit. Primul om pe care-l văzui pe peronul gării, când trenul se opri la Modena, fu John Peddley.

Se oprise pe platforma peronului, la vreo doisprezece metri depărtare și examina cu ochii, care-i alergau în toate părțile, chipurile călătorilor care coborau din tren. Privirile lui erau pătrunzătoare, repezi și sigure. Putea ține locul unui polițist postat aici la frontieră, pentru a împiedica evadarea unui criminal. Presimțeau că nici un pungaș, nici un escroc cu înfățișare de gentilom, oricât de șiret ar fi fost, n-ar fi putut nădăjdui să scape neobservat de ochii acestui vânător căruia nu-i putea scăpa nimic. Gândul acesta și convingerea că orice încercare ar fi inutilă îmi domoli imediat primul îndemn de a o rupe la fugă — cu intenția de a ieși din gară, de a pleca oriunde — de a mă ascunde în vagonul de bagaje, în cabina de toaletă sau sub vreo canapea. Ar fi fost inutil, deoarece cauza mea era în orice caz pierdută. Nu exista nici o scăpare. Mai curând sau mai târziu, indiferent de ceea ce voi face acum imediat, tot va trebui să mă prezint la oficiul vamal, iar aici va pune mâna pe mine în mod inexorabil. Mersul trenului indica o oprire de două ceasuri și jumătate.

— Va trebui să trecem și prin asta, suflai eu Catherinei, în timp ce îi ajutam să coboare scara vagonului.

Se uită în partea unde mă uitam eu și dădu cu ochii de primejdia ce ne amenința.

— Doamne, fie-ți milă de noi, oftă ea pe un ton de pietate cu totul neobișnuită. Pe urmă adăugă: probabil asta înseamnă că e și Grace cu el. Mă duc să-l întreb.

— Mai bine vezi-ți de treabă, intervenii eu, cu gândul că poate totuși vom reuși să ne strecurăm pe lângă el, fără să ne bage de seamă. Te rog, mai bine renunță.

În clipa aceasta însă Peddley se întoarse spre noi și ne văzu imediat. Obrazul lui larg și ars de soare se luminează de plăcere, se repezi într-un suflet spre noi.

Cele două ceasuri și jumătate, petrecute la Modena în tovărășia lui John Peddley, îmi confirmă un fapt foarte ciudat, despre care până acuma n-avusesem cunoștință decât în mod vag și neprecis: anume că omul se poate interesa profund și cu toată simpatia de sentimentele persoanelor ale căror gânduri și păreri — cu un cuvânt toate produsele lor intelectuale — ne sunt absolut indiferente sau chiar ne plictisesc și ni se par respingătoare. Citim autobiografia lui Alfieri și amintirile lui Benjamin Robert Haydon și le citim chiar cu interes plin de pasiune. Dar tragediile prin care a trecut Alfieri și descrierile istorice pe care ni le face Haydon, toate problemele care pentru oamenii aceștia erau un fel de justificare a pretenției lor de a atrage atenția lumii, au încetat să existe în realitate, din punctul nostru de vedere. Din punct de vedere intelectual și artistic acești oameni sunt mai mult decât morți pe jumătate. Din punct de vedere emotiv însă ei continuă să trăiască.

Mutandis mutandis, era aceeași situație și cu John Peddley. Până acum eu nu-l cunoscusem decât în calitate de povestitor al unor fapte și exponent al diverselor teorii — cu un cuvânt îl cunoscusem ca intelect și ca unul dintre cei mai puțin interesanți indivizi care au existat vreodată. Nu l-am cunoscut decât în rolul, așa zicând, de conferențiar public și neostenit în salonul de fumat al cluburilor și la mesele de restaurant. Niciodată n-am avut ocazia să arunc o privire cât de fugară asupra vieții lui intime. Nu era ceva de mirare, căci după cum v-am spus mai înainte, de obicei și atunci când situația se desfășura în mod normal, Peddley n-avea o viață mai intimă care să fie cu ceva mai complicată decât viața lui fizică. Sentimentele lui față de majoritatea semenilor săi erau simple emoții de vânător: plăcerea pe care i-o pricinau clipa când putea pune mâna pe câte o victimă, căreia să-i poată vorbi până când o va da gata, regretul și o ușoară nemulțumire, când se întâmpla ca această victimă să găsească un mijloc de a se salva. Față de soția lui simțea aceleași dorințe ca orice om robust și sănătos, în floarea vârstei, dublată de o afecțiune reală, dar lipsită aproape complet de imaginație și care nu era altceva decât rezultatul obișnuinței. Era un fel de afecțiune care lua prea ușor atât importanța ei însăși, cât și obiectul asupra căruia se concentra, în cazul de față Grace, și pe care-l considera drept ceva sigur și de la sine înțeles. În felul său, Peddley își iubea soția și nici prin minte nu i-ar fi trecut să se îndoiască de sentimentele ei față de el, i se părea ceva firesc și inevitabil, cum ar fi de pildă să aibă copii și să-i iubească, să aibă un cămin și slugi, și seara să se întoarcă de la birou acasă, unde-l așteaptă cu masa întinsă. Ceva atât de inevitabil încât aproape nu mai era nevoie să vorbească sau să se gândească la așa ceva, firesc, ca ceva de la sine înțeles pentru toată lumea, cum ar fi de pildă să ai un cont creditor la bancă.

Îmi închipuiam că ar fi peste putință ca Peddley să aibă și o viață intimă, dar m-am înșelat. Nu prevăzusem eventualitatea unei lovituri destul de violente, care să-l trezească din starea de indiferență și să-l determine să-și pună anumite întrebări, o zguduitură destul de puternică

pentru a dăruia confortabilul edificiu al vieții lui cotidiene pe care o considera drept ceva evident și de la sine înțeles. Zguduitura aceasta se vede că o primise acum. Acest Peddley, care se apropia acum grăbit de noi, era unul nou și cu totul necunoscut.

— Sunt atât de mulțumit, extrem de mulțumit că vă pot vedea, zise el în timp ce se apropia de noi. Extraordinar de mulțumit, vă rog să mă credeți.

Niciodată nu-mi strânsese mâna cu atâta efuziune, cum făcu de astă dată. Tot așa nici Catherina, după cât puteam constata din strâmbătura pe care o făcu, în clipa când își simți degetele strivite de cordialitatea lui excesivă.

— Dumneata ești exact omul pe care țineam foarte mult să-l întâlnesc, continuă el întorcându-se spre mine. Se opri și luă în mână două dintre geamantanele noastre. Haideți să dăm fuga până la vamă, adăugă el. Pe urmă, după ce vom termina cu formalitățile acestea plicticoase, vom sta puțin de vorbă.

Ne luarăm după el. Întorcându-mă spre Catherina, făcui o strâmbătură. Perspectiva de a sta „puțin de vorbă” mă îngrozea. Catherina îmi răspunse cu o privire plină de înțelegere și grăbi pasul, ca să-l poată ajunge pe Peddley care înainta cu toată energia.

— Grace este cu dumneata? întrebă ea.

Peddley se opri, în fiecare din mâini cu câte un geamantan:

— De, răspunse el încet și cu sfială, ca și când ar fi putut să aibă îndoieli metafizice în legătură cu răspunsul precis pe care trebuia să-l dea la această întrebare, de... ca să-ți spun adevărul, în realitate nu este cu mine.

Îți făcea impresia că el discută despre problema prezenței reale.

Ca și când n-ar fi fost dispus să mai discute această chestiune, se întoarse și-și continuă drumul spre oficiul vămii, lăsând fără răspuns întrebarea a doua a Catherinei:

— O vom găsi la Londra, la întoarcerea noastră?

Când începurăm „să stăm de vorbă”, văzui că este cu totul altceva decât ceea ce crezusem eu la început.

— Crezi că soția dumitale s-ar supăra, îmi șopti Peddley, după ce terminarăm cu formalitățile vamale și ne îndreptarăm spre restaurantul gării, dacă am sta puțin de vorbă între patru ochi?

Îl asigurai că nu s-ar supăra deloc și suflai o vorbă Catherinei care-mi răspunse cu o privire rapidă și semnificativă, apoi se uită la amândoi și începu să râdă:

— Hai plecați și vorbiți despre prostiile ce vă interesează, zise ea. În timpul acesta eu voi începe să mănânc.

Am ieșit împreună pe peron. Începuse o ploaie torențială, cum se întâmplă numai la munte. Ploaia bătea cu putere în acoperișul de sticlă al gării, umplând cuprinsul de un murmur întărit și continuu, ne plimbam ca prin mijlocul unei tobe uriașe, pe burduful căreia ciocăneau degete nenumărate. La fiecare capăt al peronului acoperit al gării, siluetele munților se vedeau tulburi, prin perdelele albe ale ploii purtate de vânt.

Ne plimbarăm câteva minute în sus și în jos, fără să ne spunem nimic. Nu se întâmplase niciodată până acum ca în prezența mea Peddley să tacă atât de îndelung. Bănuind stânjeneala care-l determina să păstreze această tăcere nefirească, începu să-mi pară rău de el. La urmă, după ce ne plimbarăm de câteva ori în susul și în josul peronului, făcu un efort și după ce-și dresе glasul începu să vorbească sfios și stăpânit, pe un ton care nu mai semăna deloc cu glasul sonor și sigur de

sine, ca glasul de trombon cu care altă dată îmi vorbise despre sistemul bancar din Elveția.

— Ceea ce vreau eu să-ți spun, începu el, este în legătură cu Grace.

În timp ce vorbea, se întoarse spre mine și văzui că chipul îi este contractat de o neînțeleasă tristețe. Masca lui de banală frumusețe părea straniu de întunecată și brăzdată de cute. De sub sprâncenele repezite în sus, ochii lui mă priveau întrebători, deznădăjduiți și triști.

Dădui din cap, fără să zic nimic, deoarece mi se părea că acesta este mijlocul cel mai indicat pentru a-l determina să continue.

— Realitatea este, adăugă el întorcând privirea și uitându-se în pământ, realitatea este...

Dar trebui să treacă un timp, destul de lung, până să se poată decide să-mi spună care anume este realitatea.

De vreme ce eu cunoșteam această realitate, poate aș fi început să râd cu hohote, dacă instinctul meu de satiră n-ar fi fost înlocuit în această clipă de un sentiment de milă, când îl auzii că conchide cu patetica și eufemistica declarație:

— Realitatea este că Grace... de, mi se pare că nu mă mai iubește. Nu mă mai iubește, așa cum m-a iubit înainte de asta. În orice caz, eu sunt sigur că nu mă mai iubește.

— Cum se poate să fii sigur? am întrebat eu după o scurtă pauză, închipuindu-mi că el n-a putut afla despre aventura ei decât prin vorbele nelămurite care circulau, așa că aș fi avut posibilitatea să le dezminț.

— Mi-a spus chiar ea, răspunse el și nădejdea mea de dezmințire se risipi ca un fum.

— Ooo!

Va să zică Kingham a reușit să obțină ceea ce a urmărit, gândii eu. O plictisise până când o determinase să-i spună lui Peddley acest adevăr inutil, numai pentru a face situația și mai dificilă și mai dureroasă decât era înainte de această mărturisire.

— De un timp încoace, continuă Peddley după o pauză, am băgat de seamă că ea s-a schimbat.

Până și Peddley reușise să devină prevăzător, după ce faptul era consumat. De altfel semnele că dragostea ei se stinsese erau destul de evidente și de categorice. Probabil Peddley nu dispunea de o simpatie imaginativă, dar în orice caz avea dorințe și-și dădea seama dacă acestea erau satisfăcute sau nu. Făcu aluzie la câteva amănunte explicative.

— Dar nu mi-am închipuit niciodată, conchise el, cum era să-mi închipui, că schimbarea aceasta s-ar putea datora apariției unui alt bărbat. Cum ar fi posibil? repetă el pe un ton de inocentă deznădejde. Se vedea destul de limpede că pentru un om ca el ar fi fost peste putință să-și închipuie așa ceva.

— Sigur că da, răspunsei eu, confirmând foarte liniștit nu știu ce întrebare a lui care aștepta să fie confirmată: Sigur că da.

— Ei bine, într-o bună zi, continuă el, tocmai după ce ne înțeleseserăm să venim aici în munți, cum făceam de obicei, a început cu totul pe neașteptate să-mi spună ce are pe suflet — așa din senin, înțelegi, fără să mă prevină. A fost îngrozitor! Crede-mă, îngrozitor!

Urmă o nouă pauză.

— Pe individul acela cu numele Kingham, continuă el întrerupând tăcerea, cred că-l cunoști, căci este un prieten de-al dumitale?

Dădui din cap.

— Un om foarte capabil, despre asta nu mai încape vorbă, adăugă Peddley, încercând să rămână imparțial și să dea diavolului ce este al lui.

Dar trebuie să-ți spun că de fiecare dată când m-am întâlnit cu el mi s-a părut antipatic. (Îmi închipuiam cum s-a desfășurat scena: Peddley începând disertația lui despre asigurările sociale sau probabil, aducându-și aminte că stă de vorbă cu un literat, începuse să vorbească despre pianole, despre arta modernă sau despre teoria lui Einstein, iar Kingham la rândul lui, refuzând categoric și probabil cu brutalitate să-l lase să-i împuieze capul). Cam prea excentric, după părerea mea.

— Sigur, un om sucit, aprobai eu. Uneori probabil și cam nebun.

— Ei bine, dragul meu, zise Peddley și dădu din cap, acesta este Kingham.

Nu zisei nimica. Probabil ar fi trebuit să fac pe miratul, cum se spune în lumea cinematografică, să-mi exprim mirarea, oroarea, indignarea — dar mai presus de orice, mirarea. Dar eu nu sunt bun actor. Nu făcui nici o strâmbătură și nici nu, proferai țipete de indignare. Ne plimbam în tăcere pe peron. Ploaia ciocănea pe acoperișul de deasupra noastră iar în fund, la ambele capete ale platformei, fantomele aproape invizibile ale munților se ridicau întunecate, dincolo de perdelele albe. Ne plimbam din Italia spre Franța și înapoi, din Franța spre Italia.

— Cine și-ar fi închipuit așa ceva? întrebă Peddley într-un târziu.

— Oricine, ar fi fost cazul să răspund eu. Orice om care dispune de puțină imaginație și care o cunoaște pe Grace, dar mai ales pe dumneata. Dar mi-am pus strajă gurii. Căci deși este un spectacol extrem de caraghios să vezi pe cineva a cărui mândrie și încredere în sine începe să se dezumfle ca o bășică, pare totuși o dovadă de foarte puțină înțelegere și de lipsă de imaginație să te mulțumești pur și simplu să râzi în fața unei astfel de situații. Căci evaporarea mândriei provoacă o durere care poate fi tot atât de acută ca și suferința provocată de tragedii mult mai nobile. La suprafață, vanitatea jignită și suficiența destrămată pot fi un spectacol ridicol, dar cei care-i simt durerea, cei care o consideră din punct de vedere subiectiv nu sunt deloc ridicoli. Sentimentele și părerile unui actor, chiar în dramele cu cel mai coborât nivel moral, merită tot atâta considerație ca și cele ale spectatorilor. Mirarea lui Peddley că soția lui a preferat un alt bărbat în locul lui era — din punctul meu de vedere — un spectacol cât se poate de caraghios. Dar umilitoarea constatare pe care o făcuse îl durea cu adevărat, mirarea era amestecată cu durere adevărată. Bătându-mi joc de el, pur și simplu, ar fi însemnat să procedez — în beneficiul spectatorului — la neadmiterea drepturilor actorului. Dar, în afară de asta, durerea pe care o simțea Peddley nu era numai rezultatul unei mândrii jignite, în farsa aceasta grosolană și caraghioasă, se împleteau și emoții mult superioare. Cuvintele pe care le pronunță imediat după aceea îmi luară orice posibilitate de a-mi bate joc de el.

— Ce să fac acum? continuă Peddley după o nouă pauză și se uită la mine cu ochii rătăciți și plini de deznădejde: Ce am de făcut acum?

— De, începui eu foarte prudent, căci nu știam ce aș putea să-i răspund, totul depinde de felul în care privești chestiunea și mai ales de ceea ce crezi despre Grace.

— Ceea ce cred eu despre ea? repetă el. De, și păru că ezită puțin, eu firește că țin la ea. Țin foarte mult. Făcu o pauză, pe urmă dărâmând dintr-un gest toate barierele pe care le ridicaseră în jurul acestui subiect anii tăcerilor pline de suficiență, anii de îngâmfare în timpul cărora luase drept ceva de la sine înțeles tot ce văzuse în jurul lui, continuă: Eu o iubesc!

Formularea acestui cuvânt decisiv păru că-i mai ușurează situația. Îți făcea impresia că un obstacol a fost înlăturat: confidențele începură

să curgă mai ușor și mai bogate.

— Uite ce, continuă el, nu cred că am fost în stare până acum să-mi dau seama cât de mult o iubesc. Tocmai acest amănunt face ca situația să mi se pară atât de îngrozitoare — gândul că ar fi trebuit să o iubesc mai mult sau în orice caz să o iubesc mai conștient, atunci când am avut ocazia și când mă iubea și ea pe mine, gândul că dacă aș fi iubit-o astăzi probabil nu aș fi în gara aceasta eu singur, fără ea. Întoarce privirea și nu mai zise nimic, până când făcurăm jumătate de distanță în lungul peronului. — Mă gândesc tot timpul la ea, continuă el. Mă gândesc cât de fericiți am fost împreună și mă întreb mereu dacă vom mai avea oare ocazia să ne simțim din nou fericiți sau poate acum totul s-a terminat. Urmă o nouă pauză. Pe urmă, adăugă el, mă gândesc la ea că a rămas în Anglia și că se simte fericită alături de bărbatul acela, probabil chiar mai fericită decât a fost vreodată alături de mine, căci probabil pe mine nu m-a iubit niciodată — în orice caz nu m-a iubit ca pe el. Începu să clatine din cap. O, mi se pare îngrozitor, cred că-ți închipui cât este de îngrozitor. Încerc din toate puterile să alung aceste gânduri, dar nu sunt în stare. Rătăcesc prin munți, până când mă simt rupt de oboseală, caut să mă distrez, stând de vorbă cu oamenii care trec prin gara aceasta cu trenurile. Dar nu folosește la nimic. Mi-e peste putință să scap de gândurile care mă preocupă.

Aș fi putut, evident, să-i spun că Grace se simte infinit mai puțin fericită alături de Kingham decât s-a simțit vreodată alături de el, dar mă îndoiam că o astfel de consolare ar putea să aibă efect asupra lui.

— Probabil situația nu este atât de gravă, răspunsei eu cu sfială. Probabil relațiile lor nu vor dura. Într-o bună zi își va reveni în simțiri.

— Evident, aceasta este și nădejdea mea, răspunse Peddley și oftă. La început, când mi-a spus că nu va veni cu mine în străinătate și că rămâne în Anglia, împreună cu omul acela, m-am înfuriat. I-am spus că, întru cât mă privește pe mine, poate să se ducă și dracului, căci nu mă interesează. I-am spus că nu va mai primi știri de la mine decât prin intermediul avocatului meu. Dar la ce pot să folosească toate acestea? Eu nu vreau deloc să se ducă dracului, vreau să rămână cu mine. Acum nu mai sunt supărat, ci deznădăjduit. Mi-am călcat peste mândria de altădată. La ce-ți poate folosi mândria și perseverarea în hotărârile luate la început, când acestea te fac să te simți nenorocit? I-am scris și i-am spus că doresc să se întoarcă la mine și că voi fi mulțumit și recunoscător dacă se va întoarce.

— Și ce ți-a răspuns? Întrebai eu.

— Nimic, declară Peddley.

Îmi închipui cam ce putea fi scrisoarea lui Peddley, o scrisoare plină de frazele răsuflăte care se întrebuintează cu atâta regularitate în fața tribunalelor de divorț sau în fața judecătorilor care fac cercetările, când se întâmplă ca cineva să se arunce sub roțile trenului, în cazuri de dragoste neîmpărtășită. Cuvinte banale, reci și fără semnificație, care nu exprimă nimic. Fără îndoială, avocații au dictat de multe ori astfel de scrisori clientelei dornice de a obține reintegrarea în drepturile conjugale, rezumate succint și convenabil, negru pe alb, pentru a le supune judecătorului care la rândul lui le va atribui valoarea de drept. Vechi și răsuflăte fraze cărora numai simpatia cititorului le mai poate infuza o viață limitată — toate aceste fraze trebuise de astă dată să le formuleze nu în calitate de avocat ci în propriul lui interes.

Bănuiam că Grace a arătat această scrisoare și lui Kingham și parcă auzeam comentariile pline de ferocitate pe care le-a făcut el. O analiză judicioasă a stilului poate reduce la banal și absurd aproape orice

scrisoare de dragoste. Kingham probabil făcuse această analiză cu toată cruzimea și cu o plăcere infernală. Probabil, cu ironiile, reușise s-o facă pe Grace să se abată de la primul ei impuls, așa că nu răspunsese la scrisoarea soțului ei. Dar nu mă îndoiam deloc că la suprafața conștiinței ei mai persista încă sentimentul de milă față de John Peddley și remușcarea pentru ceea ce făcuse. În același timp eram convins că Kingham găsisese mijlocul pentru a încuraja la început aceste sentimente, ca pe urmă să o poată lua în bătaie de joc. Situația complica în mod agreabil relațiile dintre ei și contribuia ca pentru Grace dragostea față de el să fie mai dureroasă decât oricând.

Peddley întrerupse tăcerea subliniată de țârâitul ploii și în același timp și gândurile mele, spunând:

— Dacă situația este serioasă și ea va continua să nu răspundă la scrisorile mele, ce se va întâmpla atunci?

— Ar fi peste putință să continue în felul acesta, declarai eu, cu convingerea care izvora din faptul că eu cunoșteam caracterul lui Kingham. Mai curând sau mai târziu ar fi peste putință ca omul acesta să nu facă ceva ce nu poate să-i fie trecut cu vederea, chiar de cea mai docilă amantă imaginabilă. Poți fi sigur că nu va continua.

— Bine ar fi să fie așa, răspuse Peddley cu îndoială: el nu-l cunoștea pe Kingham ci numai pe Grace — dar nici pe ea nu o cunoștea îndeajuns. Mi-e peste putință să-mi dau seama ce are de gând să facă. Totul mi s-a părut atât de neașteptat din partea lui Grace. Nu mi-aș fi închipuit niciodată... I se întâmpla pentru prima dată să-și dea seama că n-o cunoaște deloc pe femeia cu care s-a căsătorit. Conștiința acestei ignorante era unul dintre elementele deznădejzii lui. — Dar dacă se va întâmpla să fie serios, continuă el după un timp de tăcere, stăruind cu încăpățănare asupra celei mai grave dintre posibilități, ce voi face eu în cazul acesta? O voi lăsa să plece așa, fără nici un fel de luptă? Să-i redau libertatea, pentru ca să se poată bucura în mod permanent și respectabil de fericirea pe care i-o poate da tovărășia cu bărbatul acesta? (Evocându-mi în minte viziunea unui Kingham ducând viață casnică, îmi veni să râd). Cred că pentru ea acesta ar fi gestul cel mai frumos la care s-ar aștepta. Dar de ce să fac un gest urât față de mine însumi?

În mijlocul ciocănelii picăturilor de ploaie și în prezența fantomatică a munților oblojiți de neguri, continuă această conversație fără folos. La urmă de tot îl sfătui să nu întreprindă deocamdată nimic. Să aștepte până ce va vedea ce-i vor aduce zilele, săptămânile sau lunile viitoare. Aceasta era singura tactică sănătoasă.

Când intrară din nou în restaurantul gării Peddley era mult mai vesel decât atunci când îl părăsisem. Nu-i oferisem, propriu-zis, nici un fel de consolare utilă și nici nu inventasem nici un fel de soluționare magică a problemei, dar numai faptul că putuse vorbi cu cineva și că eu îl ascultasem cu bunăvoință fusese pentru el un fel de ușurare și de mângâiere. Așa că începu să-și frece mâinile mulțumit, în timp ce se așeza la masă, alături de Catherina.

— Ei doamnă Wilkes, zise el pe un ton de cordialitate profesională, caracteristică preoților, medicilor, avocaților și tuturor acelor care sunt obligați să vorbească mult și adeseori cu oameni pe care nu-i cunosc, da doamnă Wilkes, îmi face impresia că amândoi v-am neglijat în mod rușinos cu absența noastră. Mi se pare că nu vei putea niciodată să mă ierți pentru că ți-am răpit soțul în felul acesta, atât de rușinos. Și așa mai departe.

Nu mult după aceea abandona tonul de amabilă politețe, pentru a începe o conversație mai serioasă.

— Acum câteva zile am întâlnit în gară un om cât se poate de interesant, începu el. Un grec. Îl chema Theotocopulos. Un bărbat remarcabil. Mi-a spus o mulțime de amănunte edificatoare despre Regele Constantin și actuala situație economică din Grecia. M-a asigurat că...

Și informațiile privitoare la Regele Constantin și situația economică a Helladei începură să se reverse. Era evident că John Peddley găsisese în domnul Theotocopulos un suflet înrudit. Când se întâmplă să se întâlnească doi greci, începe imediat un schimb de anecdote relative la suveranii detronați din Orientul european — cu alte cuvinte un fel de război între pisălogi. De la viața lui intimă, Peddley transpusesese conversația pe terenul vieții publice. Când se anunță plecarea trenului nostru, râsuflarăm ușurați.

Kingham ocupa etajul al doilea al unei case în stil secolul al XVII-lea care odinioară fusese frumoasă și plăcută și care, astăzi dădea cu fațada de cărămizi vizibile, înnegrite de vreme, spre o stradă care odinioară era cartierul unei burghezii înstărite și care pleca din Theobald's Road spre punctul cel mai extrem din răsărit al arterelor Bloomsbury Squares. Era o stradă populată, în care de la război încoace se îngrămădise o populație săracă, dar „artistică”, aparținând cu totul altei clase. La ferestrele acestor case, perdelele de muselină murdară alternau cu perdelele portocalii, roșii sau vărgate în forme dreptunghiulare, de linii în culori țipătoare. Nu era deloc greu să-ți dai seama unde se termină cartierul populat de oameni cumsecade și unde începe vesela viață de boem.

Poarta de la intrarea casei cu numărul douăzeci și trei era permanent deschisă. Intrai și începi să urc scara. Ajungând pe coridorul etajului al doilea, rămăsei mirat văzând că ușa de la apartamentul lui Kingham este întredeschisă. Întinsei mâna și, după ce o deschisei larg, intrai în cameră.

— Kingham, strigai eu, Kingham!

Nu-mi răspunse nimeni. Traversai micul vestibul întunecat și bătui la ușa, camerei principale.

— Kingham, strigai eu din nou, cu glasul mult mai ridicat.

Nu doream să deschid ușa camerei și să dau peste o scenă de fericire casnică sau, mult mai probabil, ținând seama de relațiile dintre Grace și Kingham, peste o scenă de certuri domestice.

— Kingham!

Nimic nu se mișca în mijlocul tăcerii din interior. Am intrat. Camera era goală. Strigând mereu, dar ceva mai discret, m-am uitat în cealaltă cameră, în bucătărie, în dormitor. În fața ușii erau două geamantane, gata împachetate. Unde au de gând să plece? Mă oprii și mă gândii la ei, nădăjduiam că-i voi putea vedea înainte de plecare. În timpul acesta am vizitat baia și chiar cămara de provizii, dar făcui constatarea că toată casa este pustie. Probabil plecaseră și la plecare au uitat să închidă ușa de la cameră. Dacă gândurile și distracția sunt dovezi de dragoste, îmi zisei eu, atunci aceștia doi o duc bine de tot.

Mă uitai la ceas și văzui că e șase fără douăzeci. Mă hotărâi să-i aștept, până se vor întoarce. Dacă nu se vor întoarce până într-un ceas, voi pleca, lăsându-le un bilet în care-i voi pofti să vină la noi.

Cele două camere din apartamentul lui Kingham erau mici, dar monstruos de înalte și odinioară fuseseră o singură cameră de proporții clasice. Un perete de paianță despărțea cele două camere una de alta, tăind în două părți asimetrice grațiosul desen care ornase la început tavanul. O fereastră înaltă, cu totul disproporționată față de peretele în care era întâmplător tăiată, lumina amândouă camerele — pe cea mai mare cu totul necorespunzător, iar pe cea mai mică excesiv de puternic.

Kingham își avea cărțile și biroul în camera cea mai mică și mai luminoasă. După ce am intrat, m-am uitat la rafturile cu cărți și scoțând două volume diferite am apropiat un scaun de fereastră și m-am așezat să citesc.

„Eu nu pot să suport, citii eu (deschisesem un volum din propriile opere ale lui Kingham) pe acei profeți caraghioși și vânturători de utopii care ne oferă perspectiva eternei fericiri. Nu pot să-i suport. Sunt oare atât de tâmpiți încât nu sunt în stare să-și dea seama de propria lor prostie? Nu pot înțelege că dacă fericirea ar fi continuă și prosperitatea ar fi universală fericirea ar înceta să mai fie fericire și bunăstarea bunăstare și că ar deveni un fel de plictiseală, ceva obișnuit, cum e pâinea de toate zilele, treburile de toate zilele, ziarul de fiecare zi, un fel de *Daily Mail*? Nu sunt oare în stare să înțeleagă că dacă în lume totul ar fi de culoare verde-vegetal noi am uita cu totul ce înseamnă verdele-vegetal? „Măgari, maimuțe și câini!” (Slavă Domnului, nici Milton nu putea suporta cu ușurință pe cei proști. Satan — portretul artistului). Măgari, maimuțe și câini! Sunt oare atât de proști încât nu pot să-și dea seama că pentru a cunoaște fericirea și virtutea, oamenii trebuie să știe, înainte de toate, ce este durerea și păcatul? Utopia pe care v-o ofer eu este o lume în care fericirea și nenorocirea sunt mult mai intense, unde ele se alternează mult mai repede și mai violent decât aici în lumea noastră. O lume în care bărbații și femeile sunt dotați cu o sensibilitate mai puternică decât sensibilitatea noastră modernă, de o conștiință mult mai acută și mai multiplă decât conștiința noastră modernă și unde vor putea cunoaște plăceri nemăsurate, cruzimile și primejdiile lumii antice, cu toate reticențele și remușcările creștinismului, cu toate extazele și toate spaimele groazei. Aceasta este utopia pe care v-o ofer eu — nu un sanatoriu sterilizat, cu gimnastică suedeză în fiecare dimineață, cu bucătărie vegetariană și muzică din clasici, prin telegrafie fără fir, băi caste de soare, pentru ambele sexe, și dragoste rațională gratuită, între cearceafuri antiseptice. Măgari, maimuțe și câini!”.

În timp ce întorceam paginile cărții ca să caut un pasaj mai interesant, mă gândeam că totuși se poate spune ceva în favoarea lui Kingham: cel puțin că nu este un simplu teoretician care să jongleze cu formule academice. Kingham făcea exact ceea ce predica. Kingham își definise utopia și-și dădea toată silința să o pună și în practică — cu ajutorul lui Grace.

„Făgăduieli de castitate”, aceasta fu fraza care-mi atrase atenția, „făgăduielile de castitate se fac de obicei cu glasul rece plin de dezgust și remușcările ce urmează după un exces. Cel care face un astfel de jurământ își închipuie că această făgăduială va fi un lanț care va încătușa pornirile trupului și pe care nimic nu-l va putea rupe. Dar se înșeală, făgăduiala nu este un lanț, ci o simplă frânghie de cânepă. Cât timp sângele este rece, frânghia ține. Dar când sângele, o dată cu trezirea poftelor, începe să clocotească, sângele se încinge, flăcările răzbesc în afară și aprind frânghia — această legătură inflamabilă despre care cel ce și-a impus-o și-a închipuit că este de oțel — și pe urmă poftele încep să se dezlănțuiască în libertate. După ce ajunge din nou la saturație, urmează iarăși răceala, dezgustul, remușcările, de astă dată însă mult mai acute decât înainte și o dată cu ele repetarea jurămintelor stygiene. Situația se desfășoară așa înainte, alternându-se ca zilele săptămânii, ca vara și iarna, între anotimpuri. Vei zice că toate acestea sunt deșertăciune, sărăcia duhului. Eu nu sunt de aceeași părere. Toate aceste jurăminte, aceste remușcări și sentimentele adânc înrădăcinate — din care emană sentimentul că plăcerile simțurilor sunt ceva

condamnabil — intensifică plăcerea la maxim, multiplică emoțiile pe care le provoacă, dând loc unui zbucium și unei tragedii a spiritului, care merg paralel cu plăcerile trupului".

Citisem mai de mult aceste eseuri abreviate sau maxime dezvoltate (nu mai știu nici eu cum să le zic, Kingham le intitulase simple "Noțiuni"), le citisem mai de mult și violența, ciudățenia și îngrozitoarea lor sinceritate îmi făcuseră întotdeauna plăcere. De astă dată însă îmi făcea impresia că le înțeleg mai bine decât până acum. Amănuntele privitoare la relațiile dintre Kingham și Grace, pe care le cunoșteam, parcă le elucidau pentru a le putea înțelege mai bine, iar afirmațiile acestea aruncau la rândul lor o lumină asupra lui Kingham și a relațiilor lui cu Grace. De pildă, iată o propoziție relativă la dragoste: „Orice dragoste este în esență un fel de răzbunare, bărbatul se răzbună împotriva femeii care l-a captat și l-a umilit, femeia se răzbună împotriva bărbatului care a înfrânt sfiala și ezitarea ei și care a îndrăznit să o convertească, făcând-o din personalitatea ce a fost o simplă membră și mamă a speciilor". Acum toate aceste afirmații mi se păreau pline de semnificație. Îmi aduc aminte și de câteva cuvinte în legătură cu păcatul săvârșit împotriva Duhului Sfânt: „Numai cei care cunosc Duhul Sfânt sunt ispitiți să păcătuiască împotriva lui sau, mai bine zis, au posibilitatea să păcătuiască. Nu s-ar putea să cheltuiești talentul, înainte de a-l avea. Nu s-ar putea să faci o faptă rea, o faptă prostească sau inutilă, fără să știi dinainte ce este fapta bună, fapta cumpănită și vrednică de a fi făcută. Ispita începe o dată cu cunoștința și crește la pas cu ea. Un bărbat știe că are un suflet care trebuie salvat și că sufletul acesta este prețios, dar tocmai din cauza aceasta își petrece timpul în așa fel încât ar fi peste putință să nu și-l piardă. Dumnezeu, cititorule, conchidea în mod caracteristic alineatul, care nu ai nici un suflet de salvat, probabil nu vei reuși să înțelegi despre ce vorbesc eu acum".

Mă gândeam tocmai la cuvintele acestea, în lumina faptelor recente care mă ajutaseră să-l cunosc pe Kingham mai bine decât înainte, când meditațiile acestea ale mele fură întrerupte de însuși glasul lui Kingham.

— La ce bun să mai stăruim, spunea el. Tu nu înțelegi? Glasul răsună din ce în ce mai puternic, după ce ușa camerei de alături se deschise și el intră împreună cu cel care-l însoțea. Pașii lor răsunau pe palierul fără covor. Ce te determină să continui în felul acesta? Glasul lui părea plictisit, ca atunci când te sature de a mai discuta cu cineva și nu mai dorești decât să fii lăsat în pace. De ce?

— Din cauză că eu te iubesc. Era glasul lui Grace și mi se păru stins și chinuit. Îmi făcea impresia că exprimă un fel de durere voită.

— O, știu, știu, răspunse Kingham pe un ton care părea sugrumat de oboseală și oftă zgomotos. Dacă ai ști tu cât sunt de sătul de târguiețile și discuțiile acestea. Glasul lui mi se păru aproape patetic, părea că te imploră să ai milă de el, să faci tot posibilul ca să nu-i mai sporești suferința. După tonul cu care vorbea, îți făcea impresia că el ar fi victima persecutată de Grace care este o femeie fără suflet. În realitate, aceasta era imaginea pe care și-o făcea acum despre sine, căci după cât bănuiam ajunsesese la acea fază finală care era inevitabilă pentru toate pasiunile lui — faza de saturație a emoțiilor. Sorbise până în fund paharul pasiunilor violente, farmecul se terminase și orgia nu mai avea nici o putere asupra lui. Nu dorea altceva decât să poată trăi în liniște și sobru. Grace însă se ținea de el și-i cerea să continue orgia. O orgie de sânge rece — ce oroare. Pentru un bărbat ajuns la sobrietate, datorită saturației depline, ideea aceasta era ceva dezgustător, ceva care te face

să te cutremuri. Nu e deci de mirare că-i răspunse pe un ton plângător: Ți-am mai spus, continuă el, că sunt hotărât. Definitiv. O dată pentru totdeauna.

— Vorbești serios? Ești hotărât să pleci?

— Foarte serios, răspunse Kingham.

— Atunci poți considera că ce ți-am spus eu este tot atât de serios ripostă glasul chinuit și stins al lui Grace: Definitiv. Dacă pleci, eu mă voi sinucide.

Prima mișcare pe care am făcut-o, în clipa când am auzit glasul lui Kingham, a fost — numai Dumnezeu știe de ce — să mă ascund. M-am simțit dintr-o dată surprins de gândul că m-am făcut vinovat de ceva și am fost cutremurat de aceeași teamă ca un copil de școală când vede că va fi prins. Inima începuse să-mi bată violent și, sărind în picioare, mă uitai în jurul meu, ca să descopăr o ascunzătoare. Dar după câteva clipe, am început să mă liniștesc. Mi-am adus aminte că eu nu mai sunt un copil de școală care ar putea fi prins comițând o greșală și pe urmă bătut, că eu venisem aici pentru a-i invita pe Kingham și Grace la noi la masă și că, departe de a mă ascunde, va trebui tocmai dimpotrivă să le dau de știre că sunt aproape. În timpul acesta replicile se succedau una după alta, în altercația lor surdă. Începui să-mi dau seama că s-au angajat într-o discuție groaznică și mortală, așa că ezitai să-i întrerup. În clocotul unei erupții violente de emoții, nu ai niciodată curajul să te amesteci. Să apari, fără să fii invitat, îmbrăcat și cu platoșa indiferenței cotidiene, în fața unor suflete despuiate și fremătând de pasiune, este o faptă insultătoare și oarecum o necuviință. Aici, evident, nu putea fi vorba de o discuție vulgară care, cu puțin tact, s-ar fi putut evita, eventual cu un zâmbet sau un duș căldicel de banalități. Probabil era o discuție gravă și chinuitoare, care ar fi trebuit înlăturată cu orice preț. Mă gândeam ce să fac. Ar fi oare bine să intervin între ei? Cunoscându-l pe Kingham, îmi închipuiam că această intervenție ar putea cel mult să înrăutățească situația. Deci, în loc să-l fac să se rușineze de atitudinea lui, puteam cel mult să provoc o avalanșă și mai puternică de violențe. Ca să mergă înainte cu o scenă intimă de emoții, de față cu o terță persoană, ar fi fost o necuviință. Kingham, îmi ziceam eu, va fi probabil foarte mulțumit să poată agrava și complica această scenă, introducând într-însa acest nou element de ultragiu spiritual. Am stat și m-am gândit ce să fac. Să intru, cu riscul de a agrava situația? Sau să stau acolo unde eram, cu riscul de a fi descoperit, la jumătate de ceas după aceea, și obligat să-i explic cum am ajuns în apartamentul lui? Mai ezitam încă, în momentul când din camera de alături auzii glasul stins și stăruitor al lui Grace care spunea:

— Dacă pleci, mă voi sinucide.

— Nu, dimpotrivă, răspunse Kingham. Te asigur că nu te vei sinucide. Plictiseala tonului cu care vorbea mi se păru nuanțată de oarecare ironie.

Căutam să-mi imaginez excesul de durere pe care l-ar improviza Kingham, dacă aş încerca să intervin într-o scenă atât de dramatică, așa că mă hotărâi să nu mă amestec — în orice caz nu imediat. Am traversat camera, umblând pe vârful picioarelor și m-am așezat într-un loc unde ar fi fost peste putință să mă poată vedea prim ușa întredeschisă.

— Această mică farsă am jucat-o și eu, continuă Kingham. Chiar de zeci de ori. Da, și de fiecare dată căutam să mă conving pe mine însumi că fapta mea este o scenă de tragedie reală.

Chiar fără intervenția mea, ironia lui mi se părea destul de brutală.

— Mă voi sinucide, repetă Grace cu încăpățănare.

— Dar după cum vezi, continuă Kingham, mai sunt și astăzi în viață. În glasul lui se simțea o vioiciune nouă: Mereu în viață și perfect intact. Cianura de potasiu s-a dovedit de fiecare dată că n-a fost altceva decât migdale glasate, iar cu revolverul ori de câte ori încercam să-l ridic, pentru a trage în cap, se întâmpla întotdeauna să trag de pe lături, sfârși el și începu să râdă de această glumă.

— De ce continui să vorbești în felul acesta? îl întrebă Grace ostentiv de discuție. — În felul acesta stupid și plin de cruzime?

— Eu n-am decât să vorbesc, răspunse Kingham, căci în realitate tu ești cea care va avea cuvântul din urmă. M-ai distrus, m-ai otrăvit, mi-ai înveninat sângele. Și la urmă tot tu te plângi, din cauză că eu vorbesc.

Făcu o pauză, ca și când ar fi așteptat să-i răspundă ceva, dar Grace nu zise nimic. Spusese de atâtea ori ceea ce ar fi avut de spus: „te iubesc”, dar el interpretase greșit aceste cuvinte, în mod constant și cu răutate, așa că probabil acum i se părea că ar fi o risipă de energie să i le mai repete.

— Evident, este destul de neplăcut să pierzi o victimă, continuă Kingham tot atât de ironic. Dar cred că nu-mi vei cere să admit că ar fi tocmai atât de neplăcut, încât să trebuiască să te sinucizi. Haide-haide, dragă Grace. Atitudinea ta este exagerată.

— Eu nu-ți cer să crezi nimic, ripostă Grace. Îți spun ce am de gând și cu asta s-a terminat. Sânt sătulă.

După scârțâitul arcurilor, în camera de alături, îmi dădui seama că s-a așezat pe canapea. Pe urmă se făcu tăcere.

— Tot așa și eu, declară Kingham într-un târziu. Sunt obosit de moarte. Glasul lui răsună fără nici o energie, fără nuanțări și fără viață. De alături arcurile canapelei se auziră din nou: probabil se așezase și el pe canapea. Ascultă draga mea, adăugă el, pentru Dumnezeu, să încercăm să ne venim în fire. Apelul lui Kingham mi se părea neobișnuit de stăruitor și-mi veni să zâmbesc. Îmi pare rău că ți-am vorbit adineori în felul acela. Am făcut o prostie și eram supărat. Și tu știi că vorba aduce vorbă, pe urmă te lași dus. N-am avut intenția să te jignesc. Hai să vorbim liniștiți. La ce să începem discuții fără nici un folos? Situația este inevitabilă, fatală. E trist să faci această constatare, dar să încercăm să privim situația din partea ei favorabilă, fără să o mai înrăim.

Ascultam mirat cum Kingham depăna firul acestor platitudini pe un ton de plictiseală și epuizare.

O epuizare care te făcea să crezi că se simte plictisit de moarte de propriile lui cuvinte. O, dacă ar putea scăpa, dacă ar putea deveni liber, dacă ar putea pleca, să n-o mai vadă niciodată. Căutam să-mi imaginez gândurile și dorințele ce-l preocupau în această clipă pe Kingham.

În timpul oricărei intimități amoroase există și momente când astfel de gânduri pot trece prin mintea vreunuia dintre amanți, când dragostea începe să devină plictiseală și te dezgustă, așa că singura dorință pe care o mai simți în tine este dorința de a rămâne singur. Cei mai mulți dintre amanți reușesc să treacă peste această fază de plictiseală, datorită faptului că nu admit ca gândurile lor să stăruie asupra ei.

Sentimentele și dorințele cărora nu le dai nici o atenție se sting foarte curând de inaniție, din cauză că acestea se hrănesc și trăiesc din atenția spiritului conștient. Astfel că dragostea începe numaidecât să-și afirme drepturile ei și uiți cu totul de plictiseală. Dar pentru Kingham, care acorda atenție fiecărei emoții și fiecărei dorințe ce ar fi putut să înfioare eul său conștient, cea mai mică umbră de oboseală devenea importantă. În cazul de față însă nu putea fi vorba de o dragoste stăruitoare pentru obiectul față de care în mod conștient își întreținea dezgustul, nici de o

afecțiune puternică și copleșitoare, capabilă să înlăture ceea ce în realitate nu era altceva decât o oboseală imediată. El iubea din cauză că simțea nevoia unei emoții violente. Grace era un mijloc pentru a-și ajunge un scop, dar nu un țel prin el însuși. Scopul urmărit de el — satisfacerea dorințelor lui de excese emotive — fusese ajuns, prin urmare, mijloacele încetaseră să mai aibă importanță pentru el. Grace i-ar fi devenit cu totul indiferentă, dacă în timpul acestei crize ea s-ar fi dovedit că din punct de vedere emotiv este tot atât de indiferentă ca și el. Sentimentele lor însă nu erau sincronizate. Grace nu era obosită, dimpotrivă, ea îl iubea cu mai multă pasiune decât până acum. Elanul ei intempestiv colaborase cu propria lui facultate de introspecție, pentru a transforma oboseala și neutralitatea emotivă în dezgust real și chiar în ură. El însuși trebuia să facă un efort, pentru a nu-și da pe față violența sentimentelor — dar afară de asta era obosit, prea obosit, pentru ca să mai fie în stare să și le exprime în mod corespunzător. Ar fi preferat să poată pleca fără să se bage de seamă și fără nici un fel de discuție. Stăpânit de o oboseală extremă, începu să-și debiteze frazele seducătoare. Ascultându-l, ai fi putut să-l consideri drept un preot tânăr care dă lui Grace sfaturi bine simțite despre viață.

— Trebuie să ne venim în fire, zise el. În lume sunt și alte lucruri, nu numai dragostea. Începu să vorbească despre stăpânirea de sine și despre consolarea pe care o poate oferi munca. Perorația aceasta dură multă vreme. Dar Grace îl opri pe neașteptate.

— Ajunge, strigă ea cu atâta violență, încât mă făcu să tresar. Pentru numele lui Dumnezeu, încetează! Cum se poate să fii atât de lipsit de sinceritate și atât de prost?

— Nu sunt deloc, răspunse Kingham întunecat, îți spuneam numai că...

— Spuneai, nici mai mult nici mai puțin, decât că ești sătul de mine, răspunse Grace, întrebându-i propriile lui cuvinte. Iar toate acestea le spuneai pe un ton scârbos, prostesc și lipsit de sinceritate, îmi spuneai că ești sătul de mine, până peste cap, și că ai fi în stare să faci nu știu ce, numai să mă vezi că plec și că te las în pace. Ei bine, voi pleca, poți fi sigur. Nu trebuie să-ți mai faci nici o grijă din cauza asta, sfârși Grace și începu să râdă.

Urmă o lungă tăcere.

— De ce nu pleci? Întrebă ea într-un târziu. Glasul ei părea stins, ca și când ar fi stat cu capul îngropat într-o pernă.

— Da, răspunse Kingham cu oarecare sfială, poate ar fi mai bine să plec. Probabil începea să simtă o senzație de enormă ușurare. O mulțumire pe care ar fi fost necuviincios să și-o manifeste, dar care clocotea, gata să iasă la lumină. — În cazul acesta te las cu bine, dragă Grace, adăugă el pe un ton care părea aproape vesel. Haide să ne despărțim ca doi prieteni.

Râsul lui Grace se auzi amuțit de pernă, dar în clipa următoare când o auzii vorbind, glasul ei răsuna limpede, fără să fie amuțit de nimic.

— Sărută-mă, zise ea pe un ton poruncitor. Vreau să mă săruți, o singură dată.

Urmă o tăcere.

— Nu așa, protestă Grace aproape supărată. Sărută-mă, cu adevărat, așa cum mă sărutai când m-ai iubit.

Probabil Kingham încerca să o asculte, ar fi fost în stare să facă orice, în schimbul posibilității de a trăi liniștit și a scăpa imediat. Urmă o nouă tăcere.

— Nu, nu așa! Glasul supărat al lui Grace se cutremura de deznă-

dejde. Haide, pleacă odată! Am început să-ți par atât de dezgustătoare, încât nu mai ești în stare să mă săruți?

— Bine, dragă Grace..., protestă Kingham.

— Haide, pleacă, pleacă odată, să nu te mai văd!

— Bine, plec, răspunse Kingham pe un ton demn și în același timp ușor jignit. Dar în realitate ce val de mulțumire trebuie să fi clocotit în sufletul lui. Libertate, libertate! Cheia se întoarse în broască și ușa închisorii începea să se deschidă. — Dacă vrei să plec, atunci voi pleca. Îl auzii că se ridică de pe canapea. — După ce voi ajunge la München, îți voi scrie, zise el.

Îl auzii că se îndreaptă spre ușă, că apucă pe coridor spre dormitorul de alături, unde probabil își lua geamantanele, pe urmă din nou pe coridor, spre ușa exterioară a apartamentului. Un clinchet de chei, ușa scârțâi deschizându-se și încă o dată când se închise la loc, pe urmă un răbufnit îndelung răsună în largul apartamentului, după ce căzu în clanță.

Mă ridicai de pe scaun și încercai, cu toată băgarea de seamă, să mă uit prin deschizătura ușii care dădea în camera de alături. Grace era întinsă pe canapea, exact în poziția pe care mi-o închipuisem, cu obrazul îngropat în pernă. Am stat și m-am uitat la ea, cel puțin jumătate de minut, gândindu-mă ce i-aș putea spune. Îmi dădeam seama că orice i-aș fi spus ar fi fost nepotrivit într-o astfel de împrejurare. Prin urmare, îmi zisei eu, probabil chiar cele mai nepotrivite dintre toate cuvintele posibile, cele mai cu desăvârșire banale și mai lipsite de rost, ar putea să fie cele mai indicate pentru o astfel de situație.

În timp ce mă gândeam în felul acesta, trupul inert din fața mea începu să se miște. Grace ridică obrazul de pe „pernă, ascultă o clipă cu toată atenția, apoi făcu o serie de mișcări repezi, se întoarse pe o dungă, își ridică partea de sus a trupului, coborî picioarele de pe canapea și ridicându-se traversă camera cu pași grăbiți. Făcui o mișcare instinctivă și mă rețrăsei din nou în ascunzătoarea mea. O auzii trecând pe coridor, auzii ușa de la intrare deschizându-se. Pe urmă glasul ei, un glas straniu și sugrumat, se auzi strigând: Kingham! apoi glasul acesta care părea că nu mai are nimic omenesc strigă din nou, după o lungă tăcere care părea că nu se mai termină: Kingham! Dar nu-i răspunse nimeni.

Urmă o nouă tăcere, ușa se închise. Pașii lui Grace se auziră din nou, traversând camera și, oprindu-se, o văzui în fața ferestrei, cu fruntea sprijinită de tăblia rece, uitându-se afară — sau mai bine zis, se uita în jos. Două etaje, chiar trei, dacă țineai seama și de adâncitura care se deschidea, întocmai ca un mormânt, la picioarele clădirii. Probabil calcula înălțimea? La ce s-o fi gândind?

Apoi, dintr-o dată o văzui că întinde brațele și apucând cerceveaua interioară a ferestrei începe să o ridice în sus. Intrai în cameră și mă apropiai de ea.

La răsunetul pașilor mei, se întoarse și se uită la mine — dar cu o privire tulbure și înspăimântătoare, caracteristică celui care nu vede nimic, și pe obraz cu o expresie asemănătoare cu cea pe care o vezi la un orb. Îți făcea impresia că gândurile ei sunt prea adânc concentrate asupra monstruoasei și îngrozitoarei idei ce o preocupa, pentru ca să mai poată stăruie asupra trivialităților vieții.

— Dragă Grace, tocmai te căutam, zisei eu. M-a trimis Catherina să te poftesc să vii astă seară la moi la masă.

Continuă să se uite la mine cu privirile rătăcite. După câteva clipe mi se păru că semnificația cuvintelor mele începe să-și facă loc în conștiința ei. Îți făcea impresia că este undeva foarte departe și că

ascultă ecoul neînțeles al glasului meu cum își face loc, traversând depărtările nemăsurate, ca să poată ajunge până la ea. Când într-un târziu reuși să audă cuvintele mele — să le audă cu spiritul ei care rătăcea foarte departe — clătină din cap și buzele-i făcură o mișcare, ca și când ar fi vrut să răspundă, „nu”.

Am apucat-o de braț și am depărtat-o de fereastră.

— Trebuie să vii, repetai eu.

Glasul meu păru că de astă dată ajunge mult mai repede până la ea, dar, imediat după aceea, o văzui că începe din nou să clatine din cap.

— Trebuie să vii, repetai eu încă o dată. Am auzit tot ce ați vorbit, înțelegi? Te voi determina să vii cu mine.

— Ai auzit? se miră ea și se uită la mine.

Dădui din cap, fără să-i mai răspund. Mă plecai și ridicai pălăriuța ei mică în formă de cască pe care o aruncase jos în fața divanului și i-o întinsei. Cu o mișcare automată se întoarse spre oglinda opacă, venețiană, atârnată deasupra căminului, și începu să și-o potrivească pe cap, o șuviță de păr îi atârna pe temple, dar o așeză cu multă grijă sub marginea pălăriei.

— Ei, acum haide să plecăm, stăruii eu și, luând-o la braț, o scosei din apartament, coborâi scara întunecată și ieșirăm în stradă.

În timp ce ne îndreptam spre Holborn, în căutarea unei mașini, încercai să leg o conversație. Îmi aduc aminte că am vorbit despre avantajele autobuzelor față de trenul subteran, despre anticari și despre pisici. Grace nu spunea nimic. Mergea alături de mine, de parcă ar fi umblat prin somn.

Uitându-mă la chipul ei încremenit de deznădejde — obrazul unui copil care a trecut printr-o suferință mai presus de puterile lui — mă simții copleșit de milă și remușcări. Mi se părea că, dintr-un anumit punct de vedere, ar fi vina mea și că ar fi o lipsă de sensibilitate și de omenie din partea mea dacă nu m-aș simți tot atât de nenorocit ca și ea. Mi se părea, cum mi se întâmplase de multe ori când mă găseam în prezența unor oameni bolnavi sau a celor care duc o viață de chinuitoare sărăcie, fără nici o nădejde de îndreptare, că ar trebui să-i cer iertare. Mi se părea că ar trebui să-i cer iertare, din cauză că trăiam fericit împreună cu soția mea, din cauză că eram sănătos, că starea mea materială era destul de înfloritoare și că eram mulțumit. Cine are dreptul să fie fericit în prezența celor care se zbat în nenorocire, să se bucure de viață în fața celor care sunt gata să se lepede de ea? Avem noi oare acest drept?

— La Londra, numărul pisicilor, zisei eu, trebuie să fie aproape tot atât de mare ca și al oamenilor.

— Cred că ai dreptate, șopti Grace după o bucată de timp tocmai de ajuns pentru ca ecoul cuvintelor mele să poată trece peste prăpăstiile de tăceri ce ne despărțeau unul de altul și să fie auzit de ea. Vorbea cu mare greutate și glasul aproape nu i se mai auzea.

— Cred că sunt milioane de pisici, continuai eu.

În clipa aceea avui marele noroc să dau cu ochii de o mașină. În drumul spre casa noastră din Kensington, îi povestii despre vacanța petrecută în Italia. Totuși am crezut că nu este necesar să-i vorbesc și despre întâlnirea noastră cu Peddley în gara Modena.

După ce ajunsei acasă, îi spusei Catherinei în câteva cuvinte tot ce s-a întâmplat și după ce-i dădui pe Grace în grijă trecui în camera mea de lucru. Trebuie să admit că m-am simțit foarte mulțumit și egoist de recunoscător din cauză că mă vedeam din nou singur, în camera mea, în tovărășia cărților mele și a pianului. Era același sentiment de mulțumire

ca într-o zi de sâmbătă, când vezi că poți pleca din oraș, din cartierele sordide și suprapopulate, ca să evadezi spre o căsuță de țară, unde te așteaptă o grădină umbrită și unde poți uita că mai există și alte ființe omenești, afară de tine și de prietenii tăi veseli și culți, și că nouăzeci la sută dintre aceștia sunt condamnați să trăiască în mizerie. Mă așezai la pian și începui să cânt *Arietta* de Beethoven, Op. 111.

Cântam foarte prost, din cauză că, într-o anumită măsură, gândurile mele erau preocupate de altceva, nu de muzică. Mă gândeam ce se va alege acum de Grace? Ce va face fără Rodney și fără Kingham? Ce va deveni de aici înainte? Întrebarea aceasta se pune cu toată stăruința.

Apoi, cu totul pe neașteptate, pagina de note tipărite pe care o aveam în față îmi dădu răspunsul sibilic la întrebarea pe care mi-o pusesem: *Da capo*. Hieroglifile acestea mă trimiteau înapoi, la începutul bucății pe care o cântasem. *Da capo*. La urma urmelor, era de la sine înțeles. *Da capo*. John Peddley, copiii, casa, existența stearpă a omului care este incapabil să trăiască fără să se sprijine pe cineva. Urmă apoi un alt critic muzical, un alter ego — introducerea temei noi. Tema a doua, *scherzando*, un alt Rodney. Sau *molto agitato* care echivala cu Kingham. Și imediat după aceea, când agitația a reușit să se agite până la maximum dincolo de care urmează tăcerile, vine din nou *da capo*, spre Peddley, spre casă, copii și spre viața stearpă și fără nici un fel de sprijin.

Valurile minunii săvârșite de *Ariette* se revărsau în undele de armonie ce tremurau sub degetele mele. Cât de bine ar fi dacă muzica destinelor noastre s-ar putea asemana cu aceasta!
